

ACOLADA

4

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editori: Societatea Literară Acolada și Editura Pleiade Satu Mare
Aprilie 2011 (anul V) nr. 4 (43) - 28 pagini - 4 lei

Director general: Radu Ulmeanu ~ Director: Gheorghe Grigurcu ~ Redactor-șef: Petre Got

Alexandru Chira: Complexul Tăușeni

Ana Blandiana: *O lume clonată*

Gheorghe Grigurcu: *Barbarul rafinat*

Barbu Cioculescu:
La anii falnici...

Nicolae Prelipceanu:
O inscripție de pe strada Icoanei

Interviul Acoladei:
Gheorghe Grigurcu

Alex. Ștefănescu:
O plăcere vinovată

Viorel Rogoz:
George Vulturescu – Un voluptuos al penisului captiv

Pax basescana

Pentru momentul pascal din acest an mi-am propus să scriu un articol pașnic, în care să nu mai atac niciun politician, necum pe Traian al nostru, care ne-a transmis tuturor un mesaj pacifist de sfintele sărbători.

Cu antenele coborâte, cu toți receptorii audiovizuali puși pe emisiuni de divertisment și informație culturală, cu gândul la sărbătorirea celor 75 de ani de viață ai poetului și criticului literar Gheorghe Grigurcu, directorul „Acoladei” – căruia îi urez și pe această cale mulți ani de acum înainte! – nu m-am putut abține totuși să urmăresc o emisiune cu Dan Puric transmisă pe unul dintre posturile TV ale celebrilor noștri „moguli”, precum îi numește gura prezidențială. O emisiune reconfortantă prin încrederea transmisă nouă de inteligentul și bine informatul actor, – încredere în posibilitățile de regenerare a țării, jalnic valorificate, totuși, în decursul celor 21 de ani de la ceea ce ar fi trebuit să fie revoluția română din 1989, încredere în virtuțile și valorile spirituale ale poporului nostru, în resursele, bogățiile țării, la fel de jalnic prădute de spoliatori interni și externi, în egală măsură, până acum și de-acum încolo, la nesfârșit. „Criza este bună, e un moment de separare. Acum se va vedea cine dăinuie. Ori dispărem, ori vom puncta istoria.”, a mai spus Dan Puric. De asemenea, a făcut o distincție clară între populația care se înghesuie și se îmbrânțește (uneori chiar mai rău de atât!) pe la cozi nesfârșite, pentru diversele moaște sau la ajutoare de 2 lei, și poporul român, care și-a păstrat adevărata demnitate.

Să dea Domnul să fie așa! Nu e ușor de înlăturat balastul moral cu care ne-a fericit comunismul în cei aproape 50 de ani în care a stăpânit peste țară, cu sau fără ajutor sovietic, în funcție de desfășurarea evenimentelor. Cu atât mai mult că acest balast a fost sporit în anii ce au urmat doborârii sistemului înlocuit rapid cu un surrogat comunistoid de democrație, mai orăvit chiar decât comunismul adevărat. Și e sporit în continuare în numele unui fals liberalism, promovat chiar de la vârful actualului sistem, semănând din ce în ce mai mult cu o conjurație mafiotă.

Cu totul liniștit și inseninat după ce-am urmărit emisiunea cu Dan Puric, în care se vorbea atât de frumos despre poporul român, nu m-am putut abține să mă gândesc la un alt popor, cel japonez, lovit și acesta de o cumplită calamitate, un mare seism teluric urmat de un tsunami devastator și o catastrofă nucleară de proporțiile celei de la Cernobâl. Comparația – s-o mai spun? – e cu totul în defavoarea poporului nostru. Să fie totuși vorba doar de susnumita „populație”? Mă îndoiesc.

În fine, pradă din nou gândurilor negre, am deschis o revistă de divertisment, „Formula AS”, în general favorabilă lui Băsescu și regimului său. Oroare! Stupoare! Pe pagina a treia, interviu cu istoricul Dinu C. Giurescu. „Dorește actuala majoritate parlamentară să destrame teritorial România?”, se întreabă ilustrul academician, încă din titlu. „În 2009, senatorii și deputații UDMR – ne spune domnia sa – au înaintat Senatului o propunere legislativă pentru «modificarea și completarea Legii 315/2004». Propunerea constă în formarea a 16 regiuni și 5 macroregiuni de dezvoltare, în locul celor 8 existente în prezent. Expunerea de motive nu explică de ce împărțirea pe cele 8 regiuni de dezvoltare din 2004 ar trebui înlocuită. De notat că denumirea de «județ» nu apare nicăieri în propunerea UDMR, ceea ce înseamnă că județele ar urma să dispară. Mai mult, cele 16 regiuni de dezvoltare reprezintă o fază intermediară, cu o durată de 3 ani, spre cele cinci macroregiuni, obligatorii, speră UDMR, din 2013. Desființarea județelor ar fi un unicum în Uniunea Europeană, unde asemenea unități teritoriale de bază există în continuare, în toate țările. Între cele 16 proiectate regiuni de dezvoltare, la nr. 14 figurează «Covasna-Harghita-Mureș», fiind astfel reconstituită teritorial, pe baze etnice, fosta «Regiune autonomă maghiară» din anii 1952-1958. Însă aspectul cel mai grav existent în propunerea UDMR privește Macroregiunea de nord, trasată pe aceeași graniță cu cea atribuită Ungariei prin «arbitrajul» puterilor Axei din august 1940. Să fie o simplă coincidență? De ce n-au redesenat granițele din 1916, că tot același lucru ar fi fost? Coroborată cu Legea Statutului Minorităților și cu Legea Educației, regionalizarea «marca UDMR» urmărește clar desprinderea părții de nord și nord-vest a Transilvaniei, cu o suprafață de peste 50.000 de kilometri pătrați, de sub suveranitatea statului român.”

Să mai spun că Senatul României a adoptat tacit propunerea legislativă de mai sus? Să mai spun care este partidul ce formează actuala majoritate? O spune Dinu C. Giurescu, la întrebarea lui Ion Longin Popescu, realizatorul interviului: „Cum a fost posibil ca Senatul să adopte propunerea prin aprobare tacită?” Iată răspunsul academicianului: „Printr-o manevră inițiată de liderul majorității PDL din Senat.”

Să-i mai spun numele onorabilului? Cristian Rădulescu.

Radu ULMEANU

Redacția și administrația:

Str. Ioan Slavici nr. 27

Satu Mare

Cod Poștal 440042

Fax: 0361806597

Tel.: 0770061240

On-line: www.editurapleide.eu

(Revista *Acolada* în format PDF)

E-mail: acolada@editurapleide.eu

xxx

Revista *Acolada* se difuzează în București la librăria
Muzeului Național al Literaturii Române
(Bulevardul Dacia).

Abonamentele se pot face direct, prin mandat poștal, la adresa
redacției. Numai pentru instituțiile bugetare, la Trezoreria Satu Mare,

Cont RO34TREZ5465069XXX001050. Cod fiscal: RO 638425.

Persoanele fizice vor trimite și o carte poștală cu menționarea
numelui, adresei și sumei achitate.

Costul unui abonament pe 3 luni este 17 lei (sau 34 pe 6 luni
etc.), acesta incluzând și taxele de expediere.

Cititorii din străinătate pot plăti abonamentul în sumă de 48
euro pe an în contul RO05PIRB3200708229002000 deschis la Piraeus

Bank Satu Mare.

xxx

În virtutea respectării dreptului la opinie, redacția *Acoladei*
publică o diversitate de opinii ale colaboratorilor, fără a-și asuma
responsabilitatea pentru acestea.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază. Sunt privilegiate
textele în format electronic.

ISSN 1843 – 5645

Tipografia Brumar
Timișoara

Cuprins:

- Radu Ulmeanu: Pax basescana* – p. 2
Gheorghe Grigurcu: Barbarul rafinat – p. 3
Barbu Cioculescu: La anii falnici – p. 4
Nicolae Prelipceanu: O inscripție de pe strada Icoanei – p. 5
C.D. Zeletin: Reflecții despre haiku – p. 6
Constantin Cubleşan: Epistolarul Ioanei Pârvulescu – p. 6
Constantin Mateescu: Tablouri dintr-o expoziție – p. 7
Nicholas Catanoy: Alambicul lui Ianus – p. 7
Constantin Trandafir: Mișcarea prozei – p. 8
Serban Foarță: Lucarnă. Muza urmuziană – p. 8
Constantin Călin: Zigzaguri – p. 9
Interviul „Acoladei” de Lucia Negoită: Gheorghe Grigurcu – p. 10
Simona Vasilache: Timpul orășenilor – p. 11
Alex. Ștefănescu: O plăcere vinovată – p. 12
Luca Pițu: Antropologia unor înjurături – p. 13
Tudorel Urian: Istoria burlescă a Europei – p. 13
Pavel Șușară: Itinerarii plastice – p. 14
Magda Ursache: Un eseu-proces al comunismului – p. 15
I. Vasiliu-Scraba: C. Noica în cifru “humanist” – p. 16
Raul Bribete: Poezii – p. 17
Angela Furtună: Despre primejdiile difuze la români – p. 18
Ironim Muntean: O trilogie a deșumării – p. 19
V. Rogoz: G. Vulturescu - Un voluptuos al penisului captiv – p. 20
Nicolae Coande: Cioran pe culmile licitației – p. 22
Florica Bud: Gheorghe Iova – p. 22
Nicolae Florescu: Reevaluări – p. 23
A.D. Rachieru: Fenomenul mediatic – p. 24
M. Șenilă-Vasilii: Malraux, Arta și veșnicia – p. 25
Maria Bennett. Traduceri de Olimpia Iacob – p. 27
Ștefan Lavu: Comedia numelor – p. 27
Gh. Grigurcu: O farsă metafizică – p. 28
Ana Blandiana: O lume clonată – p. 28

Barbarul rafinat

Noua carte a lui Gabriel Liiceanu, intitulată *Întîlnire cu un necunoscut*, e de fapt o nouă întîlnire a autorului cu sine. Întîlnire ce se petrece la umbra unui citat din Kierkegaard: „Filosofia e doica fără de lapte a vieții. Ne veghează pașii, dar n-are cu ce ne alăpta”. Anunțându-ne că i s-a „clătinat” încrederea în „filosofia speculativă”, Gabriel Liiceanu face încă un pas spre ceea ce se numește *l'écriture du moi*, o mixtură de meditație și literatură, adică o formă de ontologizare a textului. Filosoful se propune pe sine ca personaj al unui epos alcătuit dintr-o sumă de fragmente ce-i divulgă treptat profilul existențial, într-un mediu de subiecte diverse care-l solicită. Rezultă un moralism confesiv care conturează o personalitate de tip oarecum

nietzschean. Animată de o bine marcată „voință de putere”, care „se dorește pe sine”, de o vitalitate tulburătoare, ofensivă, de o mentalitate materialist-dominatoare, aceasta se consideră, se modelează în conformitate cu impulsul volitiv numit, punându-se în centrul lumii evocate. Prea puțin interiorizat, Gabriel Liiceanu exhibă o ambiție forte, comensurată cu absolutul care, singur, i-ar putea stabili eventualul eșec: „ghidindu-te în viață după utopia sentimentului colosal, riști fie să-l treci cu vederea, când acesta ți se înfățișează în umilul vieții obișnuite, fie să-l obții doar rapsodic, neputînd să fii tu însuși tot timpul la înălțimea utopiei pe care ai făurit-o”. Spre a urma în ciudat: „Din acest punct de vedere, toată viața mea este suita unor întîlniri ratate cu absolutul și, de aceea, un șir de nefericiri”. Cutuma d-sale e de-a se situa mereu în funcție de cele mai înalte repere: „Numai în Renaștere se putea scrie, așa cum făcuse Marsilio Ficino, o *Epistolă către genul uman*. Astăzi de-abia dacă se mai poate imagina o *Scrisoare deschisă către Mona Lisa*. Ce decădere!”. Sau un pic amuzant: „Jurnale de autor... Hegel îl ține pe cel al Spiritului universal. Ce megaloman!”. Îl irită pe dl. Liiceanu pretenția unor tineri, „orfani culturali ai perioadei de tranziție”, ca vechea generație „să se dea la o parte”. Drept ripostă, își enumeră pe nerăsuflăte câteva merite, editura, o traducere, cărțile, nerezystînd

ispitei de-a se înscrie iarăși într-o serie ilustră: „Merg oare așa de simplu cultura și biologia împreună? Cînd îl scoți pe Picasso la pensie? Dar pe Rubinstein? Dar pe Vargas Llosa?”. Fără complexe, se desparte sfidător de „cărțile și studiile din tinerete”, cu ajutorul cărora voia să demonstreze că era „inteligent” și să „epateze”, intenții care, în orice caz, nu par a fi dispărut: „Le-am cunoscut, cărțile acestea, am juisat solitar în marginea lor, mi-am împodobit trufia cu paginile lor. Astăzi, nu mai dau doi bani pe ele”. Spre a culmina cu această șfichiuire de bici: „Ca să-ți dai seama dacă scrii bine, e nevoie să fii citat de un imbecil”. Superbia care are aerul a nu cunoaște limite a lui Gabriel Liiceanu, răspunzînd „perspectivismului” nietzschean, e, firește, incompatibilă cu credința. Dumnezeu devine sub pana d-sale un obiect ludic: „Uneori mă simt mulțumit că mă pot ascunde de Dumnezeu. Dar ce se va-nîmpla în ziua în care mă va vedea?” Rostul religiei e tratat foarte de sus: „Religia a vrut să ne dea speranță și n-a făcut decît să bage în noi spaima legată de «după». (...) Tragem după noi acest pietroi al transcendenței”. Avem a face cu un soi de curățire a terenului, întrucît, convingîndu-ne că nu e credincios, autorul se cultivă pe sine cu mai multă înlesnire. E – cum altfel? – un caz tipic de substituție a divinului prin iconodulie personală (v. Mircea Eliade). Natura eseistului e cea a unui „dur”, a unui barbar paradoxal, care s-a civilizat cu sirguință pentru a-și putea exhiba în voce imboldurile fruste, primitivitatea aurorală pe care discursul livresc le aduce „la zi”. „Par dur și, uneori, chiar sînt. (...) Terminîndu-mi rînilor pe care mi le-am provocat lovind. Și cum lovesc tot timpul, am corpul numai o rană”. Voluptatea sa e sadomasochistă: „Cineva mi-a spus: «-Tu trăiești în patru dimensiuni, majoritatea oamenilor trăiește în două.» «- Mintuie-mă, mi-a venit să-i răspund, strivește-mă cu piciorul.»”. Abia stăpînindu-se grație disciplinei scriptice, Gabriel Liiceanu își dă prea adesea în vileag pulsionile agresive. Nemulțumirea d-sale e dintre cele mai aspre, refuzul feroce. Iată cum e speculat contrastul dintre imaginea blajin-feerică a Crăciunului și opinia înverșunat negatoare ce i-o opune: „Un nou Crăciun, un nou An Nou, un nou cîrd de «felicități la pachet», de urări la grămadă, prin SMS sau prin e-mail, adresate tuturor și nimănui, printr-o simplă apăsare de buton de tipul *send to all*. Îndobitocire festivă, texte gata confecționate, care de care mai cretine (...). O crimă electronică generalizată”. Violența se convertește uneori în sunuri animalice, pe o tramă demențială: „Astă-seară, acasă, la telefon, cineva m-a scos în asemenea hal din minți, încît am început să rag pînă cînd vocea mi s-a frînt și am amuțit”. Dispozițiile filosofului balansează între note extreme: „Am psihologia unui dezertor (...). De aici felul meu deconcertant de a alterna lungi perioade de apatie și dezgust social cu un activism isteric și recuperativ”. La un capăt al manifestărilor d-sale se află izbucnirile furorii, la celălalt o frivolitate malițioasă. Cîteodată a-și caligrafia umoarea ferină, recurge la o comparație a unui antic: „Gîndurile care urcă în mine au devenit, vorba lui Marc Aureliu, «frumoase ca încrețiturile pe fruntea unui leu». Conștient de o asemenea incompatibilitate cu standardele civilizației, încearcă a se „domesticii”, străduindu-se să „mănințe frumos” și atunci cînd e singur. Dar nevoia de-a „mînca urît” revine: „Asta îți dă un anumit sentiment de recuperare a fiarei din tine, de descoperire a arhi-strămoșului care înfuleca și sfîșia, liber de orice cod și de orice «maniere». Tentația periodică de a te prăbuși în toropeala digestiei ancestrale”. De altminteri abstracțiunile înclină spre a fi percepute senzorial: „Am văzut cum arată și am mîncat, în sfîrșit, *plump pudding!* Minunat. Parcă am aflat gustul unui concept”. Cîteodată grobianismul funciar deversează în verb. Oripilat de rostirea unui șef de canal de televiziune, „«Am OTeVizat toată țara!»”, dl. Liiceanu îl admonestează astfel: „Ca și cum ai anunța în gura mare: «Am dat cu rahat peste tot! Acum totul pute!»”. Cînd se înduioșează întrucîtva de postura-i amenințătoare, se plînge deconcertant: „Sînt ca un dulău cu labe mari și voce groasă, despre care ceilalți nu mai știu că poate să facă altceva decît să latre la un intrus. Cu lătratul lui în minte, nimeni nu mai vine să se joace cu el”. Concluziv, frizează dereglarea mintală: „Uneori, privită de undeva de sus, oricum *din afara ei*, viața mea este un balamuc. Încerc să fiu doctorul care-l ține în mînă pe nebun”. Cochetăria cu primejdiile maxime oare nu „dă bine” în raport cu imaginea forței brute?

Neîndoios, are loc în conștiința lui Gabriel Liiceanu o reorientare. Și anume o „despărțire” de Noica, nu totdeauna chiar amabilă, cum am văzut într-un volum anterior, și, în schimb, o apropiere de Cioran. Socotit odinioară un „părinte”, gînditorul de la

Păltiniș, cel atît de abstras, absorbit de dicțiunea neutralizatoare, impersonală a ideii, e „trădat” în bună măsură, dată fiind împrejurarea că discipolul său se așează confortabil sub cupola încărcată de fulgere și trăsnete a celui ce-a scris *Silogisme amărăciunii*: „Mi-e dor de Cioran. (...) În cîteva rînduri, l-am simțit ca pe eul meu mai înalt, ca reușită a tot ce eu ratasem. Senzația că a apucat să spună la nivelul speciei, tot ce aș fi avut eu de spus – *înaintea mea*. Uneori simt că îl îngîn”. Prezente și înainte în pagina d-lui Liiceanu, rupturile, contondențele, imprecățiile dobîndesc o pondere crescută, devin s-ar zice programatice. Cinismul pe care-l aduce în scenă e de proveniență nietzscheană, *via Cioran*. Se întîmplă ca modelul ultimului să fie răsucit spre comeraj: „Mi-aduc aminte de P., cu cîteva luni înainte de-a muri, cum luase la rînd la telefon toate mărimile zilei, pentru a cerși un post de ambasador sau consilier pentru fiu-său. Iar acesta îi șoptea la telefon: «întrebă-l dacă nu s-ar putea și un post la...»”. Desigur, se află în cauză Alexandru Paleologu și fiul acestuia. Sau: „Cînd mă gîndesc la X, îmi vin în minte firmiturile de pîine care-i poposeau în barbă și mătreața care, scărpinîndu-se, îi cădea din barbă pe puloverul negru. În timpul acesta perora, cu ochii mijiți, despre Dumnezeu”. Să fie Pleșu? Mulîndu-se pe bravada antimetafizică a lui Cioran, emulul său comentează astfel o moarte care nu survine în plina eflorescență a vieții, ci în amurgul ei: „ea nu face decît operă de ecarisaj: se mulțumește să evacueze epava care sîntem. Se mulțumește cu rolul de simplu gunoier al vieții”. Sau o șarjă cancanieră la adresa cultelor religioase: „Diversitatea religiilor vine din diversitatea bătațiilor pe care spiritul nostru, limitat la scenă, le dă pentru accesul la culise. Orice religie este un discurs despre culise făcut din sala de spectacol”. Sau încă una, în același apăsător duh cioranian: „Absolut *pură* va fi acea religie în centrul căreia va sta o iubire pentru care nu se promite nimic și în care *facerea binelui este fără răsplată*”. Tonul devine scatoil: „Era atît de îmbătrînit în rele, încît semăna cu o scîrnă uscată. Nici măcar nu mai mirosea”. Nu trebuie să pierdem din vedere și un alt impuls comun cu autorul *Mărturiilor și anatemelor*, „antiromanismul”. Însă și în această privință succesorul supralicitează. Ceea ce la maestru era o decepție formal stăpînită, o elegantă întristare,

dobîndește sub pana celui din urmă ascuțituri sarcastice, ghimpi.

Nu chiar precum paroxistica renegare a lui Horia-Roman Patapievici, dar în vecinătate: „Ar trebui ținut un «jurnal de România». Unul în care să-ți notezi zi de zi *costurile* faptului de a fi român”. Sau: „De cîteva ori, fiindu-mi rușine că sunt român, am devenit pur și simplu om”. Sau: „Pentru un român a emigra este un mod de a se opera de România”. Nu cumva intră aici și o notă de snobism?

Dar – și acum urmează o trăsătură savuroasă a personajului nostru – , Gabriel Liiceanu se silește a-și combate fondul primar, barbaria nativă, așa cum locuitorii altor continente au adoptat manierele europene, îmbrăcăminte europeană. O hipercivilizație, o minuțiozitate a adaptării i se pot înregistra în această direcție. Îl preocupă maxima corectitudine lingvistică: „Am ajuns să-i disprețuiesc pe toți cei care, în româna de astăzi, spun «doisprezece ore pe zi» sau care confundă «ca»-ul ipostazial (echivalentul lui «în calitate de»: «ca frate mai mare», «ca student») cu «ca»-ul comparativ («ca și tine, ador plimbările») și care spun «ca și frate mai mare», «ca și student»”. Nu e de glumit, deoarece: „Uneori, auzind aceste grozăvii, devin violent”. Totodată filosoful practică o egolatrie domestică, ritualizată, în cursul micului dejun. Chiar dacă uneori își scapă sieși din friu („Ca la un semn, ne-am aruncat toți asupra plăcintelor calde și le-am devorat în cîteva clipe”), își propune a respecta, ca asemenea prilejuri, „sincronia perfectă”. Adică să termine în același timp cafeaua, sucul de fructe și pîinea prăjită. „Dacă unul dintre cele trei elemente este în exces (de pildă, mai am o bucăciță de pîine, dar nu mai am cafea), consider micul dejun ratat”. Cu sau fără voia autorului, ce-și dă singur lecții de bune maniere, gesturile d-sale ultrapedante pot fi de un haz nebun. Cum am putea neglija atenția cu totul specială pe care d-sa și-o acordă îngrijirii corporale, răsfațîndu-se într-o veritabilă orgie cosmetică, așa cum am menționat altă dată? Gîndul ne merge către negrii ori asiatici care încearcă să fie mai dichisiți și mai „manierați” decît albi de la care au împrumutat moda și normele de conduită...

Însă în pofida acestor eforturi de acomodare, reflexul inițial persistă. Toate silințele de a-l reduce, devia, elimina nu duc decît la rezultate relative, deoarece manifestările lui revin asemenea unui laitmotiv. Tiparul psihic al subtilului eseist rămîne unul preistoric, dat de comunitatea instinctuală a speciilor: „Timpul îmi tocește memoria întocmai cum prea îndelungatul exercițiu al vînătorii tocește ghearele animalului de pradă. Gheara tot mai tocită a memoriei mele. Prada minții mele care-mi scapă din gheară”. Simptomatic, d-sa ne mărturisește că, din capul locului, n-a fost „foarte atașat de specia umană”: „La patru ani, le-am spus alor mei că, atunci cînd o să fiu mare, vreau să mă fac cal”. La un moment dat, dl. Liiceanu își rememorează un episod din *Iliada*. La finalul unei lupte, prada e adunată la mijloc, între conducătorii triburilor de aheeni. Înainte de-a fi împărțită, ea e a tuturor și a nimănui. Extrapolînd episodul în sfera jurnalului propriu, d-sa introduce următorul comentariu caracteristic: „Orice autor, prin jurnalul său, se predă celorlalți, își pune viața la mijloc și, în acest moment de suspensie, ea aparține tuturor fără să fie a cuiva anume. Apoi ea e împărțită. Fiecare își ia cu el acasă cîte o bucată (...), o pipăie, o miroase și reține ce-i place mai mult din ea”. Continuînd prin a-l parafraza (fără a-l numi) pe Marin Preda: „Asta sunt de fapt toate cărțile: vieți oferite ca pradă spre bucuria celorlalți”. Cartea în discuție a lui Gabriel Liiceanu poate fi socotită și ea o copioasă „pradă” a unei vieți ce se înșfacă pe sine, dotată cu o expresivă barbarie temperamentală, distilată, dichisită, adusă la canonul civilizației, nu însă într-un chip hotărîtor, astfel încît își păstrează gustul suculent. E o compoziție de remarcabil relief, sub raport deopotrivă moralist și stilistic, într-un dozaaj al elementelor nu ne putem da seama în ce măsură intenționat sau spontan.

Gheorghe GRIGURCU

P.S. Comentariul de mai sus s-a dorit mai mult o situație tipologică a autorului decît o judecată de valoare asupra scrierii d-sale. Altminteri multdelectantul volum în discuție ia loc, conform modestei noastre opinii, la etajul superior al „literaturii personale” de care avem parte în prezent.

Gabriel Liiceanu: *Întîlnire cu un necunoscut*, Ed. Humanitas, 2010, 372 pag.

Flux-Reflux

La anii falnici...

În această primăvară care promite totul, cu toți cornii înfloriți – forsythia, în limbaj savant –, pentru a se retrage brusc în cețuri matutine, în această primăvară deci în care ni se spune că vom ieși din bolgia recesiunii spre a intra în zodia belșugului neîngrădit, împlinești, scumpe Gheorghe Grigurcu, ani șaptezeci și cinci – 75! Trei sferturi

de veac – o vârstă la care un vechi comiliton nu-ți mai poate aduce urări de împlinire, ci, în bună cunoaștere, te poate felicita pentru verdea ta senectute, ținând timpul în loc, culegându-i toate fructele. Cum se vede în medalionul fotografic de pe cea de a patra copertă a cărților tale, un tânăr ușor încăruntit, trecut de fatidica vârstă de treizeci și trei de ani – dar câți oare?

Ironical domn Cioculescu, cum l-ai caracterizat și care, în orele sale secrete, este un sentimental, cunoaște prin câte primejdii se forjează o vârstă, dar te vede tipărind în fiecare an o carte, conducând o revistă, îndrumând tineri, formând opinie nu numai în literatură, între Amarul Târg, Cluj, Satu Mare și, mai mult decât crezi, Bucureștii înșiși. Mai vârstnicul tău comiliton își amintește că prin tine a ajuns la Masa Tăcerii, la bolborul Dunării, la susurul Tismanei. El te știe încrezător în puterea de renaștere a intelectualului român, cum te afli la cărma criticii literare naționale, îți admiri forța poetică fără egal într-o critică dedată joasei corporalității și pierderii semnalului sonor. Și se bucură de toate obstacolele pe care, pieptiș, le-ai învins.

Vorbeam de năzuosul anotimp care ne pune la încercare ultima răbdare. Dar mai există altul generos, vitalist: „În larguri cu pași mari pornește Primăvara/ nu se oprește la nici o imagine la nici un text// pe toate le oglindește-n privirea luminii sale/ în chip egal le revendică/ și urcă pe urmele de ghiare de păsări pe abrupti nori/ pe pământ urmărește pașii peștilor/ a oamenilor suflare în ape/ se-ntrupează-n fragede alfabete/ forfotitoare cum furnicile...” (*Pornește Primăvara*, din volumul „Cerc și punct”). Acest anotimp după care tânjim, suind „sus de tot până-ntr-acolo/ să te ridice nimeni”, al eternei juventă este, firește, răsplătitor: „vei auzi convorbirile îngerilor/ familiare cu voce scăzută/ în pauzele dintre Cântări”(Te vei ridica, Idem). Musculatura vântului atinge în versurile tale șoldul de marmură impasibil (iar, dacă vrei, imposibil) al poeziei, în locuri ascunzându-se unele de altele, în mântuita lume unde frunzele gonesc după cuvinte.

Într-o neconținută decopertare a subconștientului, lectorul descifrează șaradele vântului de dimineață și, fericit, lasă să-i spele fruntea, rescriindu-le. În treizeci de volume de versuri publicate până acum, un deget de piatră ciocănește obiectele, ființându-le, spre a deveni gânduri, adieri, somn în clipă, paradisuri ale efemerului. În imnuri unde euforia naște din fuziunea regnurilor, celebrată prin acel cum revenitor în fiecare număr de magie. Semn de carte, iarăși. De tarot? Numisem și în alte rânduri universala capacitate, în cadențele tale ale acestei fuziuni în care pe nisipurile mișcătoare ale suprarealismului cade umbra haiku-ului, înglobând liniei clasice frântele așchii ale unei dezlănțuite libertăți: „E o dimineață care cade din înalt/ nitam-nisam în ograda ta/ ca un balon de la o serbare din ajun” și, apoi „un deal domol în fața ta cum o halbă de bere/ o dragoste filmată cu încetinitorul/ și-aceste drumuri ah aceste drumuri/ nespuse de lungi ce atârnă cum franjuri/ de la ferestrele casei” (*O dimineață la Tg-Cărbunești*, din volumul „Văzduhul din oglindă”).

Iată hai-ku-ul-aforism, în necesara-i goliciune: „În fiecare dimineață/ o cană/ de lapte tricolor” (*Patria*, Idem). Cu jocul: „La inelul din degetul tău/ e montat Pustiul/ ce a făcut cu putință/ Grădina”(O piatră de inel, Idem). Cuvinte emise pe o masă de scris: „Ploaie domoală cum o peniță mișcându-se pe hârtie// tunete îndepărtate cum un text/ ce se pierde-n memorie// vânt înrămat cum un tablou” (*Meteorologie*, Idem). Elegiac, mai adesea, cu podoare, străin cu totul de joasa corporalitate a poeziei ceasului și totuși supus unui prozaism de funciară esență: „Lumină piezișă scriitura zilei de azi înghesuit în mască precum cartofii într-un sac/ verbul precum o muscă-nfruptându-se/ dintr-un rest de mâncare sleită”(După amiază, Idem).

Implacabil în notarea amănuntului infinitesimal care transferă structurile elementelor, pe urmele alchimistului, poetul contemplă un proces pe care nu-l provoacă, dar îl

Paranteze

O inscripție de pe strada Icoanei:
„Sufletul meu e mort”

Nu mi-a venit să-mi cred ochilor când cineva mi-a arătat, acum vreo patru ani și ceva, această inscripție de pe strada Icoanei. Era un scris caligrafic, mare, cât să acopere o fostă firmă a te miri cărui butic de modă (cam) veche. Dedesubt, o vitrină oarbă, așa cum sunt atâtea în orașele

noastre de când falimentele au început să-și arate ghearele. La Havana, în 1977, vitrinele magazinelor erau, toate, moarte, pentru că magazinele însele muriseră. Numai că ăia, ca să nu se vadă că nu e nimic înăuntru, le vopsiseră în alb de păreau niște ochi cu albea. Ei, nu, am evocat eu pe strada Icoanei din București, nici vorbă de albea. Cred că erau plăci aglomerate pe dinăuntru, din aceeași podoare care dincolo provoca vopsirea. Am înțeles plăcile, dar n-am înțeles de ce sufletul cuiva e mort, doar nu din cauza eventualului faliment... Uite, chiar lângă redacția *Vieții Românești*, fostul magazin Eva, transformat într-o librărie faimoasă, *n-a dansat decât o vară...* Ei, nu, am evocat eu un film suedez trist din 1951, astfel intitulat, librăria asta a ținut vreo doi ani. Dar, orișicâtuși, vorba unui banc spus demult de François Pamfil, a fost cam puțin. Se chema *Diverta* și era o plăcere să intri acolo, erau de toate, cărți, dar și laptopuri și accesorii. E drept, la dicționare era pus și *Dicționarul onomastic* al lui Mircea Horia Simionescu, dar de unde să știe biete librărese de tip nou ce e în cartea aceea? Și deși și vitrina asta a murit, și nu e, de fapt, una, ci vreo cincisprezece, dacă nu mai multe, că nu le-am numărat niciodată, și mult mai mari, la parterul blocului aflat, conform plăcii memoriale, pe locul unde a fost casa lui Titu Maiorescu și unde și-ar fi citit Eminescu prima oară *Luceafărul*, aici n-a scris nimeni că sufletul lui/ei/lor e mort. Dar sufletul lor nu e mort, deși chiar sufletul acela care va fi rămas în casa lui Titu Maiorescu, precum și acela din

legitimează, el este, în definitiv, curierul, întinzând obiectul, coletul, proprietarului care semnează de primire, lăsând în mâna celui alt lipsa de greutate a lucrului dat. Este o lirică de instantanee, voluptuos desprinse din peisaj: „Sub vântul greu se atrag/ oarecum incestuos răscoaptele fructe// și zări flexibile ce ele însele/ se îndoiaie cum crengi” (*Instantaneu*, Idem) – opera lui Gheorghe Grigurcu, majoră în suita ei de volume, prezente în biblioteca epocii, poartă grifa leului. Genul ei aforistic, jurnalier totodată, înșeală spiritele de redusă senzorialitate artistică. Ea este minoră doar cum minoră este opera lui Bacovia. Mereu în avans asupra lectorului, ea îl incită să-și ascute perceptibilitatea, întinzându-i, nu fără oarece maliție, capcane, într-un război de poziții cu locul comun: „Răsfoiește oglinda/ aidoma unei cărți/ își potrivește cărlionții hazlii/ la marginea Lumii/ cum a unei benzinării// în timp ce vapoarele zgârie marea/ cum un beționar pământul umed/ în mâna unui copil (*La Constanța*, Idem).

Valoarea este a unei voci singulare, în indubitabil acord cu efemerul, dar cioplitoare în text, pe când suportul ei etic este compasiunea: „Asemeni unei flori veștede/ e-o albină moartă/ asemenea unei sălcii tăiate/ e-o pisică moartă/ asemenea unui câmp uscat/ e un câine mort// miloasă moartea adună/ înfățișările lumii/ pe care nesăbuinta dragostei le-a împrăștiat” (*Asemenea unei flori*, din volumul „Cerc și punct”). O milă sarcastică, cu pandantul unui sarcasm fără răutate, în lucida cuprindere ce dă urâtului ceea ce lipsește frumosului, cu – ei, da – juvenilă energie: bate din picior face grimase e adorabilă/ Primăvara aceasta zurlie Primăvara aceasta/ semiotică/ fără studii terminale colindând/ ilustrele universități ale lumii cu o nonșalanță/ cum a razelor soarelui la ora 8 dimineață/ pe decolteul ei generos// Această Primăvară goliardică amestecată/ în disputele oțioase ale limbilor de ferigă de pelin de patlagină/ în (convocat de fulger) babilonicul senat// această Primăvară luxuriosă pedantă purtând/ o poșetă plină cu puncte pe care nu le scoate niciodată/ lăsându-și frazele neîncheiate cum bluza/ bolborosind”.

A, ne vom mai întâlni!

Muzeul Simu, mort și el cam deodată, prin anii 60, prin apropiere, o fi așa cum crede cetățeanul sau mai degrabă cetățeanca de pe strada Icoanei despre al său. Spun cetățeanca, pentru că ei, cetățenii, bărbații, nu se prea (pre)ocupă de suflet, mai degrabă de trup, de al lor, dar și de al altora...

Atunci, în ultimii cinci ani, cel care m-a dus acolo, colegul meu, Marian Drăghici, mi-a spus că dacă sufletul ei sau lui e mort, atunci și persoana e moartă. Aș de unde, câte suflete moarte nu umblă printre noi și se prefac vii, n-am eu păr în cap, vorba ceea! E drept, aici s-ar putea să exagerez, pentru că nu poate muri decât ceea ce, de bine de rău, a existat vreodată. Or, majoritatea celor azi fără de suflet nu l-au avut din naștere; e o lipsă congenitală. Și atunci, când moare corpul, gata, s-a terminat.

Zilele trecute am trecut din nou prin partea aceea a străzii Icoanei. Mi s-a părut că nu se mai vede scrisul, așa că, de la rândurile de mai sus și până la astea, am dat o fugă să le mai văd o dată. Într-adevăr, se mai vede foarte puțin din cele scrise acolo, firma albăstrie e spartă pe la mijloc, și toată casa, de două etaje, cândva frumoasă, e părăsită, cu ferestrele deschise vraște și sparte, sufletul ei pare, într-adevăr mort. Eu am reconstituit fraza și mi-am spus că o fac precum Cuvier cu dinozaurii lui după un os sau două. Doar că mie mi-e mult mai ușor, pentru că el nu-i văzuse niciodată, vii și întregi, în timp ce eu am văzut vie inscripția „Sufletul meu e mort”, pe când era...vie. Probabil că, în scurtă vreme, ea va dispărea cu totul. Eu, însă, am s-o tot citesc și citez, din memorie. Ceea ce, însă, aș fi curios să știu ar fi cine a avut ideea să scrie cuvintele acelea acolo și în ce stare se afla când i-a venit să le scrie, și dacă starea i-a trecut sau nu după ce a făcut-o. Mai știi, scrisul, spun unii, eliberează. Sigur, nu orice scris, nu orice cuvinte puse pe hârtie sau pe o fostă firmă de magazin de cartier.

Destinul unei inscripții nu e asemănător aceluia al unei ființe vii. Bănuiți, nu-i așa? Uneori, însă, o asemenea inscripție, deosebit de puternică, e ca o ființă vie. Ciudat, paradoxal, o inscripție proclamând că un suflet e mort să fie vie! Ca atâtea alte lucruri paradoxale, nici acesta nu poate fi explicat, sau ar putea fi, dar prefer să nu intru în analize stilistice, poate și pentru că nu de stil e vorba aici. Deși, iar mă întorc și zic, totuși, stilul acesta direct este cel care impune un text. Or, această inscripție e chiar un text, sau, ca să fiu exact, a fost. Un text care nu și va găsi odihna sau moartea veritabilă într-o carte, ci va rămâne, așa, o amintire a cuiva care a trecut prin fața ei, prima dată dus intenționat ca să o vadă și să se mire, pe urmă pentru că pe-acolo îi era calea. Cred că am dus și eu pe cineva acolo, sau am trecut doar cu Denisa, și i-am arătat minunea, căci o minune mi s-a părut că în lumea noastră apteră și cefală, ca să repet în ordine inversă niște atribute acordate secolului trecut de un mare poet, așa ceva mai este posibil.

Pe canatul unei intrări de lângă redacția *Vieții Românești*, cineva a lipit de mult, înainte chiar de a frecventa eu a doua oară (prima oară am făcut-o în anii 1987-1990) această adresă, o poezie care se voia de consum cred. Hârtia e acolo, se mai roade pe la margini, dar nu dispăre, nu se șterge, adezivul a fost puternic. Textul e mai lung și probabil că spune ceva asemănător inscripției de pe strada Icoanei, numai că în mai multe cuvinte. Și, deși mai puternică, inscripția de dincolo va dispărea, o fi și dispărut, în timp ce aceasta, mai slabă în opinia mea, o să mai rămână un timp. De unde se vede că nu forță îți trebuie ca să răzbești, nu persuasiune, cea de pe Icoanei m-a persuadat de câte ori am trecut pe-acolo, o mai face încă și acum, după ce nu mai e, ci *materie* decisă să nu se desprindă orice s-ar întâmpla.

S-ar putea să vi se pară o prostie. Auzi dumneata: sufletul meu e mort! Dar nu e. Nu e o prostie. E, probabil, rezultatul unei senzații puternice, de nerefuzat, transformat în text de cineva care de obicei nu scrie. Caligrafia aceea vorbește mai degrabă despre un suflet naiv decât despre unul deprins cu scrisul frumos, din punct de vedere literar vorbind. Îmi pot imagina că însuși casa, simțind că va fi părăsită, a făcut un efort și a produs acea frază memorabilă. Și atunci, textul e cu atât mai prețios cu cât nu e produsul unui autor. De altfel, inscripția nici nu e semnată. Așa cum ar trebui, zice-se, încă de la Blaga (Lucian, vă rog), se mai spune uneori. Și totuși eu nu mă pot abține, pentru că năraul din fire n-are lecuire:

Barbu CIOCULESCU

Nicolae PRELIPCEANU

Poezie

ALTE FRAGMENTE CU NIMICITORUL

**Se dedică această pagină de
poezie maestrului Gheorghe Grigurcu,
cu dragoste și grație.**

Mai jos nu cobor, acolo nu mai poate fi vorba de poezie,
acolo, amintirile sînt atît de bătrîne, că atîrnă
în capete plecate,
te vîd umblînd prin camere, fișia de lumină care te urmează
e a altui timp, ce face eforturi să mai privească,
înainte de a se instaura
subteranele

Am starea aceea cînd aș inventa o limbă atroce,
un idiom ce ar numi cu săruturi sulfurice viața și moartea,
m-aș trezi diminețile, aș spune bună ziua, iar ziua s-ar cutremura
cu dalbe cenușii, aș numi cenușile și s-ar întrupa
nimicitorul, cînd mi se întîmplă asta nu mai e nimic de numit,
e doar vertigiul, iar în vertigiu se află ascuns numele altei limbi,
ce face să apară viața și moartea altundeva,
altecîndva

Nu omul filozofilor, Doamne, nu omul teologilor,
nici creatura politicianilor,
la mine vine chipul unuia însoțit cu slăbiciunea și desfrîul,
unul în care au rîs nimicirile, omul rest, după ce au triumfat
în viața lui filozofii, teologii, politicienii,
toți îl recunosc, el vine din locuri în care nu s-au putut naște
rugăciunile, cu el vine rugăciunea fără credință,

în el se deschid valvele limbajelor, el poartă vorbirile,
ca pe tot atîtea iaduri, el e memoria hărtănită, memoria
ruptă, că i se vîd timpului măruntaiele

Lucrează liniști mari la alcătuirea chipurilor,
liniști care vor reveni
la dezintegrare, purtînd firișoare de sînge
și sunete, ai zice, o muzică,
dar se aud doar oftaturi, și se vîd unii
cum rămîn, făcînd semne de consolare

După întîlnirile cu nimicitorul nu mai ai chip,
porți doar un nume și te transformi cu totul
într-o limbă necunoscută,
o limbă vorbită de razele uraniului,
nimicitorul aplaudă, moare de ris în propriile lui aplauze,
se uită la inima mea, asta face mereu, se uită la inima mea
cu razele uraniului

La fiecare mișcare a nimicitorului, lumea nu devine
mai încăpătoare, dar apare
un 0 (zero) urît și larg, nimeni nu si-l asumă,
nimeni nu semnează pe el, el e pîntecul
ce poartă cifra de neștiut,
la nașterea căreia numerele se vor da la o parte,
ca Marea Roșie
și se va vedea astfel, printre scîrțituri și gemete,
că ele nu conțin absolut nimic, doar un plîns uscat
va auzi nimicitorul născător, plînsul
Contabilului de Nenumărat

Nimicitorul are rădăcini în viețile ce nu se mai întorc,
acum dintr-o dată mă cuprinde entuziasmul,
atroce plimbări pe sub uriașe oftaturi,
tu ai gura închisă,
e asfințitul dragostei în viețile ce fabrică oxizi

Cine trăiește cum, seamănă cu tine,
uriașa mea lehamite, contemplativii plecînd,
au rămas să ne privească gropile, stai, nu pleca,
dragostea murind, face azi ultima mărturisire, că nu ea, că nu ea,
că, în nici un caz, nu ea...,
cine trăiește acum, seamănă cu tine, uriașa mea lehamite.
La o terasă, în plină amiază, lumina taie gîtul
domnișoarei de-alături, domnul de la masa vecină e foarte preocupat
să-și taie venele, vine un suflu rece, semn că oaspetele de toți așteptat
e pe aproape, dar toți sînt foarte preocupați, mi-amintesc
de prietenul meu mort nu de mult, simțea cînd e aproape oaspetele
și înjura cumplit, mi-ar trebui un pumnal
pentru această normalitate

Aurel PANTEA

Reflecții despre haiku

Pentru noi, enigma haiku-ului stă în faptul că, în timp ce penetrează spațiul artistic european, nu face priză la el. Haiku-ul suferă, pentru gustul nostru, de o anumită devitalizare. E doar un puls ori un accent izolat, căruia îi lipsește, nedisponând de anvergură, tocmai pulsația și accentul. Aceasta însă nu-l împiedică să cunoască vigoarea proliferativă a criptogamelor exsanguae... Important este faptul că e mai puțin propriu spiritului european, în timp ce-i de-a dreptul emblematic pentru spiritul extrem orientat... Operă mai mult a vocației decât a geniului, el își propune mai curând să surprindă secunda decât să capteze eternitatea, râvna ambițioasă a europeanului. Apogeu al poeziei de notație, haiku-ul rămâne departe de aspirația noastră constructivistă, de sorginte latină. Spiritul european este înălțător de edificii ideatice, literare sau muzicale, de eșafodaje așadar, nu *pointilist*, probă că Seurat nu și-a găsit, la noi cel puțin, nici un emul. Miza europeană este eternitatea în stabil, nu în pasager; în masa luminii, nu în licărire; în afirmație, nu în părelnic; în unicitatea obiectului de artă, nu în reproductibilitatea lui artizanală. La japonezi, cultul punctului unic – iar haiku-ul e reductibil, în această privință, la un punct – își are originea în absența spaimei de vid ce-i caracterizează și în plăcerea suspendării semnului grafic ori sonor în neant: priviți-le desenul ce nu se înfricoșează de eventuala lipsă a ramei și de vacuumul în care-i plasat, ascultați-le vorbirea ori muzica... Sonetul este cel care exprimă, ca poezie cu formă fixă și chivot al clasicismului, spiritul european, nu haiku-ul. Sonetul își găsește similitudine într-o construcție, nu într-o intersecție de linii, adică într-un punct. Raportat la un volum, de pildă la un con, sonetul este o secțiune la distanță fixă de vârf, în timp ce haiku-ul e vârful însuși, adică un punct. Un punct ce conține potențial toate posibilitățile de dezvoltare, dar care e blocat. Un fel de materie hiperconcentrată, asemeni stelelor pitice albe – pentru a folosi termeni ai astrofizicii – condamnată la a nu cunoaște expansiunea. Numai prin optica acestei comparații reci putem înțelege haiku-ul, orfelină în spațiul european, trezind furorile pornirii adoptive, ce nu vor fi niciodată ale unei maternități firești, calme și suverane...

Dacă sonetul corespunde spiritului activ, haiku-ul exprimă spiritul contemplativ, obișnuința milenară cu punctul fix, impulsul de a trezi emoția estetică printr-un *flash*, nu prin universul structurat al luminii. El este mai mult legat de tăcere, o tăcere suficientă sieși, și de accidentul grafic din reprezentările sufletești, de aceea rămâne funciarmente apropiat picturii... Sonetul, legat mai mult de sunet, armonii, legi sonore ori de punctarea cu surpriză a monotoniei prestabilirii, e înrudit cu muzica. Spațiu organizat cu rigoare, sonetul e atribut muzical al geometriei, în timp ce haiku-ul, fiind ipostază a punctului și deci a numericului, devine atribut vizual al aritmeticii; accentuând multiplul, exprimă dispoziția spre artizanal. Dimpotrivă, evoluând spre o individualitate extremă, sonetul răvnește la unicat, rămânând în aria artei. În studiul genetic al acestor două forme fixe de poezie, atât de diferite, nu trebuie exclusă și apartenența lor la grupuri diferite de limbi: haiku-ul aparține unor limbi punctiforme, definite printr-un *staccato* sau, altfel spus, printr-un ciripit care lasă afară prozodia și regulile ei, oprindu-și din arsenalul lor doar obligativitatea celor 17 silabe... Sonetul aparține limbilor fluente, cu *legato* între silabe, cum sunt cele europene.

Cât privește concizia amândurora, se cuvine o precizare. Haiku-ul este scurt, sonetul e concis, ceea ce e altceva. Nu poate fi concis ceea ce este scurt; concizia e o consecință a regresării dimensiunii generoase, care începe să se corupă prin supradimensionare. Refuzând ideea în favoarea unei imagini din natură, haiku-ul se refuză filozofiei, nemairămânându-i pentru aceasta decât, eventual, simbolul ori sugerarea conceptelor filozofice. Pe de altă parte, o idee poate fi mai ușor concentrată decât o imagine... O legătură între scurtimea haiku-ului, ce-l împinge să evolueze spre un fel de interjecție, și concizia sonetului, generatoare de adagii, există totuși, fie și numai prin tendința amândurora de a evada din tirania fixității: așa cum există o pulverulență a evadărilor din sonet, la fel există și evadări din haiku (*jijuritsu noka*), foarte practicate astăzi.

Dar, vai, cât de nedrept am trecut peste izvorul de frumuseți care este, totuși, haiku-ul!... Cât și peste observația mea după care poezia spațiului ortodox, venind dinspre răsărit spre Europa, căci *Răsăritul este numele Lui*, conține în matricele sale un dicteu, coborât din vechime, care avea să conducă poezii la descoperirea haiku-ului. Astfel, găsesc în *Prohodul*

Epistolarul Ioanei Pârvulescu

Puțini dintre exegeții literari de azi iubesc cu atâta împătımire trecutul, ca Ioana Pârvulescu. Un trecut cultural, istoric firește, dar înainte de toate literar („știți că-mi plac călătoriile temporale”) și asta, poate pentru că este nu doar un cercetător cu gusturi rafinate, *exotice*, dar și o prozatoare, n-aș zice numaidecât delicată dar, în orice caz, în scrisul său plutește mereu un parfum de epocă vetustă, rechemat la viață în *melancolii* de actualitate. Căci numai astfel pot fi receptate în adevăratul lor înțeles incursiunile sale *În intimitatea secolului 19* (2005) – „un exercițiu de recuperare a aerului timpului, a vieții din epocă” – sau atmosfera febrilă a anilor dintre războaie, *Întoarcere în Bucureștiul interbelic*, 2003 („am făcut reconstituirea din documente, cărți și gazete, deși n-am trăit epoca”), dar și *returul*, nu mai puțin pasionant, din ieri în azi – *Întoarcere în secolul 21* (2009) – „ca una care mai părăsesc din când în când prezentul și fac apoi întoarceri în secolul 21”. Fără îndoială, ceva din ceremonialul acelor epoci se translează în scrisul domniei sale, pe care îl regăsim într-o galantă reverență făcută în fața cititorilor și nu mai puțin a prietenilor și apropiaților, cu care își află preocupări comune. Așa încât excursul critic primește o frumoasă turnură confesivă, refuzând, cu detașare discretă, morma rigidă a execuțiilor docte *academice*. E o eseistică lejeră, cu paranteze insolite adesea, de informație culturală, pe o vastă scală a investigațiilor de bibliotecă, de arhivistică sau pur și simplu de neîncetate lecturi la zi („bibliotecile intrate deja în sângele meu literar”). Are plăceri colocviale, plăcerea comunicării, a schimbului de opinii și a întreținerii unor *discuții* în relații de intimitate intelectuală cu numeroșii părtași la actul revelației literare. Având toate aceste predispoziții, era firesc să angajeze – cu altă deschidere a compasului analitic aplicat – pe urmele unui începător de drum în scrisul românesc modern, Ion Ghica, în devenite de-acum, celebrele sale *Scrisori către Vasile Alecsandri*. Au mai practicat și alții, de-atunci încoace, genul epistolar, dar trimiterea *la origini* mi se pare, în cazul de față, semnificativă, căci, cu toată distanța în timp și cu toată diferența de perspectivă în abordarea *cestiunilor*, cum zice I.L. Caragiale (un alt autor pe care l-a citit printr-o grilă interpretativă pusă asupra epocii acestuia) între cei doi există punți comune, de atitudine, dacă vreți, afective în ultimă instanță. *Cartea întrebărilor* (Editura Humanitas, București, 2010) se constituie, de fapt, dintr-o suită de scrisori pe care Ioana Pârvulescu le adresează unui număr de corespondenți pe care îi alege după afinități („Îți citesc cu maxim interes rubrica din *România literară* despre diverse păcate lingvistice. De curând chiar, ai lămurit un cuvânt de care nu se poate să nu te lovești, măcar olfactiv, în minunata viață de bloc: ghenă /.../ Și atunci mi-am amintit și eu că am trăit o surpriză, legată de sintagma *Valea Plângerii*. Permite-mi să ți-o împărtășesc”) și după interesul presupus comun în privința abordării diverselor teme luate ... în discuție („Poate că ți-am spus deja că Barbu este poetul meu favorit /.../ ai scris o carte cu frumoase trasee hermeneutice, *Eseu asupra poeziei lui Ion Barbu* /.../ care, cum vei vedea, ne va fi de folos), pe care îi provoacă la dialog („dacă vreo frază din această epistolă îți stârnește condeiul electronic, te rog nu ezita să-mi răspunzi”) chiar dacă solicitarea este pur formală, retorică. Nu altele erau mobilurile captivantelor demersuri de *zăbavă* ale lui Ion Ghica: „*Jubite amice*,/ « De ce îmi scrii așa de rar? » îmi

Mântuitorului versete ce amintesc haiku-ul, *avant la lettre*, deoarece haiku-ul a fost creat acum 450 de ani, iar *Prohodul*, operă a lui Theodor Studitul, în urmă cu aproape 1.200 de ani. Iată câteva terține, pe care le cântăm cutremurați Vinerea Patimilor, în tâlmăcirea Ieromonahului Macarie (1780 – 1846), prieten într-ale muzicii cu Anton Pann: *Spânzurat pe lemn*,/ *Cel ce spânzuri pământul pe ape*,/ *În pământ cobori*... (Starea a II-a); *Primăvară dulce*,/ *Fiul meu prea dulce*,/ *Frumusețea und' Ți-a apus*?! Starea a III-a); *Piere-amăgitorul*,/ *Scapă amăgitorul*,/ *Cu-nțelepciunea-Ți*, *Doamne*... (Starea a III-a)...

... M-am izbăvit cu această revelație! Fiindcă tocmai mă întrebam dacă nu cumva, nu numai haiku-ul, ci și sonetul este o zădărnice. Dar poate că nici zădărnici nu sunt, atâta vreme cât, vorba anticului Gorgias, nu pot fi dovedite...

ziceai deunăzi, vorbă foarte măgulitoare când vine de la tine; dar știi tu de câte ori leapăd condeiul din mână până ce nimeresc ceea ce trebuie să zic? /.../ La noi cum să te luminezi asupra celor petrecute pe la începutul secolului? Bătrânii care știau au dispărut și dispar câte unul; cei tineri nu știu, sau dacă știu, știu rău” Etc.

Eseurile din aceste scrisori au un farmec aparte, pe care îl dă tocmai galanteria abordării subiectelor. Căci, Ioana Pârvulescu nu comentează cărți – în sensul de critică literară – deși despre cărți vorbește aproape fără excepție; nu face istorie literară – cu metoda pozitivistă, să zicem – deși cele mai multe epistole aduc elemente de istoricitate; nu se angajează în *studii* de exegeză aprofundată – cu aparat de note la subsol – deși observația pătrunzătoare în sensurile profunde ale operelor nu lipsește. Totul este tratat cu plăcerea de a împărtăși celorlalți (*adresantului*, cititorilor) bucuria de a descoperi ea însăși („să redescoperim literatura pe cont propriu”) sensuri ideatice, figurative, ce păreau obscure altora, neobservate și necercetate altădată, ne punctate îndeajuns de altcineva: „Intenția mea este una de explorator: să ajung în punctele cele mai înalte sau mai ascunse de textul literar și să le fac accesibile oricui are bunăvoința de a citi, să descopăr acele zone care fac din literatură un univers numai bun de explorat”. Iată un *program de lucru* pătimaș, un program de cercetare (științifică, de ce nu?) în care se implică, pe lângă cultura și specializarea în domeniu, un mare quantum de afectivitate, de pasiune, la drept vorbind: „Dacă nu apare plictisul, chiar iritarea sau oboseala, dacă nu poți sta lângă o bibliotecă fără să te uiți măcar pe furiș la cotoarele alinate în ea, dacă ți se luminează privirea când dai de o carte frumoasă, dacă atunci când intri într-o librărie sau într-un anticariat ești ca «jucătorul» lui Dostoievski când pătrunde în cazinou, dacă-ți dorești un titlu sau altul, și ești dispus să te zbați ca să-l obții, dacă supraviețuirea cărții te interesează la fel de mult ca pe ecologi soarta balenelor sau pe viitorologi soarta planetei, înseamnă că lectura e act viu”. Așadar, trăirea literaturii, necondiționat poate fi și este unul din vectorii profesionalismului său critic.

La Maiorescu, bunăoară, distinge ca semn distinctiv al personalității acestuia, *seninătatea*. În jurul acestei „noțiuni” brodează *istoria* omului, recompuând portretul criticului în epocă și în posteritate. „Moralistul” Slavici, cu „sufletul încăpător” însă, i se revelează, în scrisorile acestuia, din Italia, în 1882, către T. Maiorescu, recomandându-l astfel atenției lui Bruno Mazzoni, introducând în *evocare* și note de picanterie... conjugală, refrerindu-se la cele două soții ale prozatorului, pentru ca să observe cu amuzată subtilă reticență că „viața personală a marilor noștri clasici și a mentorului lor a fost destul de zburcumată”.

Scrisorile sunt adresate unor interlocutori, în ordinea... intereselor tematice (*Despre literatură, cu bucurie; Literatură universală; Întrebări legate de carte și viață*) pentru care găsește, în ordinea preocupărilor fiecăruia, fie întrebări (la care însăși răspunde), fie motive de cordială polemică (nu violentă, ci mai curând demonstrativă, cu un caracter de *addenda* la opiniile aceluia), fie pur și simplu informații, oarecum surprinzătoare, despre câmpuri adiacente de interese etc. Între aceștia Rodica Zafiu, Mihai Zamfir, Nicolae Manolescu, Șerban Foarță, Vlad Zograf, Gabriel Liiceanu, Mircea Cărtărescu, Paul Cornea, Dan C. Mihăilescu, Adriana Babeți, Andrei Pleșu, Adriana Bittel ș.a., cu toții prestigioși oameni de litere, cărora le poate propune, așadar, subiecte de interes oarecum particular, niciodată însă fără aviz la esențe. Pentru Bacovia, spre exemplu, care „nu e tocmai preferatul dumneavoastră”, i se adresează lui Nicolae Manolescu („Domnule profesor”) și pe care „il cam demitizați” în *Istoria critică a literaturii române*, reia în discuție motivul *plumbului*, atât de frecvent în lirica acestuia: „Până la urmă, ce înseamnă *plumb*?” De data aceasta întrebarea directă e mai mult decât iscoditoare iar răspunsul nu poate să vină decât după câteva *tururi de forță* în epocă („Dacă am fi citit poezia lui Bacovia la 1916 ni s-ar fi părut destul de urâtă, cu titlul ei cu tot /nu e de mirare că n-a fost defel un succes de vânzare!/. Mai mult, cu sărăcia lexicală, cu economia demnă de vremuri de criză stilistică și cu tautologiile ei, părea a fi scrisă de un poet

Constantin CUBLEȘAN

(Continuare în pag. 26)

C.D. ZELETIN

Desene în peniță

Tablouri dintr-o expoziție

Își împărțiseră timpul în următorul fel: ea luni, miercuri și duminică, în restul săptămânii Grișa. În plus, ei îi reveneau și treburile gospodăriei. Se descurcau destul de bine, n-aveau de ce se plânge, numai că Grișa se luase iar cu băutura. Bea strașnic. Susținea că-l macină dorul de casă dar cine îl pusese să plece din Soroca? În nici un caz ea nu. Îi era teamă să nu-l halească rușii fiindcă un frate

al său fusese deportat la Kursk.

Ghereta lor, prea mică pentru pretențiile lui Grișa, era suficient de încăpătoare ca să primească la o șuetă două-trei persoane. N-avea nevoie de mai mult. Intrau în ea nu numai fumători ci și cucoane ce se întorceau de la piață, luau loc pe unul dintre taburete și se puneau pe vorbă. Până la prânz afla tot ce se întâmplă în oraș, de la scumpirea zahărului și făinii până la ghidușii pe care moașa Zina le cocea burghezilor de pe stradă. Fusese arestată de atâtea ori dar n-aveau ce să-i facă, femeia o luase razna, vorbea în dodii, la urma urmei era inofensivă.

Vizitatoarea cea mai consecventă era madam Ciocan, al cărei soț lucra la Județeană. Cumpăra țigări Carpați pentru bărbat-so, se interesa ce face Grișa și se pornea să-i povestească vrute și nevrute. Era încântată de noua locuință primită de curând din partea Primăriei, găsiseră acolo o groază de mobilier, mă tot întreb, Lariso, la ce le trebuia burjuilor atât calabalac, atâtea boarfe? La noi la Slobozia ne descurcam și fără ele. Să vezi ce plăpumi, ce covoare! Într-un dulap descoperise o rochie de mireasă cu coroniță, voal, beteală, toate alea, puteai să crezi că e nouă, nu mai văzusem până atunci așa minunăție. Grișa mă tot pisează să o dăm afară că ține ghinion, ce se pricepe bărbații la marafeturi de-astea?

Sofica vorbea pripit de parcă ar fi fost gonită, era grăsană, gâfăia și mirosea a ceapă de te trăsnea dar una peste alta îi plăcea să o asculte, nici n-avea ce să facă altceva. Cum să omori atâtea ore vânzând țigări și timbre fără să schimbi o vorbă cu un suflet? Și uite așa, madam Ciocan se întorcea mereu la casa ei cea nouă, că uite ce de camere aveau și ce perdele de mătase și ce veceu cu apă, că tragi de o sârmă și gata murdăria. Ce o nedumerea mai abitur era puzderia de cărți înghesuite prin rafturi, pe etajere, cele mai multe scrise în alte limbi, părea neliniștită de prezența lor, cum să păstrezi în casă atâtea lucruri nefolositoare? Se impunea un pic de curățenie.

Problema lor, a lui Vasile și a Soficăi, era Volodea. Îl găsiseră sub pat, în dormitor, scâncea ca un copil de țâță. Îl botezaseră Volodea, după dulăul lor din Slobozia, care fusese otrăvit de o vecină. Ce nume să fi purtat înainte, dracu știe. Era pufos și blând și nu mânca decât mezeluri și brânzeturi scumpe, vezi bine, năravuri de boier. Era atât de frumușel, mânca-l-ar purecii! Ia spune tu, Larisa, să ne încurcăm cu javra asta răsfățată?

De când îi decedase soțul, Gherghina venea la ea aproape zilnic. Fuma Plugare și dacă zăbovea o vreme, dugheana i se umplea de fum, o nesimțită. Venea îmbrăcată îngrijit, se angajase la biblioteca Asociației de Prietenie Româno-Sovietice și de, i se cerea ținută. Gherghina, îi spunea, cum te descurci acolo cu cele patru clase ale tale și ea da ce crezi că e mare brânză să scoți din raft o carte, s-o ștergi de praf și să i-o pui pe masă neamului? Pe urmă mai spăl podelele, mai dau o mătură prin cameră, să nu-ți închipui că pune altul mâna în locul meu. Adevărul e că o ajuta în muncă domnul Baculescu, fostul comandant al Regimentului de artilerie, om cu carte. Erau colegi, ce mai încoa încolo. Fusese servitoare zece ani la doamna Lila, îi răbdase toate fandoseliile, toate părtașurile și toanele, voia să se descotorosească de un trecut umilitor.

Ce o scotea din pepeni pe Larisa era perseverența cu care se interesa de treburile ei intime: de ce a plecat din Basarabia și cum a nimerit tocmai la ei, în Alutela, ce învățea acolo, la Soroca, dar Grișa, cu ce se ocupa, dacă vorbesc în casă limba rusă, tot treburi de-astea ce n-o priveau defel. Ea n-o întrebese niciodată cum îi puneau ventuze doamnei Lila, cum îi spăla veceul sau cum îi curăța pantofii, și dacă se vorbea prin mahala că s-a înhăitat cu Borcea, membru în biroul Județenei și că își petreceau duminicile la Malul Alb cu fleici de porc și vin și lăutari, era problema ei și niciodată nu s-ar fi băgat în ciorba altuia.

Erau și zile când clienții nu se prea înghesuiau să intre în tutungerie. În cazul ăsta tricota ciorapi sau dezlega cuvinte încrucișate. Nu își imaginase că o să ajungă vreodată să vândă timbre, plicuri, țigări și cărți poștale ilustrate. Nici nu gândea unde te-mpinge soarta. Comerțul îi înlesnise să descopere în ea pornirea păcătoasă de a cunoaște oamenii, pe care nu și-o cunoscuse până atunci. Veneau la ea meseriași, băieți de prăvălie, chelneri, ostași, pensionari, comercianți și invalizi, măturători de stradă, tot ce vrei. Săr' mâna coană Larisico îi spuneau când apăreau în ușă, tot mândră, tot frumoasă? Bărbații ăștia știau ce e respectul, știau cum să se poarte cu o doamnă. Bineînțeles, nu toți clienții se comportau la fel. De exemplu doctorul Spireanu sau avocatul Horia Enătescu dar nu putea pretinde de la ei așa ceva, își cunoșteau măsura, cum se spune.

Adesea se pomenea nitam-nisam cu Grișa, îi aducea înghețată sau semințe de dovleac sau prune afumate și se lăsa să cadă moale pe un scaun. De fapt o spiona. Îi intrase în cap că o curtează vreunul din băieții care-și pierd vremea la cafeneaua Zombo, era nebun. Când se întorcea acasă noaptea cherchelit, își da în petic, se pomenea cu el că se dezbracă în pielea goală și se pornește să cânte cântece de stepă și o stâlcea în bătaie pentru că o văzuse stând de vorbă cu Romeo în fața cinematografului Copetti, sau că-i zâmbise domnului Petrache, contabil la fabrica de scânduri și binal, când îl servise cu țigări, apoi o lua de păr și o trântea pe pat și o regula până cădea sleit, cu fața în perne. Nebun. Nebun de-a binelea.

Duminicile ținea deschis până la prânz. Avea probleme cu nea Lae, ce apărea pe ușă cu o oră înainte de închidere, lua loc pe scaun și se așeza pe povestit. Își depăna istoriile triste din războiul cu bolșevicii. I-a spus de atâtea ori: nea Lae, fii mai atent cum te exprimi, e bine să nu mai pomenești de Stalin și toate chestiile astea, el lasă coană Larisico, nu te îngrijii de mine că nu se atinge nimenea de nento, care mi-am pierdut piciorul în Crimeea, și tot așa, mai dă-i în para mă-si pe rusnaci și pe slugoii lor de acilea, or ei nu-i trebuie deranj în prăvălie, n-are nevoie de percheziții, anchete și alte marafeturi pe care toată lumea le cunoaște. Îl convingea greu să plece. Se încăpățâna. Îl lua de braț și-l împingea ușor, șontac-șontac, trebuie să închid, nea Lae, fii cuminte, el continua să strige în gura mare că trebuie să-i gonim pe ruși de-acilea, abia îl scotea afară, la urma urmei treaba lui, în stradă putea să înjure cât poțtește.

*

După încheierea orelor de clasă obișnuia să facă ocol pe strada Luterană ca să mai schimbe o vorbă cu Mahmud Ali. Îl găsea exact pe trepidul lui de lângă gardul Școlii de băieți nr. 1, mereu acolo, un fel de parte integrantă a decorului. Veniși? îl întreba și se uita la el cu ochii durdoși, inexpressivi. De fapt nu se schimbaseră în infățisare cine știe cât și nici nu dădea semne că s-ar putea schimba vreodată, încremenise în ipostaza lui de turc bătrân și sastisit, numai că acum lipsea de lângă el căruțul cu minuni de care până de curând era nedespărțit.

Mahmud știa o sumă de povești și dacă s-ar fi luat după nesațul lui de a flecări nu s-ar mai fi dezlipit de el nicipând. Lui Tomiță îi plăceau deosebi istoriile sale din tinerețe, cum era aceea când se îndrăgostise de o Ileană Cosânzeană, fapt pentru care fusese înfierat și izgonit din Babadag cu pietre de conaționali săi. Îi era cu neputință să și-l imagineze tânăr, mai ales în rol de amozer, în nici un rol, de altfel. Părea să se fi născut bătrân, predestinat să vândă halva, sugiuc, susan și bragă. De ce halva, Mahmud? De ce Alutela și nu aiurea, în orice altă parte? La întrebările ăștea nu-i răspunsese niciodată și nici nu-i vorbise de vreo altă fată care să-i fi populat măcar vremelnice viața.

Până să-l lovească pacostea, duse o existență ordonată: spre seară lucra în laboratorul coanei Suzi unde își prepara produsele exotice după rețete confidențiale, aduse dintr-o Dobroge fabuloasă, iar dimineața apărea în curtea Școlii de băieți la prima recreație cu taraba pe rotile garnisită cu toate bunătățile din lume și mai ales cu bragă de la gheață care se bea în pahare cu pereții groși, de felul țapilor de bere. Până la prânz taraba se golea, Mahmud își număra bănuții, sorbea o bragă, se ștergea de transpirație și dispărea cu pas mărunț pe străzile de sub pădurea Goruneasa, târându-și hodoroga după el. Nu se putea concepe școala fără prezența tutelară a turcului.

Constantin MATEESCU
(Continuare în pag. 26)

Alambicul lui Ianus

April 1992. Presa anunță moartea simultană a compozitorului francez Olivier Messiaen și a pictorului englez Francis Bacon. Un contrast neobișnuit: compozitorul „cerului” și pictorul „infernului”.

Un Proust teuton: Josef Winkler (Premiul Büchner 2008). Obsedat de catastrofele catolicismului și de thanatofilia genetică, Winkler descrie stările sufletești, proiectându-le în tablouri (naturi moarte), într-un stil exuberant și rafinat, construit din fraze interminabile. Un extras din volumul *Natura morta* (pg. 85): „...Între timp ploaia a încetat, soarele apare din nou, umezeală multă, miros de pește și carne putredă, de legume și fructe stricate, ramuri de *coconar* (brad) cădeau pe Piazza Vittorio, în spatele prăvăliilor de flori, în timp ce vânzătorii de carne își închiseseră prăvăliile, gesticulând, depunând pe masă șorțurile pline de sânge, datorită resturilor de carne – picioarele galbene ale gănilor, capetele cocoșilor, oasele de vită, lămâi descompuse, piersici și caise mucegăite...”

De trei zile cer albastru, însoțit, frig. În fiecare dimineață o bufniță gri se balansează pe-o ramură de brad, luând o baie solară, scuturându-și penele. Văzându-mă își ia zborul spre pădure...

O seară cu R. Vorbește rar, cel mai adesea doar când e întrebă. Când răspunde, glasul îi este stins, ca și cum și-ar da duhul. Această stare de cvasiasfixie răbufnește în scris, eliberat de propria lui sfială, R. își varsă sufletul într-un scris torrențial, șerpuitor, într-un stil baroc. Azi a venit cu un nou CD: *Requiem Canticles* de Igor Stravinski. Ascultând requiemul, ochii i se adâncesc în orbitele cavernoase, întunecând toată fața. O trăire abisală înspăimântătoare...

„J'appelle égoïste celui qui ne pense pas à moi” (Eugène Labiche).

Poți citi toate romanele fără a te interesa de teoria romanului. În ceea ce privește poezia, ea se hrănește din chestiunile pe care le suscită. Din acest domeniu vast al poeziei Gérard Pfister a strâns 1001 definiții (*La poésie c'est autre chose. 1001 définitions de la poésie*). Citez câțiva autori-poeți.

Paul Valéry. „La poésie: cette hésitation prolongée entre le son et le sens”;

Octavio Paz. „Poésie: est mémoire devenue image et image devenue voix.”

Michel Dégu. „L'Inquiétude de la poésie sur son essence habite la poésie depuis son commencement grec.”

Georges Perros. „La poésie n'est pas obscure parce qu'on ne la comprend pas, mais parce qu'on ne finit pas de la comprendre.”

Saint-Pol Roux. „L'arbre de la poésie plonge ses racines dans l'avenir.”

Péguy. „Parole essentielle libérée du bruit.”

Baudelaire. „Sorcellerie évocatoire.”

André du Bouchet. „La poésie est ce rien – mais un rien qui annule le reste.”

Maria Angela Alvim. „Art du manque, le plus sûr.”

Lautréamont. „Sachez que la poésie se trouve partout où n'est pas le sourire, stupidement railleur, de l'homme à la figure de canard.”

Învinuiri nedrepte. De ce să învinovățești moartea, pentru că nu ai trăit ca lumea?

„Immortalia ne speres, monet annus et almu quae rapit hora diem” (Horatius).

Ceea ce mă salvează momentan sunt privirile spre trecut. Este felul în care pot sesiza decadența noastră regresivă. Niciodată nu am simțit mai mult decât azi necesitatea unei solidarități amicale, intelectuale, azi când viața publică a devenit o caricatură și viața politică, un azil de alienați.

Un aforism dada: „A woman without a man is like a fish without a bicycle” (Gloria Steinem).

Nicholas CATANOY

MIȘCAREA PROZEI

Istorii ale eroilor din subterană

Imediat în anii '90, suprimarea cenzurii a dat undă verde scrisului literar și mulți autori s-au năpustit să profite de teme și modalități mai înainte interzise la tipar. Libertatea fără control estetic a iscat îndeosebi monștri. La loc de frunte, subterana, pornografia și ceea ce se numește „mizerabilism”. Nici nu

se știe dacă era o proastă înțelegere a unor lecturi din marii scriitori ai lumii de la Apuleius la Apollinaire sau barem din cei români de statura lui Carol Ardeleanu, George Mihail Zamfirescu, Mateiu I. Caragiale al lumii *mărginașe*, Eugen Barbu (*Groapa*), Marin Preda (*Cel mai iubit dintre pământeni*). Ca orice optzecist care se respectă, Radu Aldulescu îi citise, îi asimilase și scrisese, dar pentru „sertar”, era prea rebel, subversiv și truculent pentru acele vremuri. Mediul arhicunoscut și incitant (suburbia / „groapa” / „raiul beteag”, „ocna de viață”) îi dicta vocației sale indiscutabile o retorică echivalentă, în tradiția prozei realist-obiective/neorealiste, și în ton cu bune strategii ale ficțiunii postmoderniste. Istoriile mici sau mai ample reunesc experiențe de viață, biograficul, invenția epică, expresivitatea oral-argotică, intertextualitatea. O pictură în cuvinte dure a realului abject.

Despre acest fel de lume periferică, a lumpenului, în ultimul deceniu al ceaușismului, dă seama romanul-cronică *Sonata pentru acordeon*, debutul din 1993, pentru care Radu Aldulescu primește Premiul Uniunii Scriitorilor din România. Este povestea tristă și grotescă, statică și dinamică a unei familii de muncitori, plasată într-un peisaj sordid. Prim-planul este ocupat de frații vitregi, Marian (zis Papagalul), fost campion la ciclism juniori, care repetă viața istovitoare a părinților săi, și Gelu (zis Mopsu, Cofetarul Mafiot), fost bucătar la Athénée Palace, care și-a înseilat o „firmă” prăpădită la capăt de Ferentari. Nu lipsesc momentele de o veselie tristă, vibrațiile umane, iubirile curate, visele năruite. E viață de mahala imundă, ființe trudite cu profesii obscure și salahorii pe șantiere, la depou, la bandă, cozi, înghesuială în tramvai, locuind în blocuri-cutii de chibrit. În viețuirea „lăncedă-cleioasă” din spațiul închis al cartierului se stărnesc vârtejuri, semne ale vitalității sumbru-forfotitoare: erotism, pasiuni crâncene, înjurături, bătăi, furturi, violuri, chefuri carnavalesci, nunți pitorești, o înmormântare bizară, ca în *Scrinul negru* și în *Groapa*. Romanul urmărește o categorie socială spectaculoasă în degradarea ei, realizând totodată un tablou veridic, desenat cu tușe groase.

Mirii nemuririi schimbă contextul social, pe străzile lăaturalnice și în canalele postdecembriste, mai mult, încearcă o spiritualizarea a suferinței. Această transgresare se vrea un pendant al limitei de jos, unde stăpânesc concupiscenta și cruditățile verbale. Cu toată forța lui de romancier penetrant, autorul nu depășește o anume convenție față de victimele vieții și societății. „Mesianicul” Rafael, „prizonier al coșmarului copilăriei”, „așteaptă copiii să vină la el” cu predici vagante și de-o cuvioșie mai mult burlescă. Împreună cu mireasa lui viitoare, frumoasa și nefericita Mirela, acești arhangheli ai mizeriei caută izbăvirea, de inspirație dostoevskiană, prin înălțarea în pătimire. Lipsind umorul, parodie a profetismului biblic nu este, deși degajă un aer de parafrază. Nici tragică nu-i viziunea, de vreme ce rămâne la un nivel mult prea terestru. Mai curând, e o ciocnire între contrarii care lasă părțile de izbeliște.

După performanța din *Amantul colivăresei*, Radu Aldulescu vine repede cu un alt roman de cotă ridicată, *Istoria eroilor unui ținut de verdeață și răcoare*. Un metaroman s-ar zice, căci naratorul, Aurel Golea, este un scriitor din categoria marginalizaților, care, ca fochist la bloc și în demisolul-vizuină din Bariera Vergului, scrie despre „atăta urât și mizerie”, după ce vine din iadul muncilor lui: „Seară de seară mă învăteam pe fâșia de trei metri dintre pat și perete, cu farfuria de mâncare în mână, iar mâna în care țineam furculița se întindea spre teancul de douăzeci

de cărți stivuite pe două rânduri deasupra teancurilor de coli scrise pe ambele fețe, într-un gest călăuzit de inerția unui viciu împotriva căruia nu luptasem cu suficientă convingere”; „Ziua și noaptea se contopeau într-un amurg perpetuu purtându-mă printr-un oraș *subteran* pe care-l dăream și-l reclădeam neîncetat și-l populam cu mii de figuri familiare și necunoscute” (s. m.). Sunt romanele vieții lui, vreo 36, zice. Editurile nu-l publică din motiv de prea multă mizerie, tristețe și violență, erotism și sexualitate.

Pe cărările parcurse și mai înainte, romanul se mișcă, parcă, însoțit de ochiul scribului scormonitor și de neapăratele brutalități orale. Inițial, naratorul străbate meandrele familiale și ale lumii mărginașe, care e tot cea proletară către sfârșitul anilor '80. Tatăl lui, „funcționar de cursă lungă”, moare, la fel și mama prigonită de cele trei surori mahalagioaice, care i-ar dori loc de vecie la Mortu-Fript (crematoriu), nu tărâm de verdeață și răcoare. Această expresie va fi un leitmotiv al întregului roman, de la titlu până la deznodământ, mereu cu alte înțelesuri. În căutarea unui asemenea ținut, Relu scrie, caută o iubire, un serviciu pentru a trăi, o vacanță la Costinești. Se angajează într-un loc de muncă silnică, Unitatea de Prefabricate și Confecții Metalice ale Cooperativei Glina, la tuburi pentru puțuri, sudură, grilaje, colaci de fier-beton. Toposul bucureștean e pe măsură: Cartierul 23 August, Platforma Industrială, Bucureștii Noi, Fabrica de Cablu, Piața și Gara Cățelu. Cei trei eroi-antieroi Relu, „părintelul” Andrei, Laur, vărul mai tânăr al „scriitorului”, trudes în „ocna asta de șantier”. Cum apare vreo femeie, se anunță un act sexual, iar Laur, asemănător zeului Bes, dar „de neam prost”, are avantajul să-l satisfacă pe fiul maestrului Victor. Năpăstuiții și-au dorit altceva, fără reușită, Andrei a făcut două semestre la Medicină și acum se pregătește pentru Teologie, Laur umblă după cai verzi pe pereți să le fure potcoavele.

Verismul e depășit când observația își asociază imaginarul și capătă ritm de aventură chiar într-o lume îngrădită, unde se pune de o evadare peste graniță. Nu le-a mai rămas decât „dorul de ducă și de pricopseală”. Scenele picarești, mai sumbre și mai cinice, se înmulțesc. La acest capitol, Radu Aldulescu își dovedește destoinicia narativă, pune senzaționalul sub stăpânirea realului, dar lasă cale liberă „reclădirii neîncetate” a perspectivelor ca de baladă poetică lugubră și sarcastică. „Eroii” fac rost de bani ca urmare a unei crime (suspans, cine o fi asasinul?), fug la Timișoara și, poate de aici, mai departe: Am fugit și m-am ascuns de ei prin tot felul de demisoluri și hangare și hale întunecoase, până ce vederea mea s-a deprins cu întunericul. Fug mereu, fără să mă mai uit în urmă. Fug și văd în întuneric ca ziua. N-or să aibă ei zile să mă prindă”; „Vezi că toată lumea vrea să fugă și să scape din jafu’ ăsta de pușcărie”.

Prima parte a rătăcirilor prin Timișoara pune în evidență, mai mult decât oriunde, imaginația epică-senzorială a lui Radu Aldulescu, în montarea scenelor bufe, colorat-deșănțate, iar când ajung la Nino, mijlocitorul cu cel/cei care să le fie călăuză peste graniță, pe acesta nu-l găesc acasă. În bărlugul oribil, se află numai soția lui surdomută și un copil anormal. Zile întregi cât stau în „grajdul” promiscuu, așteptându-l pe Nino care nu mai vine, extrema sărăcie și instinctele își dau mâna. De calitățile trupesti ale slabei de minte surdo-mute dispun toți trei și un vecin. Până ce ea și Laur fug cu banii furați din pungă ținută pentru evadare. Partea a doua a acestui episod aluvionar e o zbatere pentru găsirea fugarilor prin Timișoara, când descoperă că aici avu loc o manifestație care se transformă în revoltă și în reprimarea ei. La răzmeriță participă și „eroii” alături de indivizii suspecți care ar fi organizat pribegirea. Ei comentează, fiecare cu versiunea lui, cum e cu această revoluție. Unii susțin că au fost „niște huligani” și „boschetari ca voi”, alții că „s-a tras ca la balamuc”. Naratorul vede cu ochii lui căzând oameni (și Pepino, și una dintre călăuze), „o imensitate de verdeață și răcoare”. Pe apa râului Bega găsește plutind un mamut editorial, *Omăgiu* al Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, prilej de a-i consemna pe semnatori. De acum intervine notația alertă, reportericească a naratorului, blesteme virate în suflu de poem satiric. Afurisirea, discursivă și intens ideologizată, e veriga slabă a lanțului narativ. Nu se reînnoadă decât palid când Relu se întoarce la București, participă la manifestațiile lozincarde („Revoluția furată”, „rahat de revoluție”), se însoară și recade în disperare și autoreferențialitate: „Până seara am umplut cu scrisul meu mărunț douăzeci de pagini. Aveam multe să le spun. Tot ce mă făcuse să-i părăsesc și tot ce

Lucarnă

Șerban Foarță

MUZA URMUZIANĂ

FABULĂ (I)

Cică niște incolori
Duceau lipsă de culori;
Și-au rugat-o pe vopsea
Să le dea ce le lipsea.
Vopseluța, an-dan-dez,
Juca-n *team*-ul olandez,
Neștiind că grec, turc, leah
N-o văzuse-n steagul vlah.
„Domnu’ Preș! O, domnu’ Preș!
Strigă dânsii fără greș –
Nu mai trage la măsea
Că-i nevoie de vopsea!”
Preșul – galbenul cu roșul
Le combină, cum codoșul,
Exclamând, după melanj:
„Serviți-vă de oranj!”

MORALĂ

Portocala sau naramza.

mă făcea acum să mă întorc se amesteca laolaltă cu viața mea și viețile altora, conținând o istorie atotcuprinzătoare. Multă vreme m-am crezut singur, scormonind întărâtat la culme prin jerbele de gunoaie ale acestei istorii interminabile”.

„Istoria interminabilă” continuă cu volumul compolent *Proorocii Ierusalimului*, titlu derutant fiindcă e metaforic. Noutatea stă în compoziția circulară, pe două planuri succesive, la un moment dat ele intersectându-se în text frază după frază. Stă și în tematică, tranziția detestabilă și exportul de copii în Occident, carne vie pentru pedofili.

Mediului ostil de odinioară i se adaugă alte păcate socio-morale-spirituale, între care proxenetismul e în floare. Radu Aldulescu n-are a face cu moralismul, cu abuzul de misticism ortodoxist, nici nu-l interesează, neapărat, metafizica morții, ci grozăvia omorării. Ține la adevăr, fie și „neobrăzat” și la simbolistica de adâncime a textului.

„Orașul subteran” adăpostește marginea murdară și ticăloasă și centrul (Piața Universității, „instituțiile” politice). Pe cele dintâi scriitorul le-a prins, rarism, în cărțile lui, cele din planul al doilea sunt dezvoltate cu clișee și lozinci iaristice. Pare să nu aibă organ pentru scrierile tipic politice. Aceste situații din nefericita tranziție românească se leagă de spațiul apusean îmbelșugat și decăzut. Ierusalim e fiul unui ins pe cât de bețiv, pe atât de „bisericos”, frate cu Pilat și Golgota. În delirurile lui alcoolice, tatăl mistifică sensul comunicării cu divinitatea, proorocește apropierea pedepsei finale în această Vale a Plângerii plină de „păcate și amărăciune și sminteală”. Dar Ierusalim învață, de mic, direct de la realitatea Sodomei și Gomorei. Bigotismul ipocrit s-a răspândit pretutindeni în noile circumstanțe postdecembriste, de aceea relația dintre individ și dumnezeire s-a alterat total.

Astfel că, atunci când ciudatul mistic îl „vinde” pe copilul blond Ierusalim lui Edi Ștoreanu, pentru a-i emancipa educația, ambii cred că e un mare privilegiu. Copiii sunt duși mai întâi la Frankfurt, apoi la Paris unde sunt supuși sodomizării. Mâna iscusită a romancierului răscumpără nivelul celălalt cu scenele care aparțin categoriei oribilului și cu figurile patibulare. „Creierul întregii afaceri”, „mămicuța Marta”, tuciuriul Burhuși, „huiduma slinoasă”, pederastii, un funcționar ONU și degeneratul marchiz Frederic, nepotul lui Toulouse-Lautrec. Acesta din urmă – o performanță în materie a scriitorului. Ierusalim fuge, se întoarce acasă acasă, se face distribuitor de bilete Teleeurobingo. S-a produs schimbarea, are douăzeci de ani. Și-i spune povestea lui domnului Doru Elefterescu din „groapa” Vitanului, strada Danubiu. Paralel, își spune și el întâmplările de fost luptător în Revoluție și în Piața Universității, acum fără serviciu și dezamăgit la culme.

Radu Aldulescu a mai scris un roman, *Ana Maria și ingerii*.

Constantin TRANDAFIR

ZIGZAGURI

Din „minunile” publicității: 4. Firme și mărci

În epoca interbelică, din presa căreia am cules m a j o r i t a t e a exemplor pentru această „secvență”, sloganul spunea: „Reclama este secretul marilor afaceri”. Pe lângă adevărul pe care-l exprima, el oferea și o iluzie: aceea că cine își face reclamă poate deveni sau chiar este „mare afacerist”. Reclamele pe care le voi cita mai jos sunt însă reclame – le-am zice azi – de „mici întreprinzători”: inși activi, dinamici și, în mai mult de o situație, îndrăzneți. Totuși firmele lor nu erau, ca să vorbesc în jargonul economic contemporan, decât niște IMM-uri, uneori nici atât. Judecate după denumirile pe care și le luau, par serioase, solide, moderne. În realitate, cele mai multe erau improvizate, precare, fără ținută. Îndeosebi în provincie, nu se depășise încă faza „dughenizării”.

Reclamele sunt deci o oglindă foarte fidelă a stării economiei de atunci, cât și a mentalității care o prezida. După Primul Război Mondial explodase o imensă poftă de viață și, odată cu ea, dorința de a schimba, prin achiziții, cadrele vieții. Stimulat, comerțul s-a orientat rapid către produsele menite s-o satisfacă: articole de modă, galanterie, cosmetice, automobile, aparate de radio etc. Importul a căpătat o pondere din ce în ce mai mare. Au fost aduse mărfuri de la mii de kilometri depărtare, multe din ele de peste Ocean.

Reclamele (99% de vânzări) relevă „bazarul” care se instalase peste tot. Din ele se poate recompuce (cam asta încerc să fac) universul lucrurilor, vechi și noi, existente în acele decenii, se pot urmări metamorfozele peisajului comercial (de la băcănie la magazinul universal), luptele pentru afirmarea sau menținerea într-un anumit domeniu (alteori replierile și eșecurile). Mi-a plăcut să le adun ca pe niște fragmente ale unor decoruri dispărute, dar care au influențat viața și gândirea contemporanilor. Dacă – am subliniat asta și la începutul „serialului” – le citim în modul adecvat, obținem, cred, o diversitate de informații, nu puține surprinzătoare, iar pe deasupra găsim prilejuri de amuzament, căci unele conțin formulări pleonastice, altele bat spre extravagantă, altele spre pedantism și frizează, involuntar, comicul.

Iată „filmul”:

Ceasornicaria „Cronometrul”, Fabrica de lumânări „Lumina”, Fabrica de corsete și lenjerie „Gloria”, Fabrica de plăpumi „Izbânda”, Fabrica de ciorapi „Idealul”, Spălătoria chimică „Progresul”, Fabrica de încălțăminte „Progresul industrial”, Atelierul de tâmplărie „La compas”, Vopsitoria „Munții Carpați”, Fabrica de tricotate „Lânăria”, Fabrica de pâine „Sanitas”, Parfumeria „Paradis”, „Cavalerul român” (Postăvărie și Confecțiuni), „Arta românească” (Proprietar Tuly Goldstein: „Fabricațiune specială de obiecte pirogravate și sculptate în stil românesc și bizantin”), Fabrica de casănci „Vultur”, Magazinul de coloniale „La Cântarul Drept”, Magazinul de presă „Chioșcul special”, Atelierul de „cismărie modernă” La „Ciocanul de aur”, Croitoria „Tinerimea elegantă”, Ceaprazăria „La Roșiorul”, Foto „Julietta”, Foto „Adele”, Societatea Anonimă Minieră „Subsolul Român”, Societățile de asigurare „Generală”, „Asigurarea românească”, „Dunărea”, „Dacia”, „Urania”, „Britania”, „Albion” („asigurări și reasigurări”), „Asigurarea țărănească”, „Albina”, „Riunione «Adriatică» Di securita” („Face asigurări în ramurile: viață, incendiu, furt prin spargere, geamuri, transport, grindină etc.”), „Agricola-Fonciera”, „Aquila Română”, „Aquila Anglo-Română”, „Unirea”, Societatea de pază „Fiducitatea”, Circul „Royal zoologic”.

Și iată și „raioanele” și „rafturile”:

Trăsura „Victoria”, Aparatul pentru sifon „Sodium”, Aparatul de stins incendii „Knock-aut”, „Centurile reductive” (care strângeau trupurile femeilor dându-le impresia că sunt suple), „Cimentul de Brăila”, Tabla de fier „Bismark”, Piatra de plută „Emko” (izolant contra frigului, căldurii și zgomotului), Pavelele „Taurul” (de la „Industria de lut de la Arieș Ghireș Turda”), Țigla „Bohn”, „minunea lumii”, Țigla de Marsilia, Țigla „Muschong” (fabricată la Lugoj), Insecticidul „Coopex” („distruge instantaneu muște, ploșnițe, molii și tot felul de gândaci”), Soluția antiigrasie „Trocolin”, Benzina pentru curățat „Crinul alb”, Vata „Termogenul” („vată revulsivă”, „vindecă în câteva ore orice răceală”), Lamele de ras „Energie”(germane),

Costumele executate după „tiparele lui Adolphe Menjou”, „arbitrul mondial al eleganței”, „Pantofii de box cu talpa de azbest”, „Sandalele romane” (făcute la „Progresul Industrial”), Galoșii „Cislaved” și „Wimpassing”, Crema de ghetete „Gladys”, „recunoscută ca superioară tuturor cremelor de ghetete”, Mătăsurile „Gallia” (Franța), Mătăsurile „Sighișoara”, Ciorapii de mătase pură „3 Coroane”, Ciorapii „Adesgo”, Săpunul „Elida”, „lanolin veritabil”, urmat de „Elida-rond”, „noul săpun din florile primăverii”, Crema „Flora”, Crema „Narcisse”, „pentru un ten ireproșabil”, „Parfums d’Orsay” („Frumusețea, obsesia tuturor veacurilor!”), Vopsea de păr „Hene” (40 de nuanțe), Depilatorul „Radical” („Părul de pe obraz [al femeilor] și în oricare părți se distruge imediat, fără efect vătămător, cu depilatorul «Radical», Făinoasele „Knorr” (figurau într-o reclamă din 1922), Lichiorul „Cointreau”, triple sec („Demandez: Un Cointreau!”), Șampania „Very Dry”, Zahărul „Danubiana” („O cafeleuță delicioasă numai prin zahărul «Danubiana»-Roman”), Șvairerul „Samson” (fabricat la Turda), Scrumbiile olandeze („Toată lumea, sătulă de verdețuri, consumă de azi înainte renumitele Scrumbii olandeze”, care în orașul meu se vindeau La „Balena”, La „Tarpana”, La „Hamugea”, La „Lupu cel mic”), oțetul „Florica și Leul”, „cel mai igienic oțet”, „Apa de Broșteni” („Beți cu toții apa de Broșteni!”), bateriile „Varta”, Lampa (electrică) „Tantal”, „Becurile economice” marca Tungsran, „cu filament în dublă spirală”, Tocurile „Parker”, „Kaveko”, „Pelikan”, Pianinele „Schiller”, Produsele fotografice „Kodac”, Plăcile de patefon „Columbia” și „His master’s Voice” („moderne, naționale, românești, germane, ungurești etc.”), Bicicletele „Durkopp”, „Eterna”, „J.B. Louve”, „Gorické”, „La Francaise Diamant”, Motocicletele „Wanderer” (germane), „Douglas”, „Sarolea”, „Zenit”, Automobilele și camionetele „Chevrolet”, „Pontiac”, „Overland”, „Ford”, „Fiat”, „Buick”, „Essex”, „Nash”, (turismul care „marchează idealul perfecțiunii automobilistice”), Uleiurile „Standard” aduse direct din New Jersey, „bat recordul mondial, în calitate și preț”), Cauciucurile „Atlas” („industrie americană”), Aparatele de radio „Clarion” (costa 13.500 lei, în 1932), „Philips”, „Ingelen”, „Korting-Iron-Beta”, „Standard”, „R.C.A.-Superette”, „Ecophone” („n-are pereche”), „Neutrovox”, „Radione”, „Graetz”, „Lumophon”, „Herald”, „Mende”, „Monette” („ideal pentru sate”), Mașina de gătit „Aragaz” („Aragaz” este visul oricărei gospodine moderne, sătulă de corvoada inutilă a gătitului după sistemul vechi”). În fine, Plugurile „Olivier” și tractoarele „Fordson”, „Mc. Cromick-Deering” și „Lanz”.

Și pentru că lucrurile enumerate „cereau” bani, existau lozurile: „Vă îmbogățiți, în acest an/ cumpărând un loz de la George Gutman!”

Nu putea lipsi nici sfatul: „Criza e în toi. Cumpărați deci lucru bun pe bani puțini!”

Dreptul la îndoială

Știu că „nu dă bine” s-o spun, o fac totuși de la început: sunt „pacifist”. Mă mefiez de orice explicație prin care se motivează declanșarea unui război. Chiar și când acesta vine din Franța! Adineaori (adică în seara zilei de 19 martie) îl priveam la televizor pe d-l Nicolas Sarkozy anunțând hotărârea „summitului de urgență” de la Paris pentru „impunerea unei zone de excludere aeriană în Libia”. Figura sa încerca să sugereze că măsura îi displace, însă n-a avut încotro, trebuia! Își răsucea capul (cap mare pe un trup scund) ca un gânsac intrat primul într-o baltă cu multe râme, precipitat și vorace, atent la distanța față de cei ce l-ar urma. Pretextul intervenției, formulat și de alți participanți la summit, e, cică, „protejarea populației” răsculate de represiunile unui dictator brutal. După cele întâmplate în Jugoslavia și în Irak, unde, drept justificare, s-a folosit aceeași retorică umanitară și s-au dat aceleași asigurări că operațiunile se vor desfășura „chirurgical”, mai poate fi el crezut? Atunci s-au inventat motive la fel de urgente, care între timp s-au dovedit false: atacul împotriva Jugoslaviei fusese pregătit cu un an înainte de masacrele imputate armatei acestei țări (v. „Adevărul” din 22 februarie 2002, care cita numărul din „Stern” apărut cu o zi înainte), iar cel împotriva Irakului a fost planificat din noiembrie 2001 (v. „Dosare ultrascrete”, supliment al ziarului „Ziua”, nr. 306, 1 mai 1004, p.1). Cât privește rezultatele, bilanțul lor e tragic: mii de morți (numiți „pagube colaterale”), distrugerii imense de bunuri materiale. Să mai amintesc și de Afganistan?

Ceea ce contrariază până la insuportabil în toate aceste cazuri e măsluirea intențiilor reale: acapararea unor regiuni petrolifere sau dobândirea unor poziții geostrategice avantajoase. Cât și manipulările la care, vai, s-au pretat și

unii dintre intelectualii „elitei”.

Intervenția de acum a Franței aparține altui *trend*? Ea e dezinteresată, altruistă, idealistă, cum au sărit câțiva s-o prezinte? Deși Franța afișează un obraz democratic, sensibil, suspiciunea de ipocrizie nu poate fi exclusă, deoarece binele pe care își propune să-l introducă îl face *manu militari*. Ca putere de rangul al doilea, politica *big stick*-ului nu i se potrivește, iar reflexele colonialiste de odinioară cu atât mai puțin. A augumenta propagandistic „drepturile omului” și a sfida suveranitatea unui popor nu i atitudinea cea mai logică.

Apoi, „Odyssey Dawn” (nașul pare american) a început fără ca opinia publică de pretutindeni să fie informată clar ce anume e expresia unei exasperări reale și ce anume e mimetism și oportunism în revoltele din Benghazi și din celelalte orașe libiene. Fără atare date poate fi admisă și teoria părții incriminate va fi vinovată că acțiunile sale sunt un răspuns legitim la provocările „agenturilor străine”.

Dacă aș fi comentator politic și aș aborda chestiunea libiană, aș pune mulți bemoli frazelor mele. Trăim, ca să întrebunțez o vorbă de-a lui Eminescu, nu numai în „țara poreclelor”, ci și într-o lume a poreclelor, a etichetelor postife. Prea des răul ne-a fost prezentat, în mod cinic, drept bine ca să nu fim prudent și să nu mă îndoiesc de o teză sau de alta. Mi s-ar părea hazardat să emit judecăți apodictice, să acord eufemisme onora și să împart acuzații altora, ca atâția preinși Robespierri de pe la televiziuni. Când îi văd, agresivi nevoie mare, mă împinge gândul să le doresc o rană, chiar și de la cuțitul de la bucătărie sau de la flacăra de aragaz, pentru a înțelege că războiul nu-i un joc electronic, curat, inodor. O afacere rentabilă doar pentru cei ce-l pornesc, el e o dramă urâtă pentru toți cei ce-l suportă. Doare în mii de feluri și pute, cum zicea, dacă-mi aduc corect aminte, un general francez în 2003, referindu-se la războiul din Irak: pute a carne de om sfâșiată și arsă!

Datoriile fiecărei zile

Când va apărea această pagină, adică după Paști sau după 1 Mai, televiziunile noastre vor fi arătat deja zeci de reportaje cu orașeni ieșiți „la iarbă verde”. Pe pașiști, grătare fumegânde, bărbați învârtind mici care sfârâie, femei aranjând tacâmurile și copii alergând roată în jurul lor. Dorința tuturor e să mănânce cât mai repede, după care cei mari să tragă și o „berică”. Nici un gest nu evocă intenții pedagogice. Mulți dintre copiii aceia se vor întoarce acasă fără a ști barem unde au fost. Desigur, ceea ce spun nu constituie o observație nouă. O fac însă pentru a releva, prin contrast, un exemplu puțin cunoscut de adevărată educație în familie. Înainte de a-l prezenta, aș pune o întrebare: poate careva dintre noi să se considere mai ocupat decât a fost doctorul Gheorghe Marinescu (1863-1938), celebrul neurolog? O pun pentru că faptul de a fi „ocupat” e scuza cea mai frecventă a părinților care neglijează problemele educative. Savantul nu uita de ele nici când era departe de ai lui. Scrisorile trimise soției conțin, de pildă, sfaturi ca acesta: „Le vei spune în fiecare dimineață ce zi avem, vei face (erau la Predeal – n.m.) o mică excursie după prânz cu ei, le vei spune ce este un pă râu, de unde vine apa, ce este un deal, ce este un munte, ce sunt vaporii de apă, cum ei se văd când e ceață”. (v. *Corespondența*, 1889-1938, Ed. Științifică, 1968, p.33) Sau: „Matei va învăța în fiecare zi 5 cuvinte în limba germană; (...) Seara Matei și Mircea vor recita o poezie pentru a nu uita ce au învățat”. (*Ib.*, p.36) Altă dată, lui Matei, care se afla la Constanța, îi cere: „Îmi vei scrie dacă în fiecare dimineață te uiți la calendar”. (*Ib.*, p.35) De ce mama trebuie să se uite în calendar?, se vor întreba probabil unii. Răspunsul e foarte simplu: pentru a învăța că zilele sunt diferite, că în fiecare avem alte datorii. Cine nu înțelege asta le va risipi. Om consecvent, ferm, tatăl își ține din scurt fiii: „Aveți un program zilnic pe care să-l executați?”, se interesează el. (*Ib.*, p.37) Concluzia e clară: educația trebuie să conducă spre o cât mai bună folosire a timpului. Or, din păcate, aceasta, azi, nu se mai face. Elevi și studenți năuci, care vin la școală fără cea mai vagă idee de orar, sunt cu miile. Pentru aceștia (unii cu ceasuri scumpe la mână sau cu „mobile” de cea mai recentă „generație”), dacă e luni sau dacă e vineri este tot una. Vremea trece, iar ei cresc fără să-și dea seama ce pierd. Cine se uită în calendar are o preocupare, o răspundere. Timpul îl stimulează, îl presează, îi deschide perspective către alte activități și valori. Pe

Constantin CĂLIN

(Continuare în pag. 26)

Interviul Acoladei: GHEORGHE GRIGURCU (1)

„Am renunțat la toate plăcerile, în afara aceleia de-a scrie”

Stimate domnule Gheorghe Grigurcu, vă mulțumesc pentru că ați acceptat acest dialog, care duce în lumină, o dorință a mea, mai veche. În plină zodie a Berbecului, treceți pragul celui de al șaisprezecelea lustru de viață. Moment implinitor, pe care îl însoțesc cu opinia formulată

de Ana Blandiana, pe coperta a doua a cărții de poezie, „Cerc și Punct” (Ed. Alfa, 2010): „Gheorghe Grigurcu nu este numai un critic literar care scrie și versuri, și nici un poet care scrie critică literară, el este în egală măsură un poet de primă mărime și unul dintre cei mai importanți critici ai acestei perioade de tranziție între milenii”. Nu ați fost, nu sunteți un răsfățat al manifestărilor publice. Și în creația de tinerețe, și în cea a maturității, v-ați aflat de multe ori „în război cu toată lumea”. Practicant de sport extrem. „În răspăr”, față de reflexele comune. Față de „oportunitismul la îndemână”... Acolo, în Amarul Tîrg, vă dedicați cu totul trudei benedictine a scrisului. În anii din urmă, ați trăit cele mai fertile anotimpuri ale existenței literare. Din toate colțurile țării, au venit premii, distincții, onoruri. Toate acestea au un suport meritat: cartea, valoarea. Aniversarea dvs. încununează pe deplin opera unei vieți.

Incep prin a face o mărturisire, celor care ne citesc. V-am cunoscut la începutul anilor '70, într-o rapidă trecere prin Oradea. Călătorisem cu trenul de noapte, în compania unui magnetofon greoi și nedrept de infidel în reconstituirea vocilor. Ajungeam la „Familia”, revistă care își făcuse un nume bun, din publicarea reprezentanților Cercului literar de la Sibiu. Reintrarea acestora în viața literară, după o absență forțată, de peste două decenii, după îngrădiri și umilințe repetate, avea să stea sub semnul recuperării. Poate și al răscumpărării... Dar perioada „dezghețului cultural”, în care ne-am pus atâtea speranțe, nu avea să dureze. Din echipa redacțională, erați, cred, singurul nume care m-a interesat. Timpul nu mi-a îngăduit atunci să vorbesc în voie cu poetul care și-a pus semnătura pe cartea „Un trandafir învață matematica”.

Întrebările de azi, în deplina complicitate a unui computer, n-aș vrea să fie doar reflexul tîrziu al acelei nostalgii...

Ce urme a lăsat, domnule Gheorghe Grigurcu, perioada petrecută în redacția revistei „Familia”? Care au fost întîlnirile revelatoare?

Revista **Familia** a reprezentat colacul meu de salvare. Deoarece mi-a îngăduit să intru și să rămîn în viața literară, după o perioadă de aproape șapte ani în care, nemaiputînd publica nimic, căpătăsese certitudinea că mă voi îneca într-o existență sterilă, deznădăjduită. Norocul mi-a suris atunci cînd, în vara 1965, a reinviat din cenușă vechiul periodic orădean, în redacția căruia am ajuns grație faptului că dirigiuitorul ei, poetul Al. Andrițoiu, m-a cunoscut și m-a „plăcut” de pe cînd eram elev în ultima clasă de liceu. N-am dus-o prea bine în acea redacție. Pe de-o parte, plana asupra-mi suspiciunea de „element dușmănos”, calificativ în virtutea căruia fusesem dat afară de la Școala de literatură, pe de alta, îi „deranjam” pe cîțiva condeieri ai locului, surprinși de revenirea mea publicistică (mă credeau deja o fantomă!), în frunte cu un nume S.V., ditamai secretar general de redacție, care, date fiind absențele tot mai dese și tot mai prelungite ale lui Andrițoiu, a ajuns un soi de locțiitor al acestuia. Nu o dată m-am simțit discriminat, nedreptățit, însă pasul hotărîtor a fost făcut. Mă afluam pe teritoriul unei activități literare pe care am rămas. Nici excluderea mea din redacție, în 1974, cînd se strîngea iarăși cu putere „șurubul ideologic”, pe motiv că nu scriam nimic despre partid și nu-l citam niciodată pe „tovarășul” Ceaușescu, împrejurare vă închipuiți cît de dureroasă, care mi-a răsucit viața cu urmări ce n-au dispărut nici pînă azi, n-a anulat acest cîștig fundamental. Mă întrebăți ce „întîlniri revelatoare” am avut la **Familia**. Desigur, cele cu Ovidiu Cotruș și Nicolae Balotă, proaspăt eliberați din detenție, impozanți reprezentanți ai Cercului literar, grupare de care nu aveam cunoștință pînă atunci decît foarte vag, din cîteva cuvinte ale lui Lucian Blaga, care-l prețuia în chip deosebit pe Ștefan Aug. Doinaș, intrat și el într-un lung tunel al tăcerii. Nu întîmplător, cei doi „zimbri” ai redacției, cum erau denumiți admirativ, au fost

și ei siliți s-o părăsească. Așa cum s-a întîmplat și cu încă un coleg foarte dotat, pictorul și cronicarul plastic François Pamfil, destituit în același moment cu mine („zimbrii” plecaseră mai de mult). Aș fi dorit să am un cuvînt bun și pentru un alt cerchist de la **Familia**, importat din Cluj pentru a deveni adjunctul lui Al. Andrițoiu, și anume Radu Enescu, însă acest cărturar rasat strălucea nu doar prin orăritatea sa debordantă prin care emula cu Ovidiu Cotruș, dar și prin atitudinile sale, pe cît de neașteptate, pe atît de mîhnitoare, de defetism și lașitate. În ziua în care m-am pomenit dat afară din funcția de redactor, alături de François Pamfil, Enescu ridea cu o poftă nebuună. Să fi fost la mijloc faptul, așa cum am auzit ulterior, că mai vîrstnicul nostru confrate se droga „cu voie de la poliție”? Tot ce se poate.

Să întorcem o pagină de viață, înapoi. Despre meteorica trecere pe la vestita „Școală de literatură”, nu ați vorbit prea mult. Multe istorioare hazlii, altele de un pitoresc trist, cu personaje „în carne și oase”, s-au țesut în jurul aceluia loc, despre care Sadoveanu spunea cam așa: „Ies de-aici atîția scriitori, cîți au intrat”... În cartea dvs., „O provocare adresată destinului”, cuprinzînd convorbirile cu Dora Pavel (Ed. Pleiade, 2009), vă amintiți, emoționat, de Nicolae Labiș. Poetul v-a recomandat anticarului Radu A. Sterescu, și așa ați intrat în posesia celebrei „Istorie...” a lui G. Călinescu. Cum ați ajuns la București? Care erau principalii „actanți”? Treceți acest episod în contul tulbură al tinereții, care pierde, cîștigă, iartă?

Am scris nu o dată despre jalnica experiență a trecerii mele „meteorice” pe la „fabrica de poeți”, de unde am fost exmatriculat ca „reacționar” primejdios, după numai un trimestru, printr-o sumbră ședință de demascare, plasată, nu întîmplător, chiar în seara de Ajun de Crăciun 1954. Doriți să știți ce am căutat acolo. Păi o instituție care fasona scriitorii putea să nu fie multatrăgătoare pentru un adolescent naiv, fascinat de literatură, de la marginea țării? De unde era să știu că voi nimeri într-o capcană ce vîna cu orice preț „dușmani de clasă”? Ori pur și simplu îi improviza! Chiar de la sosire, am fost luat în primire de un coleg de an, deși cu cîțiva ani calendaristici mai mare decît mine, orădean și el, Aurel Covaci, care, cu un aer benevolent-protector, a început să mă tragă de limbă, să-mi supravegheze mișcările. Cîndoarea m-a făcut să-i vorbesc despre lecturile mele preferate, care, firește, nu erau tocmai cele din producția zilei, să-i mărturisesc dorința mea arzătoare de a-i cunoaște aieva pe scriitorii mai în vîrstă, nu puțini încă în viață pe atunci, pe care-i întîlnisem în Istoriile lui E. Lovinescu și G. Călinescu. Simulînd că mă „întelege”, abjectul Covaci nu făcea decît să strîngă probe împotriva-mi. I s-a alăturat în curînd un alt tip cu o comportare analoagă, George Muntean. Presupun că ambii au fost recompensați pentru zelul lor... detectivist, întrucît au rămas în Capitală și au făcut carieră acolo. Protectorii lor erau directorul Școlii, medicul-prozator Petre Iosif (pe numele său real Leopold Brauchfeld), care obișnuia să ne vorbească batjocoritor despre Blaga și Cioran, și directorul adjunct, ofițerul de securitate Traian Iancu, tăcut și pînditor, care nu era altcineva decît viitorul „tata Iancu”, faimosul boss al Fondului literar. Principalele capete de acuzare ce s-au montat în vederea excluderii mele le-au constituit vizitele pe care le-am făcut lui Tudor Arghezi (pus încă la index), la mirabilul Mărțișor, și fostei soții a lui E. Lovinescu, la sediul Sburătorului, de pe Bulevardul Elisabeta, în încăperile căruia am pășit cu evlavie. Vinovății gravissime, nu-i așa? Silit să plec după numai trei luni și jumătate din București (mi-am continuat studiile la Cluj), cu o amărăciune ce nu se putea resorbi lesne, purtînd un stigmat peste întreaga-mi tinerețe, aș fi nedrept dacă n-aș admite că am rămas din acea scurtă perioadă și cu cîteva „amintiri frumoase”. I-am văzut, i-am auzit vorbind pe Argezi, Sadoveanu, Gala Galaction, G. Călinescu, Perpessicius, Tudor Vianu, Mihail Ralea, Cezar Petrescu, Felix Aderca, Camil Baltazar, ca și pe mulți alții. În internatul Școlii de literatură am fost coleg de dormitor cu Labiș, un tînar minunat, de-o precoce maturitate mătăsoasă, care se impunea în modul cel mai agreabil, cu gesturi de generozitate, cu o empatie izvorînd din întreaga-i făptură mărunță, nervoasă, iar la cursuri și seminarii mă întîlneam cu Paul Goma, în acea vreme taciturn, pîrînd a rumina motivațiile revoltei sale ulterioare, cu miză epocală. Am călcat pe străzile, am respirat aerul unei metropole ce mai păstra destul din sufletul interbelicului, din acel romantism al unui trecut și mai îndepărtat pe care cîrmuirea totalitară avea să-l reducă, să-l anihileze în scurtă vreme. M-am simțit părtaș al unei epoci în care năzuim să evadăm nu doar din imboldul unui idealism livresc, ci și din nevoia de a mă apăra de un prezent ce mi se înfățișa dintr-o dată agresiv, repulsiv. La 18 ani m-am confruntat prima oară cu uritul vieții în formele sale oficializate. A fost majoratul meu moral.

„Ascunzîndu-se-n grotă lingîndu-și / generația cum o bomboană sticloasă / în răstimpuri dînd telefoane norilor nimbus...” , așa începe o poezie a dvs., la care mă întorc... Vă încumetați să mai dăm la o parte un vîl de pe fața poeziei pe care o scrieți, pe care alții o scriu...? Un poem al lui Ioan S. Pop spune, sper să reproduc cuvintele cum se cuvîne, „istoria aparține învingătorilor, poezia – celor învinși...” Poetului îi rămîne doar, vă întreb, să apere cetatea asediată, pînă la ultima flacără, chiar dacă și el va fi acoperit, în cele din urmă, de cenușă?

Cred că, într-adevăr, poezia nu ține de istorie, ci de suflet. Istoria rînduiește creațiile în structura unei ordini, a unei ierarhii, dar esența lor se sustrage devenirii sociale, se propagă în eter cu persuasiunea unei muzici, a unui parfum. Putem vorbi doar de evoluția (sau involuția) unei formule anume, a unei școli. În rest avem a face cu sfere independente, indiferente la timp, cu monade estetice... Dacă istoria e a învingătorilor? Într-un fel, da. E, de cele mai multe ori, scrisă de învingători. Aceștia îi preiau antecedentele favorabile lor, își compun în temeiul ei o tradiție, proiectîndu-se într-un tablou socotit obiectiv. Dar poezia aparține învinșilor? Sigur, e vorba de natura lăuntrică a creatorilor, de-atîtea ori inadaptabili, mai sensibili, mai vulnerabili decît media oamenilor, expuși prin urmare intemperiiilor existenței. Depinde de interpretarea pe care o dăm artei. Goethe o vedea ca pe o înflorire supremă a personalității, ca un preaplin victorios al acesteia. Alții, Nietzsche, bunăoară, o socotesc o formă de compensație a unei slăbiciuni umane, un corectiv, o contrapondere la vicisitudinile vieții. Dar trecînd peste cazistica relației artă-viață, am putea vorbi despre creatori în termenii biruinței sau ai înfrîngerii în planul artei. Cei mai înzestrați intră în conștiința publică, se impun în critică, în istoriile literare, în manuale, fie în timpul vieții, fie în postumitate. Celorlalți li se cuvîne zicerea latinească *vae victis!* Permiteți-mi să-mi mărturisesc compasiunea pentru poeții nefericiți prin nerealizare, pentru pletora de aspiranți la condiția creației valide, ce rămîne pentru ei, din păcate, o himeră. Acești inși mai curînd demni de compătîmire pot fi, și sunt adesea, luați peste picior, persiflați, executați cu umor. Eu unul nu mai sunt dispus a practica acest sport crud, care e respingerea sistematică a poezilor nereușiți. Pentru că îmi place să văd în efortul lor eșuat către „gratuitate”, o cauză pierdută pe care o slujesc, fapt ce merită a fi menajat într-o lume a grosolaniei și rapacității, a tuturor josișicilor în ascensiune. Cu puține excepții, asemenea poetaștri meniți sacrificiului sunt inofensivi. Într-un mediu al libertății cuvîntului, se produce, nici o grijă, o „selecție naturală” a valorii, suficient de credibilă, în fața căreia ei n-au nici o șansă...

Domnule Grigurcu, ați lăsat să curgă – libere – unele amintiri despre boemă. Și așa, nu cred că ele ar putea să vă modifice imaginea desăvîrșită de om al cărții, al bibliotecii... Într-un eseu dezvoltat, din revista „Acolada”, îl apărați cu strășnicie pe Țuțea. Filosoful care i-a fermecat, la Cafeneaua Union, pe tineri, mai ales, cu geniul său oral. Ce rol a avut boema în anii formării dvs.? Mai păstrează boema de astăzi, foarte zgomotoasă în manifestări, culoarea, gratuitatea, marea a celor vremuri?

Boema... Cuvîntul îmi evocă ani tot mai îndepărtați din viața mea, în care, în căutarea unor confrăți mai vîrstnici, despre care am pomenit, dar și a unor tineri, frecventam localurile din Capitală ce m-ar fi putut satisface sub acest aspect. Răstimpul Școlii de literatură a fost prea scurt pentru a-mi îngădui mai mult de cîteva ieșiri „la Șosea” ori la Casa scriitorilor, cu Labiș, Andrițoiu, Geo Mărgărit. L-ați cunoscut pe Mărgărit? O personalitate extraordinară, fermecător rebel, student preferat al lui G. Călinescu, alături de Piru și Marino, stîns înainte de vreme, nedespărțit pe atunci de Labiș, care-l socotea cu deferență un mentor al său. În Clujul studenției mele, de la mijlocul anilor '50, nu existau locuri de „bună dispoziție” pentru literați. Așa încît, pentru mine, boema se suprapune perioadei cînd, dobîndind deja o intrare în viața literară, izbuteam să petrec în Capitală, grație unei rude ce mă găzduia, săptămîni, uneori luni întregi, în fiecare an. Un punct de atracție principal era, negreșit, restaurantul scriitorilor din Casa Monteoru („la doamna Candrea”), dar întram cîteodată și la Athenée Palace, la Cina și chiar la Capșa. Punga unui scriitor „de rînd” îi permitea niște cheltuieli ce ar fi azi de neimaginat. Aveam loc, la „scriitori” mai cu seamă, discuții infierbîntate în fiecare zi a săptămîinii, cu excepția duminicii, care, din această pricină, mi se părea o zi detestabilă. Între o ceașcă de cafea și un pahar de bere sau de vin, limbile se animau neapărat pentru a emite muștrări la adresa regimului (se mai produceau și acestea, nu știu cu cîtă onestitate), ci pentru a crea o stare de naturalețe, o detentă a spiritului ostenit de constrîngerii de tot felul. Veneau condeieri și artiști din toate generațiile, într-o dulce devălmășie din care se reliefa cîteva figuri precum Eugen Jebeleanu, plin

de morgă, singurul client ce avea o masă în permanență rezervată, Nicolae Carandino, uneori Marin Preda și Geo Dumitrescu, îndeobște acompaniați aceștia cu asiduitate de junele Mircea Dinescu, Alexandru Paleologu, Cornel Regman, Ștefan Aug. Doinaș, I. Negoitescu, Al. Piru, Adrian Marino, Mihai Gafița, M. R. Paraschivescu, Petre Stoica, Petru Creția, Romulus Dianu, Nicolae Jianu, Constantin Țoiu, Virgil Gheorghiu, Ion Sofia Manolescu, ba uneori și seniorul Victor Eftimiu. Erau prezenți și mult mai tinerii Virgil Mazilescu, Mircea Cărtărescu, Mircea Scarlat, A. D. Munteanu, precum și mulți, mulți alții. Un loc aparte îl ocupa Petre Țuțea, un fel de patron spiritual, cu un monolog neistovit pe care cu dificultate îl stopa ora închiderii. Îl ascultau cu venerație convivi de toate vîrstele, cu precădere, firește, tinerii, pentru care discursul său funcționa ca o veritabilă academie. Cultură filosofică autoritară, vervă debordantă, distincție occidentală, șarm cît cuprinde. Nu în ultimul rînd, o delicatețe nedezmîntită vreodată, care îl distanța de alte prezențe ale locului ce nu și puteau reprima ușor prezumția... N-am mai călcat în ultimele două decenii decît extrem de rar în spațiul micului Paradis al boemei noastre de odinioară. Nu știu ce mai e acum pe acolo. Se zvonește că promoția cea mai tînără nu mai conservă marele interes nu doar intelectual ci și emoțional pe care-l aveam noi pentru înaintași...

Pornind de la locul nașterii, Soroca, Basarabia, la 16 aprilie 1936, v-ați mărturisit descendența literară pe linia Hasdeu, Constantin Stere, Baconsky (cel din ultima parte a vieții), Goma... În care asemănări vă recunoașteți ca parte a acestei familii?

E o „familie” prestigioasă, cu o ștachetă înaltă la care mărturisesc că e greu de făcut față. Liantul său îl reprezintă neconsimțirea, poziția piezișă în raport cu neajunsurile epocii, explicabilă poate printr-o mentalitate „marginală”, ducînd la un simțămînt reflex de responsabilitate, la o cabrare a atitudinii. Spirite justițiare, polemice, numiți autori s-au războit cu intemperii și cu personajele dominante ale vremii, suferind represalii. Cred că ei ilustrează adevăratul spirit al Basarabiei înstrăinate și la ora actuală. Mă veți întreba poate: dar Grigore Vieru și ceilalți barzi naționaliști? Dar „europenizații” gen Vitalie Ciobanu? Poet respectabil prin talent, în fruntea altor autori de aceeași orientare „patriotică”, Vieru a săvîrșit eroarea de-a se apropia nepermis de mult de național-ceaușștii, de-a cădea în plasa lor. S-a lăsat, ca și alți congeneri ai săi, manipulat de Adrian Păunescu și de Vadim. La rîndu-i, Vitalie Ciobanu a intrat și el (la modul cel mai concret) în solda unui oportunist, dispensator de fonduri bănești, aflat sub pulpană iliesciană, mă refer la Augustin Buzura, făcîndu-i jocul fără ezitare. În comportarea sa au prevalat interesele de carieră. Drept care a găsit de cuviință a întoarce spatele lui Goma, precum și modestei mele persoane.

Sunteți un moralist „dovedit”, de care profită, în mod sigur, scriitorul. Pamfletul, de pildă, are eleganță, urbanitate, dar și incisivitate. V-aș aduce, cu voia dvs., pe un teren nepretențios. Un roman de Mauriac, cu mare succes la public (e vorba de publicul feminin, cu osebire), pune în circulație un chestionar de tipul: ce vă place / ce nu vă place... Scrieți publicistică în aproape toate gazetele. Citiți cărți. Dați interviuri... Ce vă atrage privind spectacolul mare al literaturii? Ce vă displace?

Literatura oferă fără doar și poate un spectacol. Dacă vreți, un spectacol în spectacolul mai mare care e, în viziunea barocă, viața. Așa cum în viață căutăm afinități, similitudini, înrudiri sufletești cu semenii noștri, într-o reprezentație teatrală căutăm răsfrîngeri ale emoțiilor, opiniilor, situațiilor noastre existențiale. Ne căutăm propria ființă. Literatura ne pune la dispoziție o cuprinzătoare suprafață a unor asemenea exerciții de regăsire în Celălalt, care este esența lirismului. Novalis credea că, scriind, dăm întii de toate spectacole pentru noi înșine, teatrul nefiind altceva decît „reflecția activă a omului despre el însuși”. În calitate de cititor, mă simt bine cînd întîlnesc pagini care consună cu ceea ce sunt, prin mijlocirea unor imagini care să pună o atare conexiune sub semnul esteticului. Mă intristează textele ratate, cele ce nu-mi comunică nimic în ordinea aserțiunilor ratificate de expresie. Pseudoliteratura care ne inundă (a se vedea atîtea reviste de provincie, ca și puzderia de cărți scoase de autori obscuri) nu reprezintă însă, după părerea mea, lucrul cel mai grav. După cum vă spuneam, ea e un soi de „vice impuni”, un viciu relativ inocent în mijlocul dezlănțuirii de imoralități la care asistăm. Se descalifică de la sine. Cititorii avizați n-o iau în seamă, iar ceilalți... nu contează. Îmi displace în mult mai mare măsură producția literară (inclusiv critica) pliată interesat pe circumstanțe, orientată către „aranjamente” și profituri pecuniare, pofitoare de relații profitabile. Înainte de 1989, am avut scrisul închinat cîrmuirii comuniste, într-un stil fățîș-ditirambic ori mai „subtil”, prin dozarea perfidă a factorilor compromisiului. Din prima categorie cred că e inutil să mai numesc pe cineva. Uitarea i-a înghițit pe mai toți acești activiști ce-au torturat scrisul literar. Din a doua, fac parte destui autori de vază, să spunem de la Camil

Petrescu cu *Un om între oameni* pînă la Marin Preda, cu mai tot ce-a scris după *Moromeții I*. Dar azi? Să menționăm mai întii scrierile de ficțiune destinate „marelui public”, maculatura senzaționalistă sau facil moralizatoare tip Pavel Coruț. E drept că nici aceasta nu contează prea mult. Și atunci să ne oprim la spectacolul afirmării cu orice preț, adică încălcîndu-se niște norme, fie și înțelese într-un sens mai larg, de corectitudine. Răsar nostalgici ai regimului comunist, nu doar edecuri ale propagandei acestuia, ci și tineri școliți care se străduiesc să-i găsească justificări docte, cu o impudoare ce nu mai trebuie demonstrată. Alții se alipesc fără jenă guvernărilor de după decembrie, fie declarîndu-se „apolitici”, „echidistanți”, atunci cînd este evidentă postura lor de slujitori ai unei anume linii politice, fie introducînd o confuzie, o nebuloasă voită a interpretărilor, astfel încît deosebirea dintre adevărat sau fals, bine și rău, în sfera moralei civice de care avem stringentă nevoie, să se estompeze. Așa-ziși „boieri ai minții”, altminteri cărturari remarcabili și condeie agile, excelează în asemenea „angajări” distilate. Jocul lor se complică, regretabil, printr-o dedublare a măsurii. Pasibili de o condamnare analoagă în temeiul aceleiași spețe de vinovăție (oportunism politic, colaborare cu Securitatea etc.), doi oameni se văd tratați în chip divers, nu o dată contrastant. Într-o direcție, asprimi, condamnări fulminante, iar în alta, mușamalizări, menajamente, firitiseli cu iz fanariot. Unui amic i se acordă doar jerbe de elogii, iar unui președinte de stat care, văzut cu ochiul liber, lasă foarte mult de dorit, reverențe ce ne amintesc de vremuri pe care le credeam defuncte...

Dacă e un grad de (presupusă) frivolitate în întrebarea anterioară, acum lărgesc „cadrul” și extind întrebarea. Ce vă atrage atenția în istoria anilor ultimi? (Mulți, pentru viețile noastre, puțini, pentru istoria lumii...) Ce trenuri am pierdut? Ce ocazii am ratat? A cui este vina?

Am încercat, în parte, să vă răspund pînă acum. Mai persistă în mediile noastre literare ceva din „datina” după care scriitorul se cuvine a fi îndatorat puterii în curs, a o slugări (chiar prin acte politice) ori măcar a nu o... contraria. Mai mulți autori de succes ai momentului ilustrează o atare situație cu rădăcini în înregimentarea ideologică. La fel, putem lua în considerare o fascinație a „intrării în Europa”, adică o „occidentalizare” pripită, cu alură de campanie sezonieră, ca și cum am sosi din Asia ori din Africa. Cohorte de tineri se urcă în trenul european, într-o veselie ce se lasă nu doar cu o imitație de gust îndoielnic a unor elemente periferice ale Eldorado-ului către care se îndreaptă, ci și cu o desconsiderare a fondului național. Cu o punere în paranteză a tradiției. Cu o renegare culturală însușită cu nonșalanță. Dacă se întîmplă să fie și autori, cei în cauză se visează cu ardoare în variante bi-triplurilingvistice, aspiranți la un neîntîrziat triumf planetar, într-un grup al solidarității aparente în care însă fiecare își dorește supremația absolută. De prisos să le reamintim reținerea unor mari exponenți ai culturii noastre în ceea ce privește lansarea, premiera, gloria pe alte meridiane. De prisos să le atragem atenția asupra împrejurării că țările mari ale Apusului își țin cu dinții identitatea de spirit și limbă, că, mai aproape de noi, țări precum Polonia, Ungaria, Cehia au rezerve severe față de-o integrare ce se află la început de drum și ale cărei finalități se ascund încă în impredictibil. Din această rupere conjuncturală de etnic se trage și lipsa de interes actuală față de scriitorii noștri „naționali” precum Blaga, Arghezi, Sadoveanu, care cred că ne măsoară din Empireu cu un zîmbet trist...

8) Domnule Grigurcu, dacă ar fi să punem grăbiți, într-o balanță imaginară, poezia și critica, locul lor ar fi pe talgere opuse. În cazul dvs., speculez, desigur, Poezia se află... altunde... într-o zonă a purității absolute. A luminii care inundă „firavele mădulari precum sîngele”... „Nici limbaj, nici tăcere”. Vă încumetați să spuneți ce / unde este Poezia? Fiindcă, nu-i așa, cu Ea vă veți înfățișa la Judecata de Apoi?

Da, într-adevăr, doresc să fiu judecat, aici ori Dincolo (cel puțin Dincolo), cu precădere în calitate de poet. Sper să-mi fie citite versurile nu neapărat cu prețuire, ci cu atenție, această atenție fiind o premisă a înțelegerii. Mulțumesc importanților mei contemporani care m-au bucurat rostindu-se cu bunăvoință asupra plămuirilor mele poetice, pe care doresc a le mai continua cît m-or ține puterile. Să fiu foarte sincer? Sunt plin de îndoieli în legătură cu ceea ce fac, prea adesea nemulțumit de mine, dar am simțămîntul că nu sunt unul din ultimii poeți români... Îmi propuneți să definesc poezia. Cum mi-aș îngădui să-i pun la încercare misterul, așa cum ai încerca o monedă de aur cu dinții ca să vezi dacă e veritabilă? Orice am spune pe această temă, n-ar putea însemna decît biete tîrcoale omagiale, care o lasă intactă. Îngăduiți-mi să citez

Interviu realizat de

Lucia NEGOIȚĂ

(Continuare în pag. 26)

Tematică și bibliografie

Timpul orașenilor

Știm de la Caragiale că bucureștenii se mută de două ori pe an, la Sf. Gheorghe și la Sf. Dumitru. Mai greu de închipuit e, însă, că vechiul ritual își păstrează puterile în romanele mult mai netradiționale. Și totuși, așa se-ntîmplă. De pildă, în *Patul lui Procast*, Fred îi spune doamnei T., proaspăt tocmită să-i amenajeze garsoniera, în spiritul artei decorative moderne, „în seara de 22 aprilie dorm la mine-acasă. Nu?”. Data, se vede, nu e lipsită de importanță (este, între altele, data nașterii autorului...), căutând să intre în tipicul reazezării bucureștene. Și abia ea face din complicata urzeală de vieți în derivă un roman de București. Cu deosebirea că ajutorul Sfântului Gheorghe nu mai este, ca la Caragiale, o catastrofă comică, de mahala, ci un răstimp serios de cumpănire și de tăgadă. Care nu-și vinde pe nimic misterele.

Nu e singura împrejurare în care Camil Petrescu preia vechi rutine bucureștene. În *Ultima noapte...* găsim drumurile la Moși, apoi masa de Sf. Dumitru, la unchiul cel bogat, în speranța unei moșteniri. Ziua bună și vorba rea îi aduc lui Ștefan Gheorghidiu un triumf mai subțire decît o iluzie.

Una din reuniunile de familie din *Enigma Otiliei*, cea în care Stănică își lansează celebrul „Vax, suflet!”, se petrece, cu gândul de-a rostui petrecerea din lume a lui Costache, în ziua de Sf. Dumitru. Sorocul, firește, al unei așezări de iernat.

Romanele de familie, cu veșnici chiriași ai unei averi de împrumut, au nevoie, pare-se, de asemenea repere. S-ar înțelege, de aici, că vremea orașului e statornică, precum timpul lui, măsurat între schimbarea de toamnă și aceea de primăvară. Lucrurile nu-s tocmai așa, bine-știind că prin prozele de oraș se perindă destule din zilele de căine ale literaturii. *Dies caniculares*, ori dimpotrivă.

La Caragiale, vremea se hotărăște după felul scrierii. În nuvele e cu adevărat cumplită, cu „viforul care urla în noaptea grozavă”, din *În vreme de război* și cu încropirea de vîntoase din *La hanul lui Mânjoală*. La nașterea fără noroc a lui Cănuță, își dă concursul o zloată grozavă. Și vremea rea îi este destin. Întâi poleiul, mazăricea, pe urmă, îi strică traiul cu jupănul la care slujește. Apoi, odată intrat în șirul palid al necăjiților care-și mănîncă norocul pentru mofturi, anotimpul nu mai contează. Momentele și schițele nu duc lipsă de calamități, de ploii iscate din senin, precum în *Gazometru*, sau de *Căldură mare*. Nimeni nu suferă, însă, dincolo de o indispoziție tipic mic-pariziană, a insului pe care-l nemulțumește orice anotimp, și care cărcotește necontent pe seama trecătoarelor excese ale cliimei.

Alteori, vremea e pur și simplu meschină. Scenele din mahala ale lui Vlahuță, ori Delavrancea, sunt copleșite de troiene, sau de zloată. O vitregie a iernii care nu ține atît de dreptul ei de-a fi aspră, cît de întîlnirea cu orașul, etern nepregătit s-o primească. Așa încât diminețile căinoase, umede, reci sunt decorul traseelor de funcționari, sau de târgoveți mărunți, care-și duc viața zgribulindu-se.

Nu altfel este Bucureștiul *Crailor...*, „spre căderea iernii, o vreme de lacrimi. Deși nu plouase, tot era ud; jgheburile plîngeau, ramurile copacilor desfrunziți picurau, pe tulpine și pe grilaje se prelingeau ca o sudoare rece, stropi groși.” Un soi de transpirație rece, anunțând umorile nesuferite ale unei ierni în oraș.

Ladima suferă de ploaie: „Sunt răcit și ploaia asta rece care nu mai sfârșește mă descompune... Scara casei e udă și murdară...”. Vremea, nu greu de recunoscut, a modernilor oboșiți și apatici. Nu cărcotași, ca odinioară, ci bruscați pînă la istovirea nervilor de o climă veșnic nehotărâtă. Toamna, ca și primăvara. De Sf. Gheorghe și de Sf. Dumitru.

Simona VASILACHE

Alex. ȘTEFĂNESCU
Jurnal secret, serie nouă

O plăcere vinovată

8 aprilie 2011. Lansare, la U n i u n e a Scriitorilor, a două volume de „scrisori din exil” – între Vintilă Horia și fratele său Alexandre Castaing și ale lui Alexandre Castaing către cei dragi din țară, apărute prin

strădania Micaelei Ghițescu și a lui Gheorghe Derevencu. Urmează să vorbesc și eu și mă întreb dacă să spun sau nu ceea ce am constatat, alaltăieri și ieri, citindu-le: că scrisorile lui Alexandre Castaing, de profesie inginer, sunt mai bine scrise, mai expresive, mai valoroase din punct de vedere literar decât cele ale lui Vintilă Horia, scriitor de anvergură europeană, laureat al Premiului Goncourt.

Când iau cuvântul, mă hotărâsc brusc să spun ce cred, dar explic și de ce comparația este în favoarea nescriitorului: Pentru că Vintilă Horia trăia, în perioada redactării scrisorilor, *din scris*. De dimineața până seara numai cu asta se ocupa, *scria*: articole, cărți, texte ale unor conferințe etc. Cine face din combinarea de cuvinte o profesie ajunge la un fel de exasperare („Scriu, scriu, scriu, scrie-mi-ar numele pe mormânt și n-aș fi mai ajuns să trăiesc!” – exclama Eminescu în perioada când lucra la *Timpu*). Pentru Vintilă Horia era greu, în perioada aceea, să scrie *ceva în plus*. Pentru fratele lui, dimpotrivă, compunerea unei scrisori reprezenta un moment sărbătoresc.

9 aprilie 2011. Când eram tânăr îi priveam ironic pe vârstnicii care se lăsau în voia amintirilor. Mi se părea o plăcere vinovată această retrăire a unui timp pierdut, această dezertare de pe câmpul de luptă al prezentului.

Și iată că în ultima vreme mă surprind pe mine însumi, de multe ori, făcând o baie de trecut. Acum, de pildă, stau în fotoliu, cu o pălărie de soare pe genunchi (tocmai am găsit-o pe un dulap, plină de praf, și voiam să o scutur...) și am în minte marea necuprinsă și soarele.

Vacanțele petrecute în fiecare an, din 1978 și până în prezent (iar dacă voi trăi, ele vor continua) la Casa Scriitorilor de la Neptun au fost miezul de aur al căsniciei mele. Departe de rude, de vecini, de colegii de serviciu, de obligațiile zilnice, de griji și obsesii, numai eu și Domnița, între cer și mare, ca în visurile mele de adolescent, trăiam acolo fiecare moment într-o stare de beatitudine.

Plecăm la mare cu trenul, apoi, din 1982, când ne-am luat mașină și permise de conducere, cu mașina. Pregătirea plecării era un ritual, mai expeditiv îndeplinit de mine, cu o zi înaintea plecării, mai minuțios de Domnița, pe parcursul unei întregi săptămâni. Apoi, în ziua stabilită, ieșeam cu bagajele din casă. Dacă mergeam cu mașina, ne așezam pălăriile de soare undeva, la vedere, sub geamul din spate al mașinii, ca pe niște drapele ale vacanței. Să știe toată lumea unde mergem! (...Inclusiv spărgătorii de locuințe!)

Ajunși la destinație, ne instalăm cu plăcere în garsoniera (apoi, după ce am început să îmbătrânim) în apartamentul pentru care aveam rezervare. Momentul inaugural era întinderea frânghiei de rufe pe balcon (treabă bărbătească, de care, cu un aer de inițiat, mă ocupam eu).

Îmi plăcea foarte mult biroul din lemn masiv, gândit astfel încât să-ți fie cu adevărat de folos, cu sertare la îndemână, cu etajere în stânga și în dreapta pentru fișe, cu un tub de neon încorporat într-un fel de frontispiciu al biroului, din care lumina se revărsa exact pe foaia albă de hârtie din fața ta. Nicăieri, în nici un hotel din lume, nu am mai văzut o masă de scris atât de ingenios adaptată scopului ei.

Doă lucruri sunt de neuitat și am să le țin minte, sunt sigur, și pe lumea cealaltă, pentru că prea m-au încântat.

În primul rând, orele din prima parte a zilei, petrecute pe plajă (puține) și în mare (multe), cu Domnița, care înoată cu plăcere și pe distanțe mari. Eram Adam și Eva. Marea îmi trezea amintiri vechi de milioane de ani, de pe vremea când viața abia începea să se înfiripe în apele ei în continuă reșezare („Marea, această neșezare de veci a materiei...” – Ion Gheorghe). Apoi, după un timp

de lăsare în voia valurilor, simțeam cum identitatea mea se dizolvă în apa grea și mătăsoasă și această dispersare mă elibera, mă făcea fericit. Dar și mai fericit mă făcea fericirea Domniței, față de care întotdeauna m-am simțit vinovat că n-am putut s-o protejez mai bine de urâtenia vieții.

Al doilea lucru de neuitat: prezența scriitorilor. Dintre oamenii din afara familiei mele (a celei din care provin și a celei nou înființate) îi iubesc pe scriitorii, pe toți scriitorii și numai pe scriitorii. S-ar putea să nu fiu crezut, dar am ajuns la vârsta când asta mă interesează mai puțin. Cu scriitorii am un limbaj comun, pe ei îi cuprind în mintea mea și mă las cuprins, cu încredere, în mintea lor, printre ei mă simt așa cum presupun că m-aș simți în paradis. Închid ochii și îi văd aievea:

Mircea Sintimbreanu (urias), urmat de cățelul său credincios, Gică (miniatural) pleacă în fiecare dimineață la pescuit, pe dig.

Zigu Ornea, firav, miop, cu chelie, face jogging, pe aleea de pe faleză (l-am însoțit de câteva ori și, împreună, fără să ne oprim, i-am băfrit gâfâind pe scriitorii care încă nu se treziseră).

Octavian Paler înoată departe de țarm, câte șapte-opt kilometri, cu convingerea că înotul îi prelungește viața.

Laurențiu Ulici joacă șah anunțându-l pe adversar, în fiecare minut, că n-are nici o șansă să-i ia vreo partidă (eu însă l-am bătut, nu ușor, dar l-am bătut).

Platon Pardău, cu o figură de Napoleon la Austerlitz, bate de zor la mașina de scris, supravegheat de soția lui.

Mircea Dinescu aduce pe terasa vilei o pisică de mare (dihanie hidoasă) pescuită de el, din greșeală, cu o undiță pentru guvizi.

Nicolae Manolescu joacă fotbal pe plajă, cu o siguranță de profesionist. În apă, în mod curios, nu intră.

Emil Brumaru, burzului, în plin soare, se așează la masă. De sub masă, fetița lui, Andreea, ne studiază cu o privire inteligentă pe noi, maturii și ne înțelege mai bine decât am vrea noi să ne înțeleagă.

Ioan Groșan ne invită pe toți la o ciorbă de fasole făcută de el însuși.

George Arion iese la plimbare cu Manuela și cu cei doi băieți ai lor (după ce în tinerețe a publicat un poem care începe cu răscolitoarele versuri: „Cu mine neamul meu se întrerupe,/ Nici o femeie nu-mi va naște prunci...”)

Și rememorarea poate continua (aproape) la nesfârșit.

În fiecare seară, pe terasă, până noaptea târziu se fac partide de răs. Beții de răs. Orgii de răs. Ironiile, jocurile de cuvinte, paradoxurile, trimiterile jucăuse la literatură, sugestiile licențioase, reducerile la absurd, interpretările fanteziste ale unor întâmplări reale declanșează la fiecare câteva secunde, asemenea unor petarde în noaptea de Anul Nou, explozii de răs. Mă număr printre consumatorii și, în același timp, printre producătorii de umor. Mi-aș petrece toată viața răsând, acolo, pe terasa vilei de la Neptun.

10 aprilie 2011. O nouă alunecare în trecut. Îmi apare în minte un om la care nu m-am mai gândit de multă vreme: Dan Munteanu.

Era în 1965, când am venit la București (de la Suceava) ca să dau examen de admitere la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București. Alături de alți candidați am fost cazat la Căminul „Carpați” de pe Edgar Quinet (avea să se prăbușească la cutremurul din 4 martie 1977). În cămin se mai aflau și studenți din provincie rămași peste vară în București, alții veniți să-și dea restanțele ș.a.m.d. Într-una din zile un student din anul

Alexandru Chira și Marin Gherasim

III la Drept, Dan Munteanu, a început un fel de turneu prin camerele căminului. Avea în mână un memoriu și strângea semnături. Când a ajuns în camera noastră (adică a mea și a unor necunoscuți, veniți să dea și ei admiterea la „Română”) mi-a atras imediat atenția prin elocvență. Era un tânăr de înălțime medie, robust, cu mustață, dar cu obraji bine rași, care te privea cu ochii lui de un negru fosforescent într-un mod care nu-ți permitea să îl ignori. (M-am mai simțit privit astfel doar în seara zilei de 21 decembrie 1989, pe Magheru, de un tânăr cu cămașă albă și cu părul răvășit, care ne invita pe noi, adulții, să-l urmăm: „Veniți! Nu aveți nimic de pierdut! E atât de simplu să-l dăm jos pe Ceaușescu. Trebuie să faceți doar un pas. Și încă unul. Am fost umiliți destul! Hai, veniți! Ceva mai rău decât viața pe care o ducem nu ni se poate întâmpla!”). Iar după ce își capta atenția cu privirea, își vorbea extrem de convingător, cu căldură, făcându-te să simți că îi pasă de tine și că nu intenționează nici departe să te atragă în ceva primejdios. Am citit memoriul, cu atenție. Predominau problemele administrative (cu numeroase referiri la funcționarea defectuoasă a instalațiilor din cămin), dar existau, spre sfârșit, și revendicări privind libertatea de exprimare și de asociere. Totul era logic, justificat, fără urmă de dorință de scandal. Am semnat imediat, dar, spre surprinderea mea, ceilalți tineri din cameră nu numai că n-au fost de acord să semneze, dar n-au vrut nici măcar să atingă – și cu atât mai puțin să citească – memoriul, ca și cum ar fi fost scris nu cu cerneală, ci cu cianură. De unde știau ei că e ceva periculos, n-am să înțeleg niciodată. De altfel, nici în alte camere Dan Munteanu nu avusese mai mult succes, lista de semnături deja strânse de el fiind destul de sumară.

Ceea ce am să povestesc în continuare știu numai din auzite. La începutul anului universitar, lui Dan Munteanu i s-a organizat un proces public, la Facultatea de Drept, într-o sală de la etaj. Inculpatul a fost adus în sală cu cătușele la mâini. La prezidiu se afla, ca reprezentant al Uniunii Tineretului Comunist, și tovarășul Ion Iliescu. Văzând că nu i se dă ascultare și că procesul ia un curs dinainte stabilit, ceea ce însemna că avea să facă închisoare, Dan Munteanu s-a smuls din mâinile securiștilor și, așa încătușat cum era, a sărit pe o fereastră deschisă. Drept urmare, și-a fracturat ambele picioare și a fost repede capturat și bătut cumplit de paznicii lui, sub ochii îngroziți ai celorlați studenți.

Se mai spunea, în șoaptă, în acei ani că, în închisoare, Dan Munteanu a fost asasinat.

Pentru că am semnat memoriul, am devenit, fără știrea mea, suspect; timp de un an mi s-a citit corespondența, mi-au fost ascultate convorbirile telefonice și s-au obținut declarații ale colegilor mei despre ceea ce spuneam în diverse împrejurări. În cele din urmă am fost chemat și eu la Securitate și tratat ca un infractor.

După 1989, am publicat pe prima pagină a ziarului *România liberă* un scurt articol cu titlul *Ce s-a întâmplat cu Dan Munteanu?*, rugându-i pe toți cei care aveau vreo informație despre el să mi-o comunice. Nu m-a căutat nimeni.

Antropologia unor înjurături

O mică încercare de comparatism înjurătorial nu strică.

Numai să nu hie prea mare!
Nu, n-o să fie, dacă-i voroava
despre Spanioli, care își
insultează semenii cu *ihijos de puta!*

Însă *puta* designează ființa liberă – aia de își vinde neconstrânsă uzufructul momentan al organului genital ca să trăiască mai bine, *comiendo del coño...* niște bucate foarte gustoase. Cu o asemenea entitate poți fi admirativ, meliorativ și valorizator, aidoma vechiului poemation iberic întâlnit de mine în bibliografia Doctorului Otto Rank, exeget psi al burladorului andaluz:

*iPuta, grandisima puta,
Mas que puta puñetera:
En el coño de tu madre
Te ponías de manera
Que tu padre te jodiera
Sin que lo supiera nadie!*

Dar uite că insulta cea mai gravă a Mexicanilor, hispanofoni și ei cît încap, insultă captată și de colimatorul hermeneutic al lui Octavio Paz în *Labirintul singurătății*, îi *îVete a la Chingada!*, ceea ce va să zică unei urechi exersate de antropolog prilejial, în cele în urmă, *¡Hijo de la chingada madre!*, adicătelea «Pui de mamă siluită!» (cu trimitere – deseori, în popor – la blăstămățiile Conchistadorilor lui Cortez: căci *la conquista de la nueva España* nu va fi avut loc prea demult, doar jumătate de mileniu a trecut de atunci, și se vor fi păstrat uneori, oral sau scriptural, amintirile ororii respective, perpetrată de câteva tunuri, cițiva cai și o adunătură de neisprăviți curajoși, certați cu toate celea, incapaci să nu nihilizeze ceea ce nu reușeau să priceapă). Numai că, acum și pentru Mexicanul de rând, neintelektul sau nefilolog, singuri ceilalți se adevăresc *hijos de la chingada madre* și au toate defectele.

La fel se va fi întâmplat oare cu ocuparea Daciei Felix de cătră Romani? Nu așjideri se va fi petrecut la înfrângerea Geților dinspre Latini? Nu, nu chiar. Iar Decebal, nefiind capturat viu, nu va fi fost viol(ent)at, nici expus în Cetatea Eternă laolaltă cu prizonierii carpatici: atâta doar că, retrăgându-se din istorie sau boicotând-o, Băstinoșii or pierdut memoria evenimentului fondator. (O vor fi regăsit, aproape de noi, grație intelighenției transilvane de rit greco-catolic ori cronicarilor moldovalahi, căci, în popor, prin colinde, la calendele, singur Bădica Traian rămănea mareș, ruralizat însă, arhaizat, simbolizat + închipuit ca Morar Suprem al gândirostiviețuirii pamântene.). Da, da, dar... unde ni-i joncțiunea ideatică?

Știu eu? Traian venea dinspre Sevilieni, viitorii siluitori ai damelor aztece, iar eu de la înjurătura castiliană porneam și cu aceea mexicană în comparație o puneam, ba și la invazia romană mă dădeam. Totuși, măcar că fruct al violentării Daciei de cătră Latium, nu au creat Moldovalahotransilvanii injuria cu «odrasla silniciei», necum insulta cu «pui de tată sodomizat», că nu avură vreme legiunile traiane să-l captureze pe regele sarmisegetusean și să îi intromită coloana traiană unde știm, cum i-au făcutură Spaniolii Cuceritori lui Cuauhtemoc, pe cînd Carpai + Costobocii *libertatis lampada tradiderunt* până deunăzi, unii dintre dânsii alergînd și azi prin codrii seculari de la Slătioara, ca să nu-l mai pomenim pe faimosul dromoman de la Ospiciul Socola, carele, deși nu nu căra vreo torță cu el, posedă mereu asupra sa chibrituri de slobozie sau brichetă descătășantă. Atunci, uitînd noi de cotidianul *Dacii liberi* din județul Sibiu, ne întrebăm...

Ne întrebăm ... de ce injuria *number one* îi, la Cuțovlahii noștri, *l'invitation cavalière à rentrer dans le con maternelle*? Asta, dacă admitem că *Glosa folclorică* din *Bunul simț ca paradox* are dreptate și că «du-te în mă-ta!», «*i cunnum tuae matris!*» adicătelea, însemnează incitație la *regressum ad uterum*, înțeles drept autonihilizare urmată de putrința reivirii sub o zodie mai fastă. Dacă însă ținem seama și de înrăurirea slavă, furnizoarea termenului designator al organului genital feminin, lucrurile se înscriu pe alt făgaș, pentru că, alături de Conul Paleologic, îl mai consultăm pe Bronislaw Malinowski, purtător al unei alte perspective antropologice; îl mai consultăm și pe dumnealui nu din motiv că ne-am ralia numaidecît vechii ezitări mircea-dinesciene, politicească de tot, între un savant mort cetății - adormit în ședințe parlamenatre ori mormăitor de

Istoria burlescă a Europei

Toată lumea îl cunoaște pe omul de televiziune și jurnalistul Stelian Tănase. Moderator de discuții sobru, inteligent, nuanțat, calm, bine crescut și bine informat, dispus să asculte până la capăt a r g u m e n t e l e interlocutorilor săi și, atunci când este cazul, să le dea

dreptate, indiferent de imperativele politice ale postului care îl găzduiește. Voce a rațiunii și a bunului simț într-un peisaj media dominat de stridențe vocale și trivialitate, autor al unor documentare splendide despre istoria Bucureștilor și al unor analize pertinente în presa scrisă, Stelian Tănase este, fără îndoială, unul dintre oamenii cei mai respectați din *mass-media* românești. Nu degeaba, în dorința de a-și prelungi licența, patronul unei televiziuni de știri s-a prezentat la CNA cu distinsul jurnalist pe post de floare la butonieră și cu promisiunea că foarte politizatul său post se va transforma într-un soi de BBC românesc. Că, până la urmă, s-a ales praful de acel proiect nu este vina lui Stelian Tănase.

Oarecum paradoxal (pentru că la noi, cel puțin, celebritatea într-un domeniu se transformă automat într-un certificat de competență pentru toate domeniile – vezi cazul notoriu al „analizatorilor politici”), gloria omului de televiziune Stelian Tănase eclipsează activitatea prozatorului omonim. Chiar dacă a fost în primul val al prozei optzeciste (a debutat în anul 1982 cu romanul *Luxul melancoliei*, înainte de faimosul *Desant '83*, coordonat de Ovid S. Crohmălniceanu, devenit catalogul oficial al prozatorilor optzeciști), iar cărțile sale au fost mereu bine primite de critică și de public, scriitorul nu se prea regăsește în marile sinteze literare, în evocările despre începuturile postmodernismului românesc, sau în diversele analize de etapă. Poate pentru că romancierul a fost mai mereu un singuratic în viața literară. Chiar dacă s-a aflat mereu în primele rânduri ale vieții publice (în ultimele zile ale puterii comuniste a stat la originea unei scrisori de protest a intelectualilor, în 22 decembrie a fost unul dintre primii ajuși în balconul Comitetului Central al PCR, a fost unul dintre fondatorii Partidului Alianței Civice și este creatorul revistei „Sfera Politicii”), Stelian Tănase și-a tratat propria activitate literară cu o neobișnuită pudibonderie. S-a mulțumit să-și tipărească romanele fără a se sinchisi prea mult de soarta lor,

povești pentru adormit babe la Casa bahluviană a lui Bazil Pogor - și un prost viu, pulsional + ciripitor cât fesenilisticul senator dumițașcian, ejaculat parcă direct din coșmarele caragieliene.O, nu. Ci fiindcă, în *Represiunea sexuală din societățile primitive*, cercetătorul de obârșie polonă ne murmură altceva, mult mai versosimil. Conform lui, formulele Slavilor – *iofoimati* sau *idi v pizdu* – nu ar fi injurioase decît în măsura în care îndeamnă preopinental la acuplare cu instanța mămească sau sororală, la incest, la transgresarea interdictului întemeietor al distincției dintre Natură și Cultură, la scandalul scandalurilor, la regresivitatea în animalitate.

Rămâne să argumentăm că româneasca invitațiune ar fi ambivalentă, trimițătoare prin urmare și la incest și la regenerarea prin retur intrauterin. Iar incitațiunea secundă, îndrăznesc eu a crede, nu îi clădită doar pe altruism ori pe creștinească milostenie, posedând ea și un fond resentimentar, inconturnabil cât pisica. Pentru că a răzbunării culme nu e să-l ucizi veșnic pe cineva, ci să faci ca el să nu fi fost, să-i retragi statutul ontologic, dar definitivamente; să anulezi fostitatea Conului Fostulescu... în mod irevocabil. Treaba cu șansa ce i-o dai adversarului de a reveni cu îmbunătățiri substanțiale într-o altă existență îi *une vue de l'esprit...* cam bahtiniană, nu? Firește, firește, firește. Cam paleologică, nu? Desigur, desigur, desigur.

Poate și de aceea obișnuia Conul Precitat sa-l trimeată, în gândul său eminent moțaitor, pe Conardul Susmenționat – «listac» prostănac, juisor și sifonac – la origini: cu speranța, cu tainica speranță, că va reveni acesta îmbunătățit, mulțumită și votului uninominal, în vreo Mare Adunare Dadanubiană, unde, grație Veșnicei Reîntoarceri a lui Același, ar fi putut exploata împreună, cândva, pauzele dintre ședințele parlamentante întru niscaiva exegeze alchimice ale tribulațiilor noastre la început de mileniu ori la finis de *kali yuga*, poate și trimițându-i un buchet de cattleya, floare proustiană, doamnei Nora Iuga.

nu s-a prea oboșit să le trimită criticilor literari, necum să recurgă la obișnuitul lobby de promovare. În cazul lui Stelian Tănase, notorietatea foarte mare a cetățeanului, politicianului și, în final, jurnalistului, i-a obturat nemeritat destinul de scriitor.

Dracul și mumia, cel mai recent roman semnat de Stelian Tănase este reprezentativ pentru maniera de a scrie a acestui autor din ce în ce mai dificil de catalogat. Este o carte în care fapte istorice verificabile se amestecă, într-un ritm amețitor, cu zvonuri, visuri, întâmplări imaginare, viziuni mai mult sau mai puțin apocaliptice, episoade supranaturale sau fictive din romanele care au marcat spiritualitatea europeană. Totul în acest roman este un mixaj burlesc de istorie și ficțiune, cu acțiunea derulată în ritmul accelerat al comediilor mute avându-l ca protagonist pe simpaticul Charlot. Practic, după moartea lui Stalin, în anul 1953, cadavrul îmbălsămat al lui Lenin dispăre din Piața Roșie, iar spiritul său începe să bântuie prin Europa în căutarea fostei sale iubite Inessa Armand. El revine în locurile prin care Lenin a umblat înainte de revoluția bolșevică (Viena, Paris, Zürich), reîntâlnește personalități ale timpului pe care le-a cunoscut sau ar fi putut să le cunoască (Freud, Pavlov, Kafka, Tristan Tzara, Joyce, Jarry, Borges, Picasso, Bertolt Brecht), eroi de romane (Cicikov, Ubu, soldatul Švejk, Joseph K., Gregor Samsa, Akaki Akakievici) dar și prostituate din bordelurile Mitteleuropei sau din celebra Place Pigalle, portărese din alte vremuri, suflete moarte, ieșite din imaginația lui Gogol. Originile suprarrealiste ale comunismului sunt puse excelent în valoare de acest Turn al lui Babel în care nu știi niciodată unde se termină realitatea și unde începe ficțiunea. Fiecare frază a cărții este un *clin d'oeil*, o aluzie la un roman sau la o filă de istorie trăită. Fapte dintre cele mai banale din viața cotidiană trimit la lumea literaturii, văzută de foarte jos, de la nivelul firului ierbii, istoria dobândește accente burlești: „Când corpul neînsuflit a fost depus în Piața Roșie, iar fanfara cânta marșul funebru, Inessa se găsea în Bosfor. Ascunsă în cala vasului „L'Étoile du sud” care transporta baloți de bumbac peste Marea Neagră, exemplare de tigri siberieni împăiați, plus 12 scaune expediate de Ostap Bender pentru firma Ilf & Petrov”.

Pe urmele lui Marcel Proust, Alexandru Paleologu era convins că realitatea este lipsită de substanță dacă nu este trecută prin filtrul unei sensibilități de artist. „Adevărata lume este lumea din literatură. Cea care a trecut prin imaginația unui scriitor. Cealaltă nu e lume. Noi vedem lumea ca scriitorii, ca model pentru literatură, chiar dacă nu facem din ea un model pentru creațiile noastre. O lume inaptă să se transforme în literatură nu e o lume. E un bălci. Nici măcar bălci, pentru că bălciul are și el literatura lui. Nu e nimic”, spunea autorul *Bunul simț ca paradox* într-un interviu acordat în ultimul an al vieții. În romanul lui Stelian Tănase suprapunerea dintre lumea propriu-zisă și lumea fictivă este totală. Personajele sunt angrenate într-un joc al măștilor multiple, în care nu știi niciodată cu certitudine dacă personajul care acționează într-un moment sau altul este unul aparținând istoriei sau literaturii. Personajul Lenin, de pildă, este într-un permanent *qui pro quo* cu diavolul, dar poate fi luat și drept un actor care îl interpretează pe conducătorul revoluției din octombrie într-o piesă de teatru sau chiar una dintre sosiile liderului bolșevic. În alte situații corespondențele livrești ale personajelor istorice sunt sugerate de autor sau sunt revelate în chip direct: „A fost imobilizat de doi soldați din gardă, Bobcinski și Dobcinski, mai târziu cunoscuți drept Kamenev și Zinoviev”. Acestui joc al măștilor îi corespunde și un carusel al stilurilor. Chiar dacă tonul povestirii este unul foarte alert, în textura narativă se pot distinge cu precizie, în funcție de episodul relatat, umorul coroziv, tușele îngroșate, la limita trivialului, ale lui Rabelais sau Alfred Jarry, absurdul lui Kafka, glisările în fantastic ale lui Borges, prezența diavolului în cotidian ca la Bulgakov, aparițiile dadaiste de obiecte sau limbajul sec al documentelor administrative și/sau al notelor din dosarele de securitate.

Dracul și mumia este un roman care valorifică din plin experiența lui Stelian Tănase de istoric al comunismului, dar și buna sa cunoaștere a curentelor literare și a autorilor care au marcat secolul XX. Este un roman complet, destul de extravagant pentru cititor în timpul lecturii, dar care, la sfârșit, îi lasă acestuia impresia clară că înțelege mai bine substanța grotescă a secolului de curând încheiat. Întrebarea care se pune este în ce măsură un asemenea roman ar putea avea succes pe piața internațională, date fiind problematica și cadrele sale de referință universal valabile și ușor reperabile pe toate meridianele globului. Este de urmărit, viitorul ne-o va demonstra, dar există toate șansele ca Stelian Tănase să fi tras o carte câștigătoare.

Tudorel URIAN

Stelian Tănase, *Dracul și mumia*, Editura Adevărul Holding, București, 2010, 444 pag.

Luca PIȚU

ITINERARIILE PLASTICE

Alexandru Chira și pământul

Cu mai mulți ani în urmă, Muzeul Agriculturii din Slobozia a inițiat, sprijinindu-se pe imaginația prodigioasă și pe energia directorului său, Răzvan Ciucă, un amplu proiect, numit *Pământul și Arta*. Cei care au încercat atunci să illustreze această asociere au fost regretatul Ion Dumitriu, Teodor Moraru și Alexandru Chira. Dacă Dumitriu și Moraru se așezau perfect în enunțul tematic și în rigorile programatice ale muzeului, Chira pare, la o primă privire, tot ce poate fi mai îndepărtat de formulările fără echivoc și de orice referent exterior. În timp ce prin tipologia imaginilor sale Ion Dumitriu invoca o lume arhaică, așezată, în primul rând, sub orizontul unei civilizații pastorale ale cărei însemne puteau fi ușor de recunoscut formal și de recuperat simbolic și moral, în vreme ce Teodor Moraru invoca o lume frustă în care energiile magmatice erau însăși materia primă a imaginii, Alexandru Chira pare mai degrabă un savant utopic, un captiv al reveriilor de laborator, distanța sa de natura concretă a lucrurilor și a lumii, în general, fiind aproape imposibil de evaluat cu mijloace convenționale. Și totuși, la o analiză mai atentă, reveriile lui Chira se integrează perfect în acest proiect care privește *Pământul și Arta*. Fără a fi un comentator al teluricului în sensul strict, pictorul este un hermeneut al pământului în sens larg. Proiecțiile sale geometrice, căutarea obstinată a spațiilor pure în care ordinea se întilnește cu memoria unor voluptăți reprimite și trăirea permanentă în proximitatea unui anumit prezent magic îl plasează pe Chira într-o perspectivă agrariană *sui generis*. Într-un fel, el duce mai departe pe traseul abstractizării ceea ce Dumitriu și Moraru invocau în sens metafizic și energetic. Față de pictura lui Moraru, carnală și sangvină, în al cărei metabolism implicarea artistului este una aproape fiziologică, pictura lui Chira este detașată, rațională și rece, după cum, față de pictura lui Dumitriu, al cărei inventar pastoral o așază cumva sub semnul lui Abel, pictura lui Chira, insensibilă la vibrații sufletești și la nuanțe psihologice, agrariană într-o accepțiune oarecum topometrică, se plasează mai degrabă în vecinătatea eficienței cinice a lui Cain. Chira are întodeauna soluții plastice ultimative, el nu negociază niciodată cu surse

Alexandru Chira împreună cu fratele său

exteroare sau cu repere preexistente, iar enunțurile lui dobândesc puterea de impact a axiomei. Descoperind geometria, elementele ei grafice primare (punctul și linia) sau formele sale de bază (cercul, pătratul, triunghiul), pictorul a descoperit simultan și infinita capacitate a acestora de a se agrega, de a se disocia, de a intra în ansambluri halucinante ori de a se izola pînă la cea mai înaltă cotă a austerității. Această permanentă autosupunere la încercare, pașii precauți pe un spațiu împinzit de capcane precum și voluptatea continuă a riscului pe un cîmp arid, i-au oferit lui Chira seturile de răspunsuri și soluțiile de supraviețuire. Încetul cu încetul el a depășit starea de autarhie a tabloului, a ieșit din captivitatea obiectului definit și s-a instalat confortabil în ideea proiectului infinit, a unei virtualități eterne care se naște și se hrănește tocmai din episoadele concretizate în imagine. Contrar traseului consacrat al creației, care se exprimă prin intervalul dintre

Pălării de paie pentru decapitați

Vremurile astea sînt prielnice artei cam cum era perioada ciumei pentru jocurile de societate. Artiștii, din cauza sărăciei, se simt penibili în fața uneltelor, binefacerea talentului e privită mai mult ca un handicap. În acest voios context am asistat, zilele trecute, într-o galerie de artă, la tîrgul prin care un pictor remarcabil al vremurilor noastre a vîndut un tablou, rod al cîtorva săptămîni bune de migală dar și al cîtorva decenii de exercițiu și al unui consistent bagaj de talent lăsat de bunul Dumnezeu pe umerii fragili ai artistului. Cumpărătorul era un om de afaceri care voia să cumpere un tablou pentru „o atenție”, ca să medieze o afacere. Pictorul trecuse un preț orientativ pe lucrarea sa – un peisaj cu frăgezimi de floare strivită – ceva în jurul a vreo zece milioane, bani vechi. Atîta crezuse el că face tabloul lui, aștia erau banii de care

proiect și lucrarea finită, Chira sugerează că fiecare lucrare finită nu este decît o nouă provocare a unui proiect inșafabil și mereu mai îndepărtat. Din această pricină lucrările par a-și ignora natura lor individualizatoare și identitatea inconfundabilă pentru a se înscrie într-o epică fără sfîrșit ca simple verbe, substantive, adjective, interjecții și semne de punctuație. Ceea ce la alți artiști ar trece drept expoziție alcătuită din lucrări cu un sens propriu și cu un statut bine definit, la Chira devine o lucrare unică alcătuită din nenumărate episoade care își sacrifică existența proprie și se topec necondiționat în ansamblu. Într-un anume fel expozițiile lui Chira – și cea de la Slobozia este argumentul cel mai notoriu – sînt un fel de mari instalații, de amenajări spațiale în care cea mai puternică impresie este aceea de conflict. Pierzîndu-și fără crispare identitatea, aceste lucrări își pierd cu seninătate și genul. Doar cu totul întîmplător și din cauza unei grave carențe de imaginație

lexicală încă le mai numim tablouri sau lucrări de pictură. Pentru că, în fapt, ele transgresează genurile, încalcă teritoriile vecine sau își inventează altele noi, mimează structuri deja inventariate sau palpează realități nesemnificate încă. Pinza, șasiul și rama, cuiele și toate celelalte ingrediente binecunoscute sînt aici doar simple argumente ale unei neputințe ontologice. Chira nu le folosește în nici un caz pentru că ar slui cumva la exprimarea și la definirea proiectului său, ci, pur și simplu, din disperarea de a nu putea modela eterul, colora bolta, contorsiona lumina și de a-i fi peste puteri să-i dezvăluie vegetației impecabila geometrie care zace dincolo de aparenta ei spontaneitate. Dacă, în relația sa cu pământul, Alexandru Chira are viziunea unui inginer de cadastru utopic, în relația cu lumea, în ansamblul ei, artistul este un fantast abstract care pune sub umbrela aceleiași semn tot ceea ce mișcă dincolo de aparențele

vizibilului. Prin viziunea geometrică el mîntuie amorful din jur, prin invocația magică dizlocă stereotipiile pozitiviste, prin reveria cromatică vindecă griul tern în care privirea tînde să se innămolească. Și în acest sens, demonstrația lui în cadrul acestui proiect constituie o adevărată profesiune de credință. Sondînd în propria sa istorie, pictorul indică perfect sensul unei continue căutări a formei optime de exprimare, decantează atitudini morale și dezvăluie natura unei gîndiri care, sub aparența seninătății, ascunde o incurabilă stare conflictuală.

În fața dezordinei generale, geometria lui Chira este o promisiune, un avertisment și o formă particulară de terapie.

Pavel ȘUȘARĂ

Vorbe, obsesii, utopii

avea nevoie. Cumpărătorul n-a luat în seamă suma trecută pe tablou, așa că întrebă scurt:

– Cit?

Pictorul se uită la cumpărător, se uită la lucrare, luă prețul pe care scrisese cu oarece speranță zece milioane și spuse cu voce scăzută:

– Opt!

– Opt, ce? - întrebă cumpărătorul.

– Opt ... milioane!, spuse pictorul, de parcă i-ar fi fost rușine de cifre.

– Cit? Opt milioane de lei?! Fii, dom'le, serios! ...

Pictorul se strînse în el ca rînit de ceva extrem de ascuțit:

– Cit... dați?

– Păi... două milioane!

– Nu se poate!

– Vrei?

– Cam atîta fac rama și pinza!

– Păi astea le și plătesc, că restul...!

– Mai puneți trei! zise pictorul.

– Hai, mai pun juma de milion, ca să nu zici că nu încurajez artele!

Pictorul încasă banii cu oarecare vinovăție. Era al doilea tablou pe care îl vindea într-un an. La același preț. Bunăstarea, s-ar părea, nu dăduse nici de data asta peste el. Poate altă dată, poate la anu', poate în postumitate. Vorba unui cantautor francez: „ Artă? Artă pentru orbi, pentru muți, artă pentru bolnavii mentali, / Poezie, viață de hîrtie, / Teatru: trucuri cu grimase, / cu măști, pălării de paie pentru decapitați / Tablouri? Dați-le pe apă!...”.

A fost descoperit certificatul de revoluționar al lui Bălcescu

Pentru istorici bucuriile sînt rare și ele țin de norocul pe care îl au de a da peste documente străvechi. De asta o obsesie a românilor, în ultima sută și juma' de ani, a fost cum arătau certificatele de revoluționar care au fost împărțite după Revoluția din 1848 în Țările Române. Oare semănau cu certificatele de revoluționar ale revoluționarilor de la revoluția din perioada 1989 - 2000? Sau cu cele de la „noua revoluție agrară”? Ceea ce se cunoaște din istorie este că respectivele certificate, „de la patru'șopt”, s-au împărțit, în cea mai mare parte, în sistem „colivă”, adică cei mai din față, cei mai îndrăzneți și cei mai obraznici au pus mîna pe certificate. De aici a apărut și zicala care se regăsește și în manualul de istorie alternativă: „Obraznicul mînîncă praznicul”. Pentru posesorii de certificate de revoluționari ai Revoluției din 1848 au fost prevăzute o serie de drepturi, destul de tentante, care au determinat o adevărată bătaie pentru obținerea lor. De asta din 1849 și pînă prin 1870 s-au tot acordat certificate de „revoluționar al Revoluției de la 1848” în toate comunele și orașelele provinciilor românești, pe care au pus mîna care cum au apucat. De exemplu, cetățenii din Caracal au aflat că a avut loc Revoluția de la 1848 abia la vreo doi sau trei ani, dar au tras tare și în vreo cinci, șase ani aveau cîteva sute de revoluționari cu certificate în regulă, mai mulți decît Ploieștiul și Tîrgu-Frumos la un loc. Oricum, la vreo doisprezece ani de la Revoluție, în toate cele trei provincii românești erau în jur de optisprezece mii de revoluționari. Mulți? Întrebați de ce au făcut Revoluția, Bălcescu, Bărnuțiu, Avram Iancu și chiar și Al.I.Cuza au răspuns direct: „Pentru drepturi! Să primim și noi cîte un hectar de pămînt de la stat, să avem dreptul la o tarabă în vreo piață, eventual să fim scutiți de impozite, să devenim cetățeni de onoare prin comune, bineînțeles dacă vor vrea acest lucru consilierii locali, să ni se facă și nouă cîte o statuie pe ici, pe colo!”. E logic. Multă vreme nu a fost găsit nici un exemplar din aceste certificate. Însă din Palermo, acolo unde a murit Bălcescu, a venit vestea că a fost găsit certificatul de revoluționar al acestuia. Acum i se caută urmașii ca să li se dea dugheana din piață la care au dreptul, pentru care a luptat străbunul lor. Certificatul e semnat – ați ghicit? – de Al. I. Cuza. E clar că a dat la toți amicii. Ne și întrebăm cîți dintre cei care apar în cartea de istorie ca revoluționari au participat cu adevărat și cîți s-au învîrtit de certificat? E o chestiune la care trebuie să reflecteze istoricii de azi...

Adrian ALUI GHEORGHE

Un eseu-proces al comunismului semnat Gh. Grigurcu

„Coexistăm – n-avem încotro – cu un pro-comunism încă îndeajuns de virulent, în împrejurările în care procesul comunismului rămâne la stadiul de proiect, după toate probabilitățile”.

Am decupat fraza din pamfletul *Anti-comunismul* de Gheorghe Grigurcu. Scriitorul, unul dintre „directorii de

conștiințe” după Paul Goma, n-a făcut parte din comisia raportoare a lui Vl. Tismăneanu, ca și Goma de altfel. Dar Grigurcu a împlinit așteptarea comunisofobilor, într-un eseu-proces de sute de pagini. A examinat „trecutul traumatic” cu consecvență și corectitudine, bineștiut fiind faptul că incorectitudine față de ce-a fost înseamnă incorectitudine față de ce este, că problema evaluării trecutului angajează răspunderi și pentru azi, și pentru mâine.

Cu toată prohibitatea, Gh. Grigurcu replică insolentilor avocați ai totalitarismului. Și – stupefacție! – pledanții cei mai fervenți aparțin „inteligenței tinere”. Juni școlii și activi sâr în ajutorul nomenclaturii, al filocomuniștilor nostalgici, dar și al foștilor intelectuali publici deveniți actuali intelectuali publici.

O aserțiune a pamfletatului (de Grigurcu) Ciprian Șiuale sună astfel:

„Așa s-a ajuns ca tocmai anticomuniștii din România să fie cei care mențin în viață comunismul”.

Mă gîndeam eu că n-ar fi mort comunismul (doar pe Lenin nu l-au îngropat încă, iar Partidul Comunist din Sankt Petersburg, fost Leningrad, a cerut Bisericii Ortodoxe Ruse canonizarea lui Stalin; și cîți nu-l vor beatificat pe tătuc!), dar așteptam confirmarea. A venit de la Șiuale.

Leziunile pe creier provocate de regimul era să zic defunct s-au arătat imediat după acel Decembrie. Vă aduc aminte de huiđuala ziarului „Azi” la adresa partidelor istorice „reacționare”, a disidenților, cîți au fost, a exilaților fără voie, care n-ar fi mîncat, tovărășește, salam cu soia. S-a scandat, pe străzi, *Coposu la Antipa!* și *Boșorogii fără dinți vor s-ajungă președinți!*; s-a strigat din rărunchi, în ianuarie '90, *Moarte intelectualilor!*, ca pentru a se arăta că muncitorii și țărani iliescani s-au hotărît să scape de „pătura” intelectualilor. Intelectualul însemna, atunci opozant FSN. Reacția la barbara lozincă a fost Alianța Civică. Am crezut în necesitatea unei grupări coerente, unite. Dar a făcut ce-a promis?

Comunismul e „o infecție mentală, a spiritului, a destinului”, are dreptate Leo Butnaru. Creierul inflammat de utopia rea nu-și mai revine. O probează pledoariile activiștilor din speța Ștefan Andrei. Nici nu mă așteptam la o metanoia din parte-le. Numai că sechelele urite ale ideologizării cu de-a sila se resimt și la cei care au fost siliți să adere, la cei „lucrați” („Lucrați-l pe X!” era sarcină PCR) de activ. Și – stupefacție! – la *recent născuți* (tare nu-mi place să-i văd purtînd simboluri sovietice, nici însemne fasciste), a căror atitudine e fățiș pro-comunistă: răul psihic e perpetuat.

Anticomuniștii ar fi, cu cuvinte găsite în *Iuzia anticomunismului* (Cartier istoric, 2008) *autiști, fundamentaliști, intoleranți*. Toleranți cu ce? Cu teroarea, cu crima în numele cauzei, cu un sistem care dezumaniza proclamînd umanismul? Cît despre „teroarea istoriei”, concept propus de Eliade pe la 1960, ar fi doar „o expresie nefericită” după Teodor Baconschi. Ca și cum n-ar fi fost.

Învinșii de comunism sunt iarăși ridiculizați, disprețuiți. Rezistența românilor la bolșevizare (să te opui cu arma în mîni a însemnat moarte) e trecută cu vederea ori minimalizată. Cineva, într-o „România literară” de mai an (o fi fost Mircea Mihăieș?; e-n nota sa) se întreba „dacă și cînd am avut noi demnitate”. Cu siguranță, neîntreținînd memoria martirilor n-o să avem nicicînd onoare, iar demnitatea națională va fi făcută praf. Liviu Mihaiu de la „Academia Cațavencu” susținea că nu avem eroi în viață. Mai sunt, după cum mai sunt și victime în viață (Grigore Caraza, de pildă), dar nu ne grăbim să-i aducem în prim-plan. În loc de modele ale rezistenței, de repere ale ființei morale, noi ce am dat și ce dăm la TV? Alți actori, alți oportuniști, alți slujnicari. De altfel, adevărații eroi nu sunt vocali. Foștii implicați politic pro Ana Pauker, ca Brucan, se pricep mai bine la discursuri. Cum se stropșește Dinescu la toată lumea, mai rar cineva.

În nefastul an 2006, s-au stins părintele Gh. Calciu-Dumitreasa și Ion Gavrilă Ogoranu. Ogoranu a luptat pe versantul de nord al munților Făgăraș: *Brazii se frîng, dar nu se îndoiesc* a apărut postum. Vasile Paraschiv, fratele lui Goma de rezistență, s-a dus și el, sfidat de Putere. Curtea de Apel București a respins cererea lui, de-a primi daune pentru cît a suferit în perioada comunistă. Unii (ca Alexandru Tacu) izbîndesc; alții – nu.

Necunoscute sunt căile Justiției noastre, gata să spijine nu pe oprimați, ci pe torționari și pe urmașii lor. Nicolski a murit în '92, fără a da socoteală la tribunal pentru fenomenul Pitești. Interviewat în '91 de Lucia Hossu-Longin, a negat că ar fi existat experimentul „reeducării”, că e o invenție a lui Virgil Ierunca; mai exact, o calomnie. Și, culme a cinismului, a întrebat: „Ne puteam închipui noi pe atunci că va veni '89?” După Camelia Dovu (Fundatia ICAR, București), 1.028 de deținuți politici nu și-au văzut pedepsit torționarul. Marius Oprea declara într-un interviu („Adevărul”, 21 ianuarie 2006) că Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România a trimis plingeri în legătură cu 400 de persoane criminale. Nici un dosar n-a ajuns în instanță.

Spunem că n-are cine lua locul statuii lui Lenin. Se ironiza chiar prezența Elisabetei Rizea pe soclul (păstrat) al lui Ilici. Simplu: martirii terorii din România stalinizată (nici nu mai eram români, eram reperșiți) și din geamăna Basarabia, de la Monseniurul Vladimir Ghika și Iuliu Maniu la Valeriu Gafencu, Sfîntul Inchisorilor, de la Mircea Vulcănescu și Gh. Brătianu la Anton Golopenția, V. Voiculescu, Ion Petrovici, Pan Halippa... Cifrele lui Cicerone Ionițoiu: 25 de milioane de ani de detenție, prin însumarea pedepselor; 3 milioane de intrări în închisoare; 300.000 de morți în pușcării; 200 de locuri de detenție.

Că Paul Goma e încă *persona non grata* în cele două state românești dovedește cumva că am intrat în normalitate, că n-ar mai fi necesară atitudinea anticomunistă, că e mort și îngropat, cumva, comunismul? Străinii l-au recunoscut ca Soljenițin român; noi, dacă nu ne-am grăbit să-i confirmăm, să-l recunoaștem ca *avatar eminescian* (mulțumesc, Th. Codreanu!). Sau deranjează memoria lui, memoriile lui, jurnalele ne-cumînți ca și beletristica, unde nu ocolește temele dificile: deținuții legionari și comportamentul lor demn în închisori. Cine l-a salvat de la moarte pe pastorul Richard Wurmbrand dacă nu Valeriu Gafencu? Vasile Pop, eroul din *Patimile după Pitești*, a primit *ajutor legionar* în temniță: praf de sulfamidă peste rănile genunchilor distruși de glonț; legionarii îl transportau pe brațe la tinetă și-i șopteau încurajări că vin americanii.

Ne activăm memoria pe sărite, cu „moderație”, iar cei care cuprind (ca Gh. Grigurcu, reactiv la falsuri istorice) Holocaustul și Gulagul în aceeași acoladă a crimei, torturii, morții sunt atenționați că nu pun problema *politically correct*. S-o fi uitat că *holocaustul revoluționar*, unde trebuiau să piară popoarele incapabile de stat revoluționar, adică marxist, e sintagma marelui bărbos? Că Adolf însuși mărturisea că a învățat multe de la Karl?

Arăți cum a funcționat mașina de ucis comunistă și ești considerat, dacă nu *smintit*, atunci prea categoric, prea inflexibil, prea vindicativ, prea radical. Or, toate astea ar veni după anti-anticomuniști din mentalul comunist. Concluzia lui Șiuale: anticomunismul e la fel de blamabil ca și comunismul.

Am ajuns să aud că „exterminarea dușmanului de clasă” a fost o *necesitate tehnică*. O *inginerie socială*, operativă, desigur. Că violența, în context revoluționar, e normală. Atunci or fi justificate și uciderile comandate de la sfîrșitul dictaturii. Morți la „evenimente”, sub Ceaușescu, au fost 166; sub Iliescu – peste cîte sute? Și de ce ne-am mai întreba cine-a tras în noi, după 22? Așa-i la revoluție, tovarăși, se moare, iar „noi”, cei care am murit, suntem în Parlament, cum perora un „ales” al nostru... Relax, comunismul e mort, trăiască neo-comunismul!

Se tot afirmă că, la o vîrstă mică, *gauchismul* e irezistibil, v. Apollinaire, Sartre, Picasso, Panait Istrati, încrezătorii în doctrina comunistă. Tînărul Gide, prezent la înmormîntarea lui Gorki, n-a vrut/ putut să primească mesajul disperatului Buharin. L-a crezut de bună credință pe Stalin, ucigașul lui.

Cîți n-au căzut în capcana utopiei binelui general, egalității blablaba, ca Bogza, ca Geo Dumitrescu... La 14 ani, Florin Mugar publica în „Brigadierul”, supliment literar al ziarului „Tînărul muncitor”, versuri pentru *munca voluntară*. Radu Cosașu tînăr servea Republica Populară Română. Și-a luat seama si a lansat ipoteza „adevarului integral”, pentru care a fost aprig certat și a scris *Un august pe un bloc de gheață*. Înțealgă cine ce poate care *august*. Fierbintele august '44 a fost pus la congelat sau comunismul tot? Doar perioadele de îngheț/ dezgheț sunt specialitatea casei. Iar comunismul poate fi decongelat, preparat iarăși și servit ca hrană sănătoasă, ecologică.

Mai înainte numiților Mugar și Cosașu (pseudonime pe gustul proletcultului), Sașa Pană, legătura lui Emil Bodnăraș, își luase nume de cod ilegalist Săvel. Iute, în 30 decembrie '44, exulta în *Imn de slavă și bucurie*: „Sunt ei./ Sunt ei/ Sunt ei/ Bravii soldați/ Luminății./ Sunt ei, minunații./ Strălucitorii/ Ostași ai armatei lui Stalin”. Și mai înainte, prin '40, Mihail Sebastian, care nu mai era așa de tînăr, scrisese (sau numai stilizase) textul unei broșuri apărute la Editura PCR, atunci ilegală, cu titlul *Armata Roșie vine!* A venit.

Cei de vîrsta mea au citit bazna despre „misionarul” Danko, în mînă cu inima-i incandescentă, smulsă din piept ca să lumineze drumul, prin beznă, spre Paradisul Roșu. *Vperiod!*

Pe cîți nu i-o fi prostit, dacă și la 21 de ani de la căderea (nu moartea) comunismului mai văd în marxism-leninism calea spre progres și bunăstare?

Cine regretă comunismul? Mulți, incredibil de mulți. Ocupanții posturilor-cheie de atunci, cei care s-au supus uriașei presiuni politice și vor să-și uite cedările, neajutorajii care se vor dirijați de partidul unic, cei apăsați de sărăcia zilelor noastre... Deși carențele democrației sunt destule, nu ea, democrația, e de vină, ci proasta guvernare actuală, haotică și distructivă, care a compromis capitalismul.

Era de așteptat ca procomunismul să se bucure de *apreciere* (ticul verbal al lor, al propagandiștilor) dinspre fosta privilegientie; ca unele victime să prefere să-și suprima amintirile dureroase. Ce n-aș fi crezut nici în ruptul capului: că s-au găsit atîția susținători din generația tînără. Nu m-am așteptat la consens, comuniune, fraternitate între foștii acomodați și foștii opozanți, dar n-aș fi crezut să cadă în capcana marxistă atîția „decreței”, să audă – tranc, capacul – peste capetele lor și să se teamă de acolo, din puțul gîndirii, că anticomunismul ar putea deveni (de-ar deveni!) *noua gîndire unică*. S-or referi la conceptul lui Jean-François Kahn, „la nouvelle pensée unique”, lansat în Franța anilor '90? Eu, una, mă tem că gîndirea unică, impusă, a așa-zisei corectitudini politice, e pe cale să învingă, cu termenul lui Jean Sévillia, *corectitudinea istorică*. Sau nu intră în drepturile omului dreptul la istorie corectă?

Spus limpede, m-am săturat pînă peste urechi ca filo-comuniștii să-i acopere de injurii pe anticomuniști, bizuindu-se pe citatul din Adam Michnik, de profesie istoric. Sau ascunzîndu-se după spatele lat al celebrului disident, cum formulează Gh. Grigurcu. În Polonia e altfel: după înființarea Institutului pentru memoria *națiunii* poloneze (subl. e a mea, Magda U.), au fost judecați procurorii inovoați de mușamalizarea dosarelor despre crimele din perioada comunistă. La noi, răul n-a fost rezolvat juridic. Anticomuniștii cerînd lustrare (ca și cum s-ar compara lustrarea cu Aiudul, cu Sighetul, cu Canalul) au fost taxați drept stalinisti sadea. Gh. Grigurcu și istorisește ironic-amar *cum a devenit stalinist*.

Ni se dă drept pildă apariția la televiziunea franceză a lui Adam Michnik la braț cu generalul Jaruzelski, cel care a decretat legea marțială și l-a ținut închis. Mai mult, conciliantul Michnik a acceptat ca postfață a memoriilor lui Jaruzelski, *Les chaînes et le refuge*, un dialog al lor, calm, cordial, cu respect și cu dragoste. Temperat și neostil în desfășurarea dialogului, asta pricep. Dar de unde respect și dragoste?

Iertarea și se acordă după ce te căiești. A fost, la noi, o asumare a vinei pentru traumele produse? Doar una colectivă. Foștii politrucii fără rușine au dat fuga să publice un *ecou*, o *adeziune* la împușcarea Ceaușecului și să salute schimbul doi: pe Iliescu. Și-au schimbat iute costumele „la grandirope”, ca-n *D'ale Carnavalului*, să joace polca pe furate. Și-a pus cenușă-n cap generalul Pleșiță? Ba s-a lăudat la televizor cum l-a bătut, mai să-l omoare, pe Goma. Să-i cerem lui Paul Goma să-i postfațeze memoriile, cu toleranță și cu înțelegere? Și ce mai vrem? Să-l fi iertat Monica Lovinescu pe Francisc Butyka, unul dintre torționarii mamei sale, Ecaterina Bălăcioiu, mort necondamnat, în 1998?

La capitolul comunism, nici un „abuz de memorie” nu-i nejustificat. Din păcate, repet, nu sunt sancționați torționarii, sunt sancționați anticomuniștii. Lor ar trebui să li se scoată pe viu „coasta justițiară”. Ei ar fi, după propovăduitorii iertării și uitării, cei *maniacali*. Oratori, retori sau numai limbuți împrumută lexeme de unde pot. *Revanșard* și *revanșism* sunt vocabule luate din „Șcînteia”. Cum să nu vină proletcultul cu aportul său? Radicalii sunt *obtuți*, intoleranții sunt *ranchiunoși* și li se dă citatul din Adam Michnik. Pe aceleași urme ale disidentului polonez calcă Norman Manea. Vede bîntuind Carpații, dar și alte părți ale Europei de Est, „bolșevismul anticomunist de după comunism”, „similar în dogmatism cu comunismul însuși”. Și, în interviul cu Kanterian: „În România, de pildă, Gulagul pare folosit, adesea, pentru a resuscita tezele politice ale drepte și a amuți dezbaterile asupra Holocaustului”. Cu alte cuvinte, să nu mai vorbim despre Gulag, ca „monopolul evreiesc al suferinței” (l-am citat pe N. Manolescu) să rămîna intact.

Lui Goma i se reproșează următorul *abandon*: „A abandonat prea des reflecția dubitativă și detașată, senină, obiectivă”. Ca și cum s-ar putea scrie rece, impersonal despre *patimile după Pitești*. Și ce exemplu de seninătate dă Norman Manea însuși, în cazul *Săptămîinii roșii*?

Profeția lui Edgar Morin (asupra căreia Gh. Grigurcu atrage atenția în eseu *Despre conformism*) că „anticomunismul va fi confiscat de comuniști și îndreptat împotriva anticomuniștilor” e pe cale să se înfăptuiască. Pe scena mare, a Rusiei: Putin, omagiindu-l pe Soljenițin, la buza gropii. Pe scena mică, a noastră: Băsescu, decorîndu-l postum pe Soljenițin cu ordinul Steaua Roșie în grad de mare cruce, în timp ce Goma („fanaticul” anticomunist) rămîne exilat.

Voi reveni.

Magda URSACHE

C. Noica în cifru „humanist”

Constantin Noica (1909-1987) diferințiază domeniul „spiritului” (al filozofiei) de acel domeniu al „sufletului” unde ar intra religia (cu excepția spiritualității indiene), binele din domeniul social și politic și

psihanaliza. Tristețile lui Cioran, exprimate aforistic, ar reprezenta domeniul istorismului, cum spunea Petre Țuțea⁽¹⁾. După Noica, asemenea tristeți sunt de resortul „sufletului”. Gabriel Liiceanu, pe la patruzeci de ani, pune pe seama unor imbolduri demonice, tiranice și negative refuzul lui Constantin Noica de a încadra în domeniul „spiritului” tristețile cioraniene (*Jurnalul de la Păltiniș*, Cartea Românească, București, 1983, p.164).

Neintrând în domeniul „spiritului” prin niciuna din cărțile sale, protejatul lui Noica a reușit să păstreze peste ani confuzia dintre *spirit* și *suflet*. Amestecarea domeniului filozofiei cu domeniul politicului și conservarea nebulozității privitoare la distincția operată de Noica între *suflet* și *spirit* s-a văzut din cele spuse de Liiceanu pe când avea 50 de ani: „Dacă ar fi de luat o lecție de la Noica, la ora actuală, la nivelul filozofiei istoriei ar fi că noi trebuie să ieșim din infernul comunismului fără să intrăm în pseudo-paradisul Occidentului” (rev. „Euphorion”, II, 6-8/1992).

Aici nivelul „filozofiei istoriei” este invocat fără rost, nefiind nici un moment vorba de filozofie. Citatul dovedește nestrămutata ancorare în domeniul „sufletului”, întrucât lecția la care s-a referit atunci Gabriel Liiceanu ar fi fost de luat în plan imediat politic. Și nu de la maestru ci de la autorul *Apelului* către lichelele post-decembriste, să nu mai peroreze despre „salvarea omenirii ca omenire” adusă de *etica comunistă* (v. G. Liiceanu, *Jurnalul de la Păltiniș*, 1983, p.175). Să-și cârmească în mod hotărât discursul înspre „infernul comunismului” (Liiceanu în rev. „Euphorion”, II, 6-8/1992). Bogdan Petriceicu Hasdeu observa pe 15 noiembrie 1869 cât de comod este „a iubi umanitatea, când aceasta ne scutește a vedea altceva în lume, afară numai de propria noastră nulitate” (apud. Mircea Eliade, *Hasdeu gazetar politic*).

Constantin Noica nu a dat niciodată lecții politice. A constatat eventual nivelul și sursa învățăturilor politice vehiculate de cei care-l vizitau și i-a îndemnat să-și lărgească orizontul citind în germană. De exemplu, ideologului comunist Dan C. Mihăilescu – pe care nu l-a văzut foarte hotărât în studiul sanscritei, dar care (asemenea ideologului Pleșu) părușe a nutri ceva interes pentru orientalistă impresionat de Sergiu Al-George și de exemplul marelui Eliade –, Noica îi recomandase (într-o scrisoare) să citească în paralel „Scânteia” și „Neuer Weg” spre a deprinde germana (*Despre Noica; Noica inedit*, Ed. Humanitas, București, 2009, p.63).

Pe 24 aprilie 2009 la Facultatea de Filozofie⁽²⁾ din București, profesorul Liiceanu – fostul adept al *eticii comuniste*, fantezie ideologică servită și lui Noica din când în când să nu uite pe ce lume trăiește (v. Isabela Vasiliu-Scraba, *Noica și discipolii săi*) –, a ținut un discurs. Apoi s-a gândit să-l publice într-un volum colectiv, trecându-se autor cot la cot cu Noica (1909-1987) și cu Alexandru Dragomir (1916-2002). Ba i-a mai trecut în rând cu cei doi mari filozofi și pe Andrei Cornea (pentru încurajarea incoerenței ideatice) și pe Sorin Vieru (pentru meritul de a nu se mai fi oboșit să scrie nimic despre Noica, în volum fiind introdus un text vechi de 20 de ani) și pe Andrei Pleșu, din aceleași considerente. Reciclarea unui text al lui Pleșu din 1988 arată că „discipolul” iarăși n-a fost capabil să-l citească pe Noica, deși îl invocă negreșit în aparițiile publice.

Redăm în continuare spicuri din descrierea „infernului comunist” făcută de Liiceanu care-i ținuse lui Noica lecții despre binele celor mulți cu care îi ferecește pe oameni comunismul (G. Liiceanu, *Jurnalul de la Păltiniș*, C.R., București, 1983, p.175). Fostul ideolog comunist din suita lui Ion Ianoși care l-a ajutat să „scoată la lumină” *Jurnalul de la Păltiniș* spunea studenților săi fără să clipească următoarele neadevăruri: „Țara care oficial trecea drept a mea... era cea care-mi interzicea să umblu și să vorbesc liber” (*Despre Noica; Noica inedit*, Ed. Humanitas, București, 2009, p.32). Delirul comunistului bursier Humboldt căruia nu-i era interzis să treacă pentru ani de zile Cortina de Fier la vremea granițelor practic închise atinge apogeul prin fraza: „România cea furată de comuniști nu a fost niciodată patria mea” (*ibid.*).

Așa zisa lecție pe care ar fi ținut-o Constantin Noica despre ieșirea „din infernul comunismului fără intrarea în pseudo-paradisul Occidentului” deconspiră fără greș incapacitatea fostului profitor al regimului comunist de a înțelege gândirea lui Noica. De fapt, nu după confuzia de idei ilustrată de această spusă a lui Liiceanu din 1993 se pot deduce relațiile dintre maestru și protejatul său. În relația Noica-Liiceanu, caracteristice au fost mereu „adierile care vin din gândirea lui

Noica” (*Jurnalul de la Păltiniș*, 1983, p.125). Altfel spus, preschimbarea rolului de „meditator” fără plată al filozofului marginalizat până la moarte⁽³⁾ în aceea de „negru” furnizând idei pentru scrierile discipolilor: „Ce mult e din gândul tău într-unele din cărțile altora” observase însuși Noica (*Jurnal de idei*, 2007, p.186) pus în situația de a-și da public consimțământul ca ideile sale să „circule” fără trimitere la autor⁽⁴⁾.

În ciuda veșnicilor „împrumuturi” fără indicarea sursei, cum s-a întâmplat și cu *logica lui Ares* însușită pe aceeași cale de Andrei Pleșu în *Elemente pentru etică a intervalului* (v. Isabela Vasiliu-Scraba, „De ce nu a făcut A. Pleșu filozofie”, în vol. *Contextualizări*, Ed. Star Tipp, Slobozia, p.46), același Gabriel Liiceanu care i-a „vampirizat gândirea” lui Noica fiind dat afară de la Institutul de filozofie din cauza plagiatului după Noica (v. Octavian Chețan în vol. *Modelul Cultural Noica*, București, 2009), are nemăsurată îndrăzneală de a spune studenților în 2009 că pentru el și pentru Pleșu „splendoarea” rămâne că Noica i-ar fi „născut” pe ei doi (v. G. Liiceanu, *Despre o anume personalitate*, în volumul colectiv *Despre Noica; Noica inedit*, Ed. Humanitas, București, 2009, p.38). Într-o exprimare diferită în formă, dar identică în mesajul de transmis, Andrei Pleșu considera că mai importantă decât gândirea filozofului, desemnată peiorativ drept „producția bibliografică” a lui Noica, a fost „instanța patern-frățească, stimulatoare, încurajatoare” (Pleșu către Marin Tarangul) pe care a reprezentat-o fostul deținut politic vizitat de cei doi comuniști la Păltiniș. Cum ușor se poate observa, falșii discipolii gândesc la unison atunci când se substituie cu materialitatea lor spiritului întrupat în opera filozofică a maestrului pe fundalul căruia și-au ridicat reciproc statui de mucava prin difuzarea în străinătate a textelor proprii (v. Radu Portocală, *Solidaritate împotriva trecutului*, în „Ziua” din 28 aug. 2007).

Deșănțata auto-apreciere a lui Liiceanu⁽⁵⁾ contrastează puternic cu rândurile pline de evlavie față de memoria lui C. Noica scrise de George Purdea, lector la Universitatea din Viena: „În lumea asta facem tot felul de compromisuri, dar avem câte un mic sanctuar în noi. Pentru mine a fost câteva zeci de întâlniri cu Noica” (G. Purdea, 4 august 2009).

Din cele 206 de pagini ale cărții în care e trecută enormitatea că importanța lui Noica rezidă în faptul că i-ar fi „născut” pe Pleșu și Liiceanu, credem că ar fi meritat să fie tipărite în exclusivitate cele 18 pagini cu scrisorile lui Noica. În rest, volumul scos de Humanitas este de necitit. E chiar trist să vezi din dezlănătatul text al lui Andrei Cornea (care pe 2-4 iunie 2009 era purtat de H.R. Patapievicu spre a ilustra la Roma ce a ieșit din dădăceala lui Noica îndemnându-și vizitatorii să citească filozofie) cum acesta nu e în stare să aștearnă pe hârtie o idee sesizată și expusă clar de Eliade: în timp rezistă doar cărțile scrise de mari personalități. În opinia renumitului filozof al religiilor, *Getica* lui Vasile Pârvan se va citi pentru Pârvan, *Istoria critică* a lui Hasdeu se citește pentru Hasdeu. Timpului nu îi rezistă hărnicia culturală. Nici „știința” unui anumit moment din cărți ce invocă „adevărul și obiectivitatea științifică”. Doar personalitățile ieșite din rând rezistă timpului, doar cei care au pus amprenta lor personală în cărțile „științifice” pe care le-au scris (Mircea Eliade, *Arta de a muri*, Ed. Moldova, Iași, 1993, ediție de Magda Ursache și Petru Ursache, pp. 66-67).

În volumul pe a cărui primă pagină apare trecut „Centenar Noica 1909/2009” mai găsim inserată și poezie proastă (scrisă de Bogdan Mincu, Ioana Părvulescu, Pleșu, Liiceanu etc.). Paginile de prisos cu ode închinare directorului Editurii au fost cuprinse în carte după principiul mass-media: cantitatea bate calitatea. Prin ele Liiceanu a încercat (fără succes!) deturnarea urechii lui Noica de după publicarea *Jurnalului de la Păltiniș*. Desigur, urecheala trebuia citată, ca să se știe ce rost are adunătura de osanale „poetice” de la pagina 191 până la p. 201 și auto-adularea dublată de auto-compătimire (în „versuri”, și ce versuri!) a lui Liiceanu (de la pp. 202-203), care-și întreabă retoric aplaudacii: „de ce vrei tu ca eu să port/O greutate fără nume/ Între discipol și maestrul mort?”.

Cu finețea ce-l caracteriza, Constantin Noica interpretase poza de pe *Jurnalul de la Păltiniș*, notând pe 15 ian. 1984 (în *Jurnalul său de idei*) că Liiceanu și-a început cariera „cu stîngul”: În loc să publice o lucrare de filozofie din care să reiasă că și-a depășit maestrul și că după un discipolat de două decenii își poate ucide simbolic învățătorul⁽⁶⁾, comunistul „cel stîngaci” s-a decis să facă pe toată lumea părtașă la conversațiile sale cu Noica, publicând spusele maestrului cu o așa de mare fidelitate încât dau impresia transcrierii unor înregistrări.

Independent de pretextul incoerențelor ideatice din lăbărțatul articol scris de Andrei Cornea, discursul din 24 aprilie 2009, care figurează drept contribuția lui Liiceanu la sărbătorirea lui Noica, se deschide și el cu niște întrebări retorice despre creșterea sau descreșterea „staturii” lui Noica în timp. La vremea „industriei” de lansări de nume prin organizarea a tot felul de colocvii ale căror lucrări devin volume, în țară sau pe la institutele române din afară (v. masiva impunere a lui I.P. Culiianu, pe post de „nou-Eliade”, astfel de întrebări maschează purul dezinteres pentru opera lui Noica. Nimic altceva! Același dezinteres transparent și din politica editorială a

răspândirii prin traducere a filozofiei noiciene: În luna noiembrie din anul Centenarului (2009), la Institutul Cultural Român din Stockholm, în loc să fie lansată traducerea vreunei cărți de Noica, Cristian Ciocan a lansat *Jurnalul de la Păltiniș* în suedeză.

Spre a vedea câtă răvnă a pus fosta Editură Politică și ICR-ul în traducerea cărților filozofului Constantin Noica este suficient să răsfoim excelenta lucrare a lui Stan Cristea (*C. Noica: repere bio-bibliografice*, RCR Editorial, București, 2009). Într-un sfert de veac, Liiceanu, pe care Noica îl considera pe bună dreptate „discipolul lui Henry Wald, nu al său” (*Noica și Securitatea*, Ed. M.N.L.R., 2009, p.154) a avut grijă să-i fie traduse lui Noica doar două cărți: *Spiritul românesc în cumpătul vremii* (1978), reținând subtitlul în locul titlului și *Devenirea întru ființă*, publicată în comunism la peste două decenii de la scrierea ei. Cartea lui Noica din 1978 a fost tradusă în 1991 în franceză, în 1993 în italiană, în 1999 în portugheză și în 2009 în spaniolă. A doua carte aleasă de Liiceanu din cele douăzeci publicate de Noica este *Devenirea întru ființă* apărută în 1981. În Italia a fost lansată în 2007. În 2008 a apărut în franceză la o editură din Germania, cu un titlu nepotrivit: *Devenir envers l'être*. În 1982 Constantin Noica optase pentru echivalarea: *Le devenir au sens de l'être*, de care falsul discipol nu a ținut seamă. În fapt, acel îndemn noician „să devii ceea ce ești” reflectă ideea naeionesciană că „esențele nu se schimbă”. Titlul ontologiei trimite către ideea de a ajunge să fii (prin devenire conștientă) ceea ce ești (fără a fi conștient de acest lucru).

N-am putea spune dacă volumul (prilejuit de centenarul lui Noica) lansat la Bookfest pe 19 iunie 2009 a fost mai catastrofal decât volumul prin care Editura Humanitas a marcat centenarul lui Eliade. Oricum, cartea *Despre Noica; Noica inedit* nu cuprinde foarte explicit ideea: „Eliade, Noica, Cioran, toată generația lor, de la Mircea Vulcănescu până la Țuțea aparțin trecutului”, spusă pe șleau în volumul prin care Liiceanu, „discipolul lui Henry Wald” (apud. Noica) în calitate de lider de opinie și director de editură la sărbătorit pe faimosul istoric al regiilor (v. *Întâlniri cu Mircea Eliade*, Ed. Humanitas, Buc., 2007, p.192).

Isabela VASILIU-SCRABA

Note:

¹ Petre Țuțea sesizase perfect că Emil Cioran nu depășește istorismul, că marele stilist francez nu era bântuit de melancolii metafizice, că genialul său prieten (împlinit la Paris) era trist fiindcă omul este un animal muritor. De aceea Țuțea spunea că opera cioraniană „nu este consolatoare”. Jerbele ideilor, stilul de o eleganță demnă de invidiat, cizelarea gândului în jurul ideilor văzute dintr-o mulțime de perspective, nimic din toate acestea nu scoate gândirea lui Cioran din domeniul „sufletului”, așa cum era el închipuit de Constantin Noica.

² Pe 11 noiembrie 2009 la Facultatea de filozofie din București, prof. univ. Viorel Cernica a vorbit despre *Noica în filozofia românească* și a lansat cel de-al V-lea volum de *Studii de istorie a filosofiei românești. Centenar C-tin Noica* (Ed. Academiei, 2009). Cartea de 632 de pagini cuprinde printre alte studii și o selecție din referatele despre Noica prezentate la Conferința Națională: *Gândirea lui Noica astăzi*, 24-26 aprilie 2009 de la Facultatea de Filozofie din București.

³ Marginalizarea lui Noica până la moarte nu s-a văzut numai din dificultatea cu care i-au fost tipărite în comunism cărțile și articolele prin revistele de filozofie, sau din interdicția de a se adresa în universități studentilor. Dar și din faptul că în timp ce „Vocea Americii”, „Europa liberă” și „BBC”-ul și-au întrerupt emisiunile pentru a anunța decesul filozofului, televiziunea din România pe 4 decembrie 1987 a trecut sub tăcere pierderea suferită de cultura română (v. Emilia Hârbea, *Bibliografie C. Noica*, Sibiu, 2007; lucrare multiplicată în Atelierul de legătorie al Bibliotecii județene „Astra”).

⁴ v. Octavian Chețan, *Simple memorii*, în vol. *Modelul Cultural Noica*, I-II, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2009, p.119-133.

⁵ Ion Simuț îl considera pe Gabriel Liiceanu un mafiot literar cu editură puternică și revistă influentă care a trimis la topit cărțile lui Paul Goma, l-a refuzat pe D. Țepeneag la publicare „oprindu-i lui Mihai Sin volumul doi dintr-un roman” (Ion Simuț în rev. *ArtPanorama*, nr. 1, oct.1997, răspuns la ancheta despre Mafiile literare).

⁶ În neștiută consonanță cu impresia lui Noica despre pășitul „cu stîngul” al discipolului preferat, iată ce notasem în noiembrie 1983 pe carte, după citirea *Jurnalului de la Păltiniș*: „Nu se știe cine dă și cine primește are în acest caz înțelesul: nu se știe unde se duce ceea ce trebuia primit... Crima finală este de aceea o barbarie, iar de o victimă fericită nu poate fi vorba” (Isabela Vasiliu-Scraba).

Poezie

1

Prolog

De mână de femeie capul mi-a fost purtat
busuioc, tîpsie rece arămie
nu terminasem încă lumina de arat
aveam prin păr lăcuste și lămâie

un clopot mare iese de sub glie
încet, înlocuiește soarele pe cer
și-n locul gol al limbii lui de clopot
stă capul meu în loc de drug de fier

și cum printr-a luminii văpaie arămie
se vede deodată vag, diamantin,
sângele meu – otravă prețioasă
regelui să-l toarne-n loc de vin

izvor surpat tainic și-nchis în cuvânt
tăiș născut din patru mări de sunet
vinovat secete, tremurând
scrise pe cer, de cei născuți din tunet.

2

Vitralii

Arse vitralii. Începutul
neîncăpător în sine șarpele-i de lut
mi-ar fi de aer reazem cum pe scutul
lui perseu gorgona la-nceput

ies de sub rădăcini soldați de teracotă
ară sub ei o mare ce-a secăt
din carotide sângele lor putred
are miros de moarte de bărbat

perseu și-aruncă scutul pentru o clipă
retezând capul unui soldat de lut
dar nu știu că gheara ascuțită
de vultur scormonește-n trup tăcut

fulgerător soldații-l atacară
dar, se-ntoarseră-n glie prea curând
când împietriți de chipul de pe scutu-i
sfărâmicioși se destrămau pe rând.

3

Mușcătura de șarpe

Cântecul meu de viață și de moarte
despicătura-a limbii de șarpe în pocal
în care stors veninul pentru cel ce vine
așteaptă să-l înghită ca valul un alt val

cântecul meu – mormânt verical
în care ou și șarpe se desăvârșiră
veninul lui din începuturi
nebănuții solzi pe trup i se iviră

găuri de șarpe, amăgitoare nemișcări
în rotund de ochi șerpesc pândind din unde
scurs e-n mine timpul cum veninul
mușcăturii-n inimă pătrunde

4

Via Dolorosa

Ciocanul, cleștele, și cuiele: trei
în chihlimbar;

de mii de ani soarele
scurs e în același zar

și însuși zarul
în sine s-a rotit

asfințitul nu știe
de răsărit

nici inima
că-n juru-i ciulinii se restrâng

eu nici nu mor
dar nici nu pot să plâng

nici al vieții, e poate al morții, unic răspunsul;
Secat-a mări în mine – nepătrunsul.

5

Prinderea taurului de coarne

Lupt cu timpul – coarnele-i de taur,
în după-amiezi trăgând să moară-n poezii,
din grumazu-i tânăr, sângele șiroaie,
s-a-nchegat pe verbul a nu fi.

Și-apleacă încet, grumazul lângă pieptu-mi,
furioase nările-i, slobod aburi albastrii,
la propriu, pentru o clipă, prinde-l-voi de coarne,
e sigur însă: prea mult nu-l pot stăpâni.

Gata de-atac, copita adânc îi scormonește,
fără-ncetare te înfruntă, triumful deja-i al lui.
un-să te-ascunzi, când rănit de moarte,
te află chiar și-n miezul pământului???

6

I

E bulgărul de lut. Taina. Începutul.
acest de nepătruns crescând în creste
răspuns – munte sfărâmicios, ce peste
sufletul stins, se sfarmă. Prefăcutul

chinuitor e-avântului meu scutul
pământului când îmi cuprinde brațul
eu sorb din ochi sătui, nesațul
– rădăcinilor... Atotfăcutul,

și, fără să mă-ntreb, la limita lui a fi
drobul din piept, în piept se va topi
corabia ca în pământ a intrat

– șarpe dintâi, pe care nu îl știi
jinduind să-nghită de la temelii
femeia..., nemișcată în bărbat.

7

Nuntă veche

Soarele s-a înverzit pe cămașă
soarele și în inimă s-a înverzit
mirele vechi, mirele vechi, e iată,
gol și străin, pe culmi, și asfințit.

a fost avut pe sine o cămașă. Gulerul ei
– o roată de floarea-soarelui, în pâng.
dar pângul ei, dar pângul ei e astăzi,
de șarpe mușcătura pe jugularele-i de lut.

soarele plin în vinul rece
spală cu umbra țărâna, din scoc
să nu mai izvorască apă vie
cu apă moartă la un loc

nunta-n pământ ascunsă e vederii
nestrămutat cuvântul ei în veci de veci
de ce străin e îndurării
lacătul inimii mereu prea seci?

de ce mireasa lui e glia sură
și ochiul i-a încărunțit de tot
de ce când pe sub lună trec de-a pururi
nevăzuta-i față nesocot?

8

Sub clopot

Alerg printr-un tunel de sunet
să caut balanța ochiului tău pur
dar, necântărind decât oarba lumină
sunt neîncăput de propriul contur

am adunat în mine atât pământ
încât culoare să grăiască nu e

sunt mai tăcut ca golul de sub clopot
potopul de tăceri în cer mă suie.

9

Liturghie

Viața mea să treacă în poem
ca un cui prin mâna celui răstignit
până la sorb de ape moarte
să-ți aud cuvântul. Te-am regăsit

sărutând pământul caznelor din mine
mă-nchin Ție străin de orice timp
până la brazda plugului și până
mult dincolo de discul lunii-n orice timp

un ev de când închis în sine
plec genunchiul. Uriaș vitraliu devin.
scriind pe ape orice întrebare,
găsesc răspunsul, numai în pâine și în vin.

10

Metamorfoză

Oul în ou. Cercurile-n cercuri de copac
păsări în păsări și atât
trec herghelii de nori sălbateci
până la glezne mijloc și gât

alerg să văd piramida
udată cu stropitoarea cum crește
încet ca pentru a nu trezi
omul din mine adormit, uscatul sub pește

alerg până dincolo de conținut
spre propriul meu început
spre miezul soarelui spre
lumea care dintr-o dată se

despică într-o de șarpe limbă
sub răsuflarea-i otrăvită, în zadar
mă zbat- fluture în crisalidă
bob în păstaie. Întunericul să-l ar.

11

Marea Roată

Iubito, aceste scrisori putrezind
aceste străine de ochi-mi baiadere
aceste baionete ce mă strâpung
cu cicatrici efemere

iubito, ca într-un fel de ritual
un rostogol prin mine până-n cristal
baloturi de pânză ale nopții născând
în mine. Și, din spiră-n spiră,

s-a ajuns la marea roată.
e neștiutul drum - harta din piatră
și harta din gând.
câteodată aud lumina respirând.

12

Vitraliul

Mă-ntorc străin din marea vitraliu
cu rătăcirii de lumină pe tâmpile reci
drumul îmi pare nespuse de îngust
hrana și apa nu mai au gust

pe măsură ce m-apropii se îndepărtează
pământul de sub picioare
propria-mi piele e neîncăpătoare
pentru suflet - cristal și rază.

soarele nu mai apune în același loc

îmi dau ocol mie însumi, și, gol,
sub marea clopot îmi durez culcuș
dar dangătu-i m-alungă-n rostogol...

Raul BRIBETE

Despre primejdiile difuze și acrofobia la români

Formele de irosire a energiilor culturale și intelectuale la români sunt inepuizabile. Aceste pierderi devin un baraj împotriva zborului la o altitudine onorabilă. În ultimul secol, însă, recordurile de autosubminare a accesului nostru la modernitate și universalitate sunt mai reușite decât oricând, grație *armelor de luptă* furnizate de ideologii și de slăbiciunile criticii românești de idei. Literatura română băjbăie, de aceea, într-un perpetuu și nefericit stadiu *in statu nascendi* (e, oare, vorba de teama de a se naște, sau doar de acrofobie și ratare?) Cartea polemică interbelică acut conflictogenă dintre tradiționalism și modernism se rejoacă astăzi cu pasionalitate (deci și cu slăbiciuni majore) pe redutele psihologice și discursive lăsate în urmă (și în stare de funcționare) de ideologii, de nazism, marxism-leninism, stalinism, bolșevism și ceaușism. Bătălia cea mai dură se dă în planul publicisticii – energofag, steril și total inutil, dar frecventat de specii de grafomani și demolatori de carieră –, utilizat ca artilerie grea de agitatorii de serviciu ai unor tabere lipsite de program și substanță literară, dar investindu-se cu nesaț în misiuni de gherilă. Îngrijorătoare este confiscarea criticii de către pamflet, așa cum remarca recent și Nicolae Manolescu. Iar Eugen Ionescu atrăgea atenția încă de acum aproape o sută de ani, că „*de o (altă) sută de ani – ați observat? – se pun neîntrerupt bazele culturii românești. Cred că a venit timpul primei cărămizi*”. Au existat, finalmente, și câteva *prime cărămizi*, numai că spiritul distructiv românesc le-a folosit nu pentru a construi ceva durabil, ci poate că mai ales pentru a le arunca în capul adversarului de idei. *Să se aleagă praful de cărămizile bune*, acesta e principiul dominant în lumea literară românească, lume ce încă stă sub amenințarea unor protocroniști de serviciu și ai cărei scriitori nu conținesc a fi prinși între două tipuri de terorism intelectual, întotdeauna antagonice, și utilizate după logici schizoide inepuizabile. Originea lor urcă din „*sentimentul difuz al primejdiei*” (E. Negrici) – adesea pur paranoice – și din „*sentimentul vacuității și al frustrării, care domină simultan sau ușor decalat mentalul românesc, generând mituri și complexe*”.

Principalul inamic al literaturii române sunt înșiși acești scriitori cantonați într-un tip de retorică gestionată fie ca terorism intelectual fie ca estetism vulgarizator. Dictaturile recente au statuat o viziune compromisă a profesiei ca platformă ideologică de grup de presiune, din care lipsește respectul pentru valoare și etică, dar din care absentează de asemenea și accentul cuvenit pus pe vocația liberală a literaturii și pe vocația de profesie liberală a scriitorului. Memoria este tratată ca un apendice care nu poate concura autonomia esteticului, iar spațiul autohton e un adversar declarat al demitizărilor (fie ele și de partid) și al modernizării, în timp ce în lumea cu adevărat liberă și libertariană, Harold Bloom, stoic (în *Canonul Occidental*), îndreaptă axul busolei către nord: „*memoria este artă*”. Nu e de mirare, așadar, că împotrivirea manifestată de

contemporani față de *principiul est-etic* și de *etica neuitării* (susținute de Monica Lovinescu, dar și de Gheorghe Grigurcu), față de revizuire și față de procesul de re-branding al literaturii române, este ambalată în discursuri justificatoare sterile și inepuizabile, dar reiterate de publicistica cea mai agresivă. Este și motivul pentru care Eugen Negrici, în *Iluziile literaturii române* (Ed. Cartea Românească, 2008, p.290-291), observase: „*chiar dacă nu simt nicio plăcere, trebuie să admit că mișcările ideo-literare de tip sămănătorist și protocronist par durabile, fiind motivate strict de împrejurările evoluției societății românești. Ele intrupează atât impulsul ocotitor, cât și pe cel compensator. (...) Le vom găsi și în viitor, dacă literatura română va suporta traume și va avea complexe*”.

Asupra *traumelor* ce continuă să funcționeze în România se apleacă fără odihnă Monica Lovinescu, până și în ultimele sale zile. În 1998, în articolul *Reabilitare?* (*Diagonale*, Ed. Humanitas, 2002, p. 85-87), Monica Lovinescu denunță gestul profund traumatic de pretinsă *reabilitare* a mamei sale, Ecaterina-Bălăcioiu Lovinescu, săvârșit de autoritățile române la 23 iunie 1997, în cursul unui recurs în anulare („*nu numai că n-am cerut o astfel de reabilitare, dar nici n-am fost anunțată*”). Explicația refuzului: „*Se confirmă regula. Pe care, până acum, par a fi înțeles-o doar cehii, care au declarat ilegală jurisprudența comunistă de la instaurarea regimului încoace și în felul acesta au anulat toate sentințele date în procesele politice. Nu de la caz la caz și de la cerere la cerere. (...)*”

Tocmai acest regim comunist trebuie învinovățit, iară nu victimele sale dezvinovățite. A proceda ca acum înseamnă doar a recunoaște drept legal sistemul juridic românesc. De fapt, aceste procese izolate de reabilitare înlocuiesc și desfid marele, singurul proces care își așteaptă mai departe ceasul (și orice spirit cât de cât casandric poate presupune că nici nu va suna): procesul comunismului”.

Pornind de la condamnarea îndreptățită a Legilor și a Justiției străambe românești lăsate de Ion Iliescu drept armă decisivă în spălarea creierului românilor după lovitura sa neocomunistă cu aliați sovietici, Monica Lovinescu deplasează apoi accentul – în cheia est-etică –, către mediul literar, precum și către logicile criticii literare și ale utilizării deontologice a criteriilor de bine-adevăr și valoare, pe linia căruia îl evidențiază pe Gheorghe Grigurcu: „*cum să propui modele de demnitate tinerilor scriitori, când ei văd felul în care criticii (cu rare excepții, cea mai notorie fiind Gheorghe Grigurcu) pun pe același plan al elogiului pe scriitorii care au rezistat (uneori chiar au murit de pe urma celor suferite în închisoare, ca Vasile Voiculescu) cu cei care au servit, cu mai multă sau puțină veselie, cu sau fără circumstanțe atenuante, stricta propagandă a regimului? În ultima vreme s-ar zice că omagiul se îndreaptă mai curând spre aceștia din urmă.*”

O apă și un pământ. Adică noro?

Investigând mai departe registrul și consecințele *traumelor*, găsim în altă parte o analiză exemplară pe care Monica Lovinescu o face cărții semnate de Ruxandra Cesereanu, *Călătorie spre centrul infernului, Gulagul în conștiința românească*, Fundația Culturală Română, București, 1998. Astfel, în articolul *Scriitura infernală* (*Diagonale*, Ed. Humanitas, 2002, p. 158), Monica Lovinescu laudă reperele și plaja de valori ale analizei făcută cu acribie de Ruxandra Cesereanu pe un domeniu cuprins teoretic și exhaustiv pe o bibliografie ce merge între Hannah Arendt și Glucksmann, și de asemenea apreciază faptul că volumul în chestie conține – pentru prima dată în istoria literară românească – evaluările metodice ale romanelor „obsedantului deceniu”, cele între „disidență și oportunism”. Concluzia Monicăi Lovinescu cere imperativ ieșirea criticii din laxitate și din refuzul igienei: „*e o operație necesară pe care criticii români n-ar trebui să o lase doar în grija lui Gheorghe Grigurcu, ci să contribuie și ei la această încălțită operație de descifrare. Trăim, după un deceniu de la revoluția ce ar fi trebuit să schimbe totul, prefăcându-ne că ne-am revăzut ierarhiile literare, dar în fapt le consolidăm, la modul moale dar perseverent prin manuale, comentarii și uneori... premii*”.

Despre o altă *traumă* analizată de Monica Lovinescu va fi vorba în *Gramofonul ideologic* (*Diagonale*, Ed. Humanitas, 2002, p. 193), unde ținta privirii sale critice este cantonarea gândirii contemporane europene și românești în reflexele antidemocratice, așa cum le denunțase Alain Finkielkraut (cel ce formulase și pusese în circulație și conceptul de *memorie zadarnică*) în timp ce se ridica decis împotriva clișeelelor de gândire politică: principiile de corectitudine politică și multiculturalism. „*Pentru un intelectual care a cunoscut cenzura comunistă, autocenzura pe care o presupune «corectitudinea politică» ce nu te amenință cu închisoarea, ci cu izolarea, cu anularea oricărei cariere universitare mi se pare una dintre cele mai grave. Tot astfel predominarea grupului etnic asupra individului, ca și de-responsabilizarea acestuia din urmă pot avea cele mai grave consecințe: o discriminare pozitivă riscă să se transforme într-una negativă. Istoria recentă ne-a arătat care-i pot fi consecințele*”. Pe urma aceluiași raționament, Monica Lovinescu reamintește că „*este o rușine, nu numai intelectuală, să faci din comparația între cele două sisteme concentraționare ale veacului, Gulagul și Holocaustul, un semn de anti-semitism*”.

Cum se va putea scrie istoria veacului al XX-lea interzicându-i-se istoricului instrumentul prin excelență care este comparația? Cu atât mai mult cu cât punerea în paralel, repetă Monica Lovinescu, datează din anii 40.

Extrapolând pentru spațiul românesc necesitatea asumării principiului comparatismului, cu toate riscurile sale (îndemnând mereu la adecvare și evaluare corectă), Monica Lovinescu pomenește din nou de Gheorghe Grigurcu și de modul dur în care a fost primită inițial judecata sa atunci când „și-a permis să amintească tinerilor care nu l-au cunoscut pe Ovid S. Crohmălniceanu decât în faza «desantistă» că acesta a fost și unul dintre stăreții dogmei jdanoviste”, însă în cartea lui de memorii intitulată *Amintiri deghizate* Crohmălniceanu, în mod lipsit de onestitate, „*n-a semnalat decât păcatele celorlalți, camuflându-le pe ale sale*”.

Traumele cu care continuă să defileze această lume intelectuală și literară românească actuală sunt, din păcate, de același tip (deși doza pare să se fi diluat pe alocuri), cu traumele pe care Monica Lovinescu le sesizase și la intelectualii francezi încă din anii 50 (și până în zilele noastre): „*dacă în viața politică părea a domina dreapta, intelectualii nu numai că se situau la stânga, ci erau, în majoritate, deja sovietizați mintal*” (*La apa Vavilonului*, Ed. Humanitas, 1999, p. 85). Urmând aceeași logică, dar la șazeci de ani distanță, intelectualii și scriitorii români actuali continuă să fie bântuiți, sub diverse ipostaze, de efectele sovietizării mintale; îmbrățișând ori, dimpotrivă, repudiind acest sindrom endemic, intelectualul român încă este actorul unei tragedii prin care *homo sovieticus* nu încetează să pună presiune pe identitatea românească recentă.

Angela FURTUNĂ

O trilogie a deshumării

Prefigurată în volumul de proză scurtă „*Animal în alertă*” romanul *Agata murind* (Ediția a II a) Editura Polirom, 2004 este primul dintr-o *trilogie a deshumării* (alături de *Captivul*, Polirom, 2006 și *Pudra*, Polirom, 2010, Dora Pavel radiografiază o realitate umană recentă de o fascinantă actualitate, sondând abisul inconștient și incontrollabil al ființei pulsionale vitaliste prin plonjare scafandrică, autoscopică în intimitatea eternului feminin, redând cu autenticitate trăirea vieții, iubirii și morții. Distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România pe 2003 (pentru *Agata murind*), Dora Pavel descinde din romanul interbelic de analiză psihologică, prin perspectiva protagonistei Augusta Degan, naratoare și personaj reflector, se confesează realizând autocunoașterea prin revelațiile memoriei potrivit afirmației lui M. Proust: „*Omul este făptura ce nu poate ieși din sine, ce nu-i cunoaște pe ceilalți decât în sine*” acceptată de Camil Petrescu, care și-a impus la rândul său, principiul: „*de a nu descinde în altă conștiință, de a nu vorbi decât despre ceea ce știe, despre sine însuși*”. De H. P. Bengescu se apropie prin observarea propriei ființe, care analizează reacțiile aproape fiziologice, senzorialul feminin și care trădează, prin introspecție, apetitul de viață potențată, bucuria de a trăi intens și înalt viața, drepturile imprescriptibile ale naturii individuale”. Are aceeași predilecție pentru psihologia difuză, anormalitate, decepție, mult mai pregnant fiind la Dora Pavel interesul pentru „cazuri de psihism deviant al unor depozitari de fobii și angoase, manii și vinovății, distorsiuni bizare ale psihicului uman, stări de nevroză, de coșmar interior”. Ca și Nicolae Breban și Augustin Buzura, Dora Pavel creează personaje *fragile și vulnerabile*, complexe captivând cititorul prin actualitate, (acțiunea romanului este fixată în 1992), prin erotism și note de senzualitate, prin suspansul din câteva capitole (cele referitoare la moartea misterioasă a avocatului Iarin Rottman, gradate cu precizie) care probează plăcerea de a scrie, povesti despre oameni și a construi riguros biografii memorabile, sondând instincte primare, inovează tematic și stilistic proza romanică apropiind-o de literatura occidentală și americană contemporană.

Tematic, romanul este circumscris unui univers uman seducător, de mare actualitate, deși raportul dintre Eros și Thanatos este vechi, epicul dens surprinde pendularea între pulsionale erotice și cele thanatice, evidente la fiecare personaj, feminitatea investigată dintr-un unghi inedit neabordate în construcții românești, până în prezent la noi.

Compozițional romanul are două părți și douăzeci și patru de capitole, dispuse simetric (câte douăsprezece în fiecare parte, cu paralelisme narative (și prima parte și a doua debutează cu aceeași imagine a protagonistei Augusta Degan, pacientă ce-l însoțește pe doctorul Artur Cadia. Și relația ei cu avocatul Iarin Rottman are elemente simetrice: în copilărie, ca vecin, îl cunoaște la vârsta de nouă ani el numindu-se Șerban Jacotă – prins în jocul erotic al nimfetei, el răspunde cu jocul paițelor de cârpă mușcătoare și după mulți ani, la reîntoarcerea din Israel, unde emigrase familia ce-l înfiase, îl vizitează în atelierul lui de pictor amator și descoperă atârnat de pereți alte paițe.

Romanul are o structură circulară, reluând imaginea lui Artur Cadia în căruciorul rulant, după ce o salvase de la *căderea* de pe Cetatea orașului D. unde se găsea cu Iarin. În acest cerc existențial sunt prinse toate personajele romanului, Dora Pavel stăpânește tehnica structurii narative circulare, deprinsă – se pare – de la „ctitorul romanului românesc modern” – cum îl consideră Tudor Viam (în „*Arta prozatorilor români*”) pe Liviu Rebreanu. Epicul dens se țese din scrisori (trimise de Augusta doctorului Artur Cadia, căruia îi fusese patru ani de zile pacientă), memorii, confesiuni pretextul narativ fiind straniu: convocarea celor treizeci și doi de urmași ai morților îngropați în cimitirul vechi din orașul D. spre a asista la *deshumarea* și mutarea acestora, datorită alunecărilor de teren.

Comunitatea „apropiaților” este adunată în Hotelul Colina și trăiește nu doar *deshumarea* înaintașilor ci asistă și la *deshumarea* trecutului Augustei, sora „Agatei murind”, un trecut mozaicat cu scene de dulce inocență, dar și de asumare a *vinovăției „fără vină”,* a responsabilității pentru moartea prematură a surorilor sale Agata la vârsta de doar opt ani.

Viața complexă a protagonistei este pusă sub oglinda propriei conștiințe dezvăluind o sensibilitate răvășitoare în care iubirea cunoaște gama întregă a

manifestărilor ei *impulsul ludic* de la nouă ani, când își dispută *brațele* lui.

Sabin cu Lia, agățându-se de ele „ca de creanga unei sălcii” și „Le netezim și ne lipim obraji de pielea păroasă, le respirăm degetele, le răsucim și-apoi rădem...dezlănțuit, fără oprire, în cascade... *Jocul nostru nu mai e de mult un joc!*” (p. 185). La 11 ani Augusta are *patima căutării* este *expertă în explorări „imaginam călătorii fabuloase”* (cu trăsura veche din curte) și descoperă pe *celălalt* – pe Șerban Jacotă, recent stabilit în casa părăsită din vecini cu care intră într-un nou *joc erotic*: vede pe tăblia gardului înșiruite „*figurine din cârpe, ca niște păpuși...din cale afară de expresive*”, fără a putea identifica „*vreun personaj de poveste*”. În zilele următoare băiatul străin construiește „un spectacol cât se poate de ingenios și rudimentar, și *totul numai pentru mine*” iar *jocul* cu marionetele devine *joc de-a dragostea*, cu un *trunchi dăruindu-se*, Augusta la rândul său se implică în *jocul difuz erotic* defilând învelită în plămăcioara albastră ca o nimfetă pseudo-inocentă sub privirile adolescentului Șerban Jacotă, scenă superbă care devine fatală pentru tânăr, surprins de tatăl Augustei este pedepsit cu închiderea în pivniță. În lipsa lui părintii ard în căsuța din vecini iar el va fi înfiat de familia Rottman – Vicențiu tatăl evreu, și Adelaida – mama româncă de la care va primi o educație aleasă și devine Iarin Șerban Rottman. Emigrarea evreilor îl va prinde și pe Vicențiu determinând o tragedie în familie – Adelaida se spânzură în pădurea lui Bejan, nevrând să-și părăsească țara. Iarin îl urmează, dar se întoarce ca avocat și participă la *deshumarea*, este vizitat întâi de Augusta și Cadia, ea revine văzând *senzualitatea lui imundă „resemnat și totuși învăluit în dorință”,* privind-o cu *dispreț detașat „Mă manevra și mă palpa fără încetare, cumva de la distanță, cum ai modela și ai gusta un obiect sacrificial pentru o instanță străină,* (p. 161)

Noile *întâlniri* cu Iarin sunt prilejuri de a-și defini feminitatea, sexualitatea dezlănțuită de la șaptesprezece ani, când crezuse „că mi-e de ajuns o singură dată ca să mă potolesc” (p. 172), că dorinței noastre i se găsește printre bărbați...alinierea. Totală! Împlinirea în absolut. Antidotul necondiționat. Saturarea” (p. 173). Lucrurile nu sunt așa, masculinitatea „nu e o entitate pe care să conțezi”. Ea vizează „*la o rezervație de bărbați. Animală care le-ar tăia panica și ar aduce liniștea, confortul. Putința de a se concentra asupra altor treburi*” (p. 173). Augusta vrea plăcere, își redescoperă senzualitatea și partea umbroasă a trăirilor conștiente cu substrat freudian, pe când Iarin se limitează la mângâieri, sărutări, „îi place simțurile de femeie *proaspăt iubită*” nu vrea să o posedă, simțindu-se *umilită, „Jupuirea. Ineficiența. Ură. Disconfort*”

Pe Cetate, aproape de *Sfinți*, cu Augusta, presimte că această *revedere* îi va fi, în egală măsură, prilej de *jubilație resentimentară dar și de fatală suferință* din iarbă implicată în iubirea cu Iarin se trezește în spital, cu clavicula deplasată, nu-și amintește cum ajunge în spital și e acuzată de moartea avocatului.

Colinarzii asistă la *deshumarea* în cimitirul vechi, iar Augusta deși își reproșează moartea surorii îi este greu să asiste la reașezarea osemintelor în racla metodică pentru transferarea în alt loc de veci. Experimentează acum alte forme ale erosului, în grup cu familia Romanov în înlănțuirii lubrice, asemenea altora din tinerețe când „sportivul de performanță mi-a relevat pentru prima oară *viciul* ținându-mă captivă între coapse o zi întreagă... Ne-am iubit de câteva ori sălbatic” (p. 63) În vizitele nocturne se *împreună* cu bărbatul din cimitir, pe care-l place pentru *sălbăticia lui*, pentru *slăbiciunea și puterea* lui admiră *riscul și trișeria* de a mă avea, îi aplaud cochetăria de acum de a nu mi se arăta”, el află numele femeii de care atât de fericit și atât de violent, de curând, se proptise” (p. 111). La fel va face, mai târziu, în special și cu tânărul Octavian Ralian, care o vizitează, dezamăgit, după ce o dezbracă pe Zita adormită, văzându-i „sexul în toată întinderea: o pasăre grăsuță învinețită, moartă. Necântătoare – Un cărăbuș negru, neputincios” (p. 114) pe care o va abandona, dar mereu cu gândul la *ochiul – sex* din picturile lui Hunor de care fusese obsedat toată pubertatea, îl pipăie îl palpează iar Augusta simte că „palmele și sărutările lui au continuat să mă ardă și să mă soarbă ca o lipitoare” trăind „una dintre cele mai senzaționale nopți din viața mea” (p. 221) *Joaca* lui Octav este semn că „e un bărbat de *mare inventivitate* probabil nativă”, *de o prospețime contaminantă* cu o „*inteligență ascuțită”, potențialitatea narcisică rară.*

Este firesc acum să fi divorțat de fostul soț, un dirijor delicat, cu cartilajul rupt la una din încheieturi

reducând actul sexual la: „îmi desfăcea picioarele cu destulă brutalitate, mă contempla o vreme și răcnea: *Deschide-te odată!* (scenă după care alerga să urineze)” (p. 208)

Relația ei cu doctorul Artur Cadia este mai aparte. Augusta a fost pacienta lui patru ani după care vindecarea *devine posibilă*. Dar numai dacă o și dorește cu adevărat! (p. 11), medicul o consideră, după analize: *Puternică și liberă*, cum afirmă mai târziu și bătrânul Teofil (prezent printre „*colinarzi*”, fost iubit gelos al Clarei, mama Austeii, bătută de homosexualitate – cu Vera), când comentează tabloul lui Magritte: *Drepturile omului* și afirma: „Silueta lui Margritte...îți seamănă așa de bine” (p. 129)

La despărțire îi cere să-i scrie (se gândea la scrierea unei cărți despre pacientele sale (Augusta și Hortensia) dar Augusta n-o face prea des. Se vor întâlni în aeroport decolând spre aceeași destinație, Artur pentru mătușa sa Amalia, iar Augusta pentru sora Agata, cerându-i să se comporte ca și când nu s-ar cunoaște, acceptând *jocul* și „Acum că nu-mi mai ești pacientă, că nu-mi vei mai fi niciodată... Hai spune, da, Augusta, *fă odată iubirea noastră posibilă!*” (p. 204) Toate întâlnirile lor au pendulat între reticență și dorința de comunicare spirituală, dar mereu amânată cu premoniția Augustei că această relație nu va fi posibilă *niciodată*, deși este permanent obsedată de el: *Cadia... Ai un nume frumos, Artur!* Solicitându-l și în scrisorile trimise din spital, cu cinci zile înainte de proces, să-i explice, pentru ce se află în spital, de ce este învinuită fiindcă „Nu-mi amintesc de ceea ce-am făcut. Nici dac-am făcut ceea ce se spune *c-am făcut*” (p. 207). Presimte că nu ea l-a aruncat pe Iarin de pe platforma de la *Sfinți*, când i se comunică faptul că nu ea este vinovată, Artur recunoaște că s-a încăierat cu Iarin, dar a scăpat de moarte, „*cu genunchii inerti, aliniați cuminiți în căruciorul rulant. Ea îl iubea ca și pacienta lui mai tânără – Horetensia, Artur aflându-se după opinia Augustei într-o dilemă pe atunci: „...pe mine nu voiai să mă pierzi, nici măcar ca pacientă. Dar cum nici îngăduit nu-ți era să mă plăci*”. Crede că acum, după toate întâmplările „ai putea începe și tu *cu adevărat* să scrii. Să descrii” (p. 232) convinsă că scrisul are valoare terapeutică.

Personajele Dorei Pavel nu se află doar sub semnul erosului difuz, răvășitor, avid, amânat, neimplinit, ci sub pecetea timpului neîndurător „la noțiunea de *timp*, am mereu imaginea unui *cuțit* (de mărimea unui om) înfipt în mijlocul unei scene goale (sub care *stă* spinarea mea). Mă mișc, mă zbat, *cuțitul* mă străpunge, se înfige mai adânc în *spate*”. Această scenă, este a *lumii ca teatru* (motiv prezent și-n *capitolul treisprezece*, cu trupa de tineri ce trece pe lângă Augusta și Artur), pe care omul o traversează ca pe un „labirint... un spațiu necunoscut asemenea vieții mele eșuate *o viață sub vieți*” pe care se simte *neajutorată*. Totuși *sunt nevoită să ajut, asta mi-menirea pe moment, nu să cer ajutor... fiindcă iubesc ca nimeni altul viața*” (p. 183).

Sub această metaforă a morții (ca și *coasa* în tradiția populară) curge existența, încheind în toposul neocolit al *cimitirului* „adevăratul oraș, indubitabilă casă, adăpostul sigur, pe când orașul e doar o biată lizieră, sau faleză în sfărâmare, sau anticamera, *avanpostul timpului etern*, trambulina prăbușirii ultime...” (p. 51). Prin intermediul Augustei Degan romanciera își probează capacitatea analitică și descriptivă surprinde feminitatea în scenele erotice și cimitirul un spațiu morbid, sinistru. Forța Dorei Pavel stă în arta narativă, plăcerea compunerii poveștilor despre oameni, prin care-și facinează, captivează cititorul interesat de o umanitate mustind de erotism, senzualitate, senzațional, de biografii complexe, memorabile, de portrete și tipologie extrem de variate. Nu doar Augusta Degan, Artur Cadia, Iarin Rottman, ci și toți *colinarzii*, sau înaintașii lor rămân în memoria noastră ca individualități pregnante inconfundabile.

„Agata murind” este o meditație asupra condiției umane efemere, cu extaz și agonie cu triumfuri (mai puține) și căderi, cu lumini și umbre prin care Dora Pavel se plasează între cei mai valoroși romancieri contemporani dar, prin scriitură, rafinament analitic și stilistic și între cei vest-europeni și *americani*.

Ironim MUNTEAN

George Vulturescu – Un voluptuos al penisului captiv

Viorel Rogoz - urmărit
ca spion

Motto

EPITAF

Maestrului Villon

În lumea asta-s un pârlit
(Mă chiar întreb: La ce-am trăit?)

N-am făcut brumă de avere
(Am mai iubit câte-o muiere...)

Iar tu îți răzi când vezi ce scriu
(Rogoz? –A fost un mort de viu!)

Lăsă în ciornă cinci tratate
(Balast pentru Posteritate...)

Viorel Rogoz

Dar ce făcurăți, tovarășă colonel de securitate Claudia Vulturescu, l-ați inițiat pe Georgică în tainele defăimării, dezinformării, intoxicării (sigur, v-ați axat pe „Bazele muncii de Securitate”, op citat de noi, în tușe îngroșate, în episoadele publicate)? Contaminat, o viață, de onorabila d-voastră ocupație, consortul mă atacă în ritm nimicitor. Două scrieri ca asta, și își ajunge țelul. Va fi nemuritor. **Din tot ce-a scris POETUL VULTURESCU despre mine, furibund și-nrăit, reiese că sunt un nimeni, un nebun, un mercenar odios care s-a angajat pe bani grei să decredibilizeze fosta Securitate, un hoț de cărți (tipărite de dumnealui!), un sărăntoc, un făptuitor fără scrupule de penis captivus, un specialist de neacceptat, nepublicat, intrat la doctorat prin Odioasa Securitate, într-un cuvânt, un mare rahat. Nu vrea să-mi dăruiască și trăsături de om.** Motivul este unul ce nu e de bonton. N-am acceptat omerta. Am cutezat să cercetez cine au fost SECURISTI care m-au urmărit. Ce rol interpretau, cu cine s-au lumit. Iar, printre membrii „Cosei...”, pe cine am găsit? Pe doamna Vulturescu, agentul dăruit. Și-am întrebat de dânsa: Ce zice gura lumii și ce obârșii are. Notând ce-am auzit. În termeni etnologici, produsul s-ar dori o imagine a securității în mentalul colectiv. (Studiu de caz: Inspectoratul M.I. Satu Mare). Doar stilul științific voit l-am ramplasat. Profilul „Acoladei” nu i se potrivea.

Mi-am însușit și mărlăniile de esență securistică proferate de Metodistul Vulturescu – pentru temuta coloneleasă, tovarăș de pat! –, și le-am condensat într-un epitaf. Am marșat însă pe latura epigramatică, iar, reziduu livrat cu tot dragul de NEADORMITA „S”, urmează a fi decelat. Piesa forte din mîgla de mizerii cu care Genialul Vulturescu m-a-mpovărat este, de departe, nerușinatul **penis captivus**, pe care, în plină construcție a **Societății Socialiste Multilateral Dezvoltate**, l-aș fi provocat. În timp ce dumnealor, **Poetul-Instructor și Ofițereasa de Securitate**, puneau conștiincios umărul întru victoria deplină a comunismului în patria noastră, eu le întinam aspirația cu câte-un antitotalitar **penis captivus**. Chiar de-ar fi fost adevărat, episodul dezvăluie încă o dată, fără drept de tăgadă, teroarea cu care **Instituția**, care-i asigura pâine albă familiei Vulturescu, ne intimida. Asemenea acte reflexe, condamnate de morala înaltă a legilor comuniste

Claudia și George Vulturescu – un cuplu demisecurist complexat. Au dormit într-un pat, dar – zice ofițera – poetul n-a colaborat. Atunci, cine-o fi sursa « S3 », IUBITE C.N.S.A.S. ? (Toarnă, bunăoară, în dosarul « Poetul », dedicat lui Radu Ulmeanu!)

care osândeau, pe ani grei, oamenii, pentru orientarea lor sexuală, arată cu ce pricini mărețe tocmai soția dumnealui și colegii ei de oficină se îndeletniceau. Aici ajunsese bietul popor român. Până și sexul îi era controlat. (v.și Gail Kligman, *Controlul reproducerii în România lui Ceaușescu*, Humanitas, 2000). Femeile trăiau spaime greu de imaginat. Cine știe de câte ori s-o fi întâmpnat ca, la introducerea forțată a dublurii în broască, de către un securist excitat, o biată muritoare, fie și directoare, să se fi automat blocat. E de mirare, însă, că, astăzi, după ani de „democrație”, prin **vocea furtunoasă a Poetului, fost organizator și autor de montaje literare în seria – terribile dictu – „Te Cânt, Iubit Partid”**, atotprezenta Securitate mă blamează folosind drept muniție metode tari, perfide, din arsenalul de mijloace uzitate în actul de intoxicare, atunci când „obiectivul” trebuia, conform „planului de măsuri”, împroșcat cu noroi. De altfel, aproape tot **d.u.i.-ul «Relu»** se-nvârte în jurul cuvântului sex: cu câte-o directoare, cu câte-o țiuțoare, cu ceva domnișoare... Un neavizat ar deduce că turma de sticlețe se perfecta în montă, luase în primire, de la comenduire, o unică menire: spionarea buhaiului de la C.A.P. Iar, de aici, experții pliroforisiți trecuseră la hominide, animale „ignare” (**doctorul** în litere Vulturescu habar nu are de sensul adevărat al cuvântului, după cum îi sunt cam străine și alte banale „secrete” ale meseriei!) și „labile” ce risipeau sămânța, în van, precum Onan... Decente competențe, malignă colonelă! Sau zici că nu-i așa?!

Privind crucit în urmă, „monitorizat” n-are decât o constatare: *Obsesia la Secu’ fu nesperat de mare!* De altfel, și pentru Vulturescu, **femeile** din viața mea sunt o preocupare. Răspunsul e din zona virtuților populare: „M-am iubit cu cine-am vrut / Și cu cine mi-o plăcut.” Și care ar fi problema, micuțele argat al Epocii de Aur? Recunosc, nu mi-a mers cu securistele, activistele, nomenclaturistele. În asemenea delicate poziții, cum aflam cine-i muza, eram paralizat. Regret, dar asta e. Nu mi s-a aplecat. Nu am nutrit dorințe de-naltă parvenire, că, de le-aveam, eram și eu ca alții: *instructor la cultură, chiar director de instituție în ultimii ani ai Împușcatului (!), nevastă securistă, un tov. apreciat. Zadarnic te căznești, mult iritate clown, să-mi găsești vreo cocoasă, vreun mic pupincurism, în vreuna din cele peste cincizeci de apariții ale numelui meu, în presă, pe vremea Dictaturii. Lipsesc dragii tăi Ceaușești, lipsește Marx și Engels, vocabule clocite ca mase populare, doctrină comunistă, societate socialistă, învățătură leninistă. Doar soața securistă, îmbătrânită în diversiuni, te poate stimula să-mi strigi din măruntaie: „Ești un pervers, P.C.R-ul. te-a sancționat, erai un prost văzut!” (Nu, stimabile! Șefuleții, din nicio linie, nu au avut curajul sa treacă la sancționat. Însă adesea au făcut **crize tip Vulturescu... de securist turbat!** Și, să fiu drept, îmi plăcea să-i stărnesc, să văd hidosul rânjet și spumele la gură! Un joc cu mocofanii, cu fauna obscură care m-a-nconjurat.)*

Citind bazaconiile debitate despre mine, mi se înfiripă subit un semn de întrebare: care dintre cele opt directoare, pe care le-am avut, în perioada de exilare campestră, o fi fost eroina episodului deocheat, **livrat de Securitate bravului soț de Coloneleasă?** Că, pentru foștii hăituitori, încadrați în Structurile Militarizate, era și rămâne clar, indivizii cu convingeri comuniste alterate puteau fi autorii unor samavolnicii de neimaginat, cu episoade de **penis captiv** multiple. Câte perechi, dintre cele supravegheate zi și noapte, catalogate ca elemente destabilizatoare, **atunci când spionau prin apropiere Vultureasca sau alți securiști**, zămisliți din aceeași cocă injectată cu venin, nu s-or fi înciotricat de spaimă, precum câinii la acuplat, înnebuniți că zăvorul a cedat, iar ușa, dată-n lături, nu i-a mai protejat? Dar, față de canide, la *homines erecti*, un penis prizonier era periculos. El nu reflecta un simplu act spasmodic, produs involuntar. Preta

a fi interpretat. Simbolic, înciotarea putea să sugereze lipsiri de libertate... sau... că-n beciuri camuflate, noi avem robi politici (vezi exterminarea profesorului Târnaru, dispărut de pe fața Pământului cu sprijinul Unității Speciale „S”, unde securista patriotă Claudia Vulturescu, copoi bine dresat, se ocupa de-nscrisuri, păzea la manifeste care chemau la luptă, periclitând **Partidul și Ordinea de stat.**)

Cazuistica populară a acestui fenomen insolit, care însoțește mecanica actului sexual la *Canis Lupus Familiaris* (Ordinul Carnivoria), **NE-AR FI FOST DE MARE FOLOS ATUNCI, ÎN 1989, CÂND AM CREZUT O CLIPĂ CU TOȚII-N LIBERTATE.** De-am fi urmat preceptele gândirii primitive, logica sensibilului (descrisă în tratate), ostilă unor acte adânc repudiate precum împerecherea, în plinul văz al lumii, a unor patrupede demonic posedate, și am fi uzat de-o piesă din recuzita magică a riturilor de dezagregare, poate ne despreunam de etern regenerabila noastră Securitate. Se spune în popor că juvâțul cu care ai despărțit doi câini înciotați e obiectul malefic, cerut de rânduală, în practica numită: „făcut și desfăcut”. O jorđă molipsită, care a atins impurul, ar fi fost potrivită și pentru separarea, la vremea insurgenței, de marea noastră spaimă. Dar n-am avut ciomagul fermecat. Trăim cum s-a văzut. Bătrâna Doamnă Secu’ s-a infiltrat în toate. Ridică aprig tonul. Amenință c-o să ne judece: „La Marea Judecată, voi fi și eu acolo. Ulmene, ești pierdut!”

Alături de amenințări, demascări, înciotări, **Poetul-Portavoce** plodește și-un poem. O scriere cu cheie. Din genul enigmatic. Ne spune ce au ajuns, după '89, pionierul, utecistul, pecceristul: PROCURORI. Evită cu sfială o singură sentință: Ce-a ajuns **SECURISTUL?**

După amorul tantric cu care mă stropșește, al doilea grav viciu ce iar mă stăpânește – cum zice detractorul securistoid – este **năravul meu cel rău de a-mi fura propria operă din locul în care se tipărește.** Și nu oricum, ci în complicitate c-un fost elev de-al meu. Un nene din poveste, de a cărui existență, mă îndoiesc, firește.

Iată, în fapt, tărășenia, demonstrabilă cu probe irefutabile: O vecină a mea, bibliotecară, m-a rugat să țin o conferință pe teme de mitologie, în instituția dumneaei. Aveam eu o rezervă (subiect era mitologul-fabulatoriu Romulus Vulcănescu), dar, în semn de prețuire pentru organizatoare, am acceptat. Pe la jumătatea prezentării mele, au apărut, în sală, directorul culturii, poetul Vulturescu, și Vasile Sav, fost cenzor la „Tribuna”, lustrat în clasicist de marcă, traducător al Sfântului Augustin, direct din latinește. Când am încheiat discursul, sub impresia momentului, mentorul culturii mi-a spus că ar merita scrise cele spuse, că vreo 30 de pagini mi le tipărește el în revistă. Probabil despre mitografia actantului din descântece. Am răspuns că am mai multe, gata scrise, dar, cum economia nu se înzdrăveneste, nimeni nu-mi publică mai mult de un capitol. D-lui s-a oferit să-mi editeze un prim volum. M-a trimis la tipografia „Informația Zilei” unde funcționa și editura „Solstițiu”. Urma să mă ocup de dactilograme, corectură, redactorul de carte. Acolo, – o surpriză! Am cunoscut responsabilul care mi s-a părut un tip *cool*. Vorbea cursiv franceza și ne-am împrietenit. I-am dus niște palincă să aibă de merinde. Pleca la pescuit. Toți îi spuneau dom’ Luțaș. Am aflat (de la O. Suciuc) că-i fiu de ambasador. Terminase studii într-o țară francofonă, pe lângă Ecuator. Am zis că-s pe mâini bune. Am mai trecut o dată. I-am dus din nou provizii. Țuică și vinișor. Omul mergea-n concediu. Mai apoi, eu însumi am plecat. Însă tipăritura a cunoscut multe peripeții. Fratele meu și o vecină s-au ocupat de carte. Eu, plecat, un timp, prin Codru, într-o viroagă, mă accidentasem la picior.

La un moment dat, m-am trezit cu cărțile acasă. Cineva dăduse telefon și cele două ajutoare mi-au prezentat coletele, iar eu, nerăbdător, le-am deșertat în pripă pe covor. Atunci, pierdut cu firea, am vrut să le returnez. Văzându-mi deznădejdea, conlucrătorii au trecut la sortat.

Erau tot felul de greșeli. Pagini dezordonate, multe cu capu-n jos. Exemplarele bune le-am trimis la biblioteca județeană. Mai târziu au ajuns la Cultură, la d-l Director. Am auzit că, în colaborare cu TvR - Cultural, au realizat și un film, folosind drept scenariu textul scris de mine. S-a dat, mi-au spus studenții, în repetate rânduri, și la televizor.

Exemplarele schilodite le-am arătat unor meșteri pricepuți. Prin efortul unui tânăr de la Tipografia Someșul (Stancovici), toate rebuturile care aveau tipărit pe foaia de titlu **etonologie**, în loc de **etnologie**, au primit o nouă filă. Doar că, la o răsfoire mai dură, am constatat, cu jenă, în timp ce-i scriam o dedicație fostului meu student, Prof. Univ. dr. Constantin Corniță, – surogatele, de după forțat, se desprindeau aiurea și am fost nevoit să apelez la o a treia tipografie spre a fixa pagina. Exemplarele tipărite de la coadă spre cap sau cu paginile sărite de la 21 la 201 etc. le-am reparat la Cluj. M-a ajutat un tipograf pe care îl cunoștea profesorul meu de curs special, Nicolae Bot. Dânsul mi-a cerut un exemplar din cartea tipărită la Solstițiu, pentru a i-o trimite, în America, Doamnei Prof. Univ. dr. Sanda Golopențiu. I-am răspuns că nu am decât exemplare cu multe beteșuguri. Așa am ajuns la un „doctor” de cărți din orașul Cluj. Într-o altă împrejurare, am apelat la stocul aflat în biroul de la Direcția Județeană Pentru Cultură. Volumul al doilea n-a mai văzut lumina tiparului. Era un teanc masiv. Vreo 700 de pagini. Neatractiv pentru vreun editor. La un moment dat, apăruse un licăr de speranță. Ni s-a comunicat că vom fi publicați pe rând, prin fonduri alocate de Rectorat, la noi, la tipografia universității. I-am prezentat d-lui Coroianu, în prezența Profesorului Gheorghe Pop, fost rector, un teanc de manuscrise, peste 1.000 de pagini. Mi-au spus s-aștept că o să-mi vină rândul. Venea însă greu. S-a întocmit și o listă. În ordinea priorităților, eram al zecelea. Am așteptat, câțiva ani buni, cuminte, dar, când ajunsesem al doilea pe listă, la un pas de fericire, s-a desființat tipografia. Atunci mi-am zis că, soarta fiind potrivnică, pe mine n-o să mă mai intereseze acest aspect minor. Se poate foarte bine trăi și ca lector. Fără să mă ploconesc. Nu mă îndoisem sub comuniști, dar, acum. Asta nu înseamnă că n-am avut contribuții științifice. Anul trecut, francezii mi-au menținut un articol, mai multe luni, pe prima pagină a **Portalului Etnologilor de Expresie Franceză**, menționând deasupra ***** Article à l'honneur *****. Nu-i mai fusese dat vreodată unui român, confrate, un astfel de favor. Sunt prezent în toate publicațiile mai importante, pe teme de antropologie, etnografie și folclor apărute în anii din urmă în România. Amintesc doar câteva personalități din primul plan etnologic românesc care mă citează, mă includ la biografie, își construiesc volumele bazându-se și pe cercetările mele:

1. Ion Talos, *Cununia fratilor si nunta soarelui. Incestul zadarnic in folclorul romanesc si universal*, 960 p., Buc., Ed. Enciclopedica, 2004, vezi pag.50; pag.91; pag.413; pag.418-419; pag.495-496; pag.948.

2.*** *Alternative antropologice si etnologice in cercetarea culturilor. Studii si comunicari*, 375 p., [Academia Romana. Arhiva de folclor Cluj si Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Studii Europene, Cluj-Napoca], Editura Fundatiei pentru Studii Europene, 2007, pag.175-225.

3. I. Cuceu si M.Cuceu, *Ritualurile agrare romanesti. II Oratii dupa colind in spatiul intracarpatic*, 350 p., [Cluj-Napoca], Editura EFES, 2008, vezi pag.225, pag.263-264; pag.265; pag.266; pag.267-268; pag.269; pag.270; pag.271; pag.276; pag.277; pag.280-281; pag.283; pag.289; pag.292-293; pag.294; pag.298; pag.300; pag.304; pag.305-309; pag.312; pag.314; pag.316; pag.327.

4.*** *Romania Occidentalis-Romania Orientalis. Volum omagial dedicat Prof.univ Dr. / Festschrift für ION TALOS*, 705 p., Cluj-Napoca, Editura Fundatiei pentru Studii Europene-Editura Mega, 2009, pag.587-595.

5. I.Cuceu, A. Lisovschi, M.Cuceu, I. Șeuleanu, *Ritualurile de nunta in Transilvania, III Oratii de nunta*, 472 p., [Cluj-Napoca], Editura Fundatiei pentru Studii Europene, 2007, vezi pag.227-235; pag.242-246; pag.266-271; pag.277-284; pag.302-305; pag.472.

6. Anamaria Lisovschi, I. Cuceu, I. Șeuleanu, M. Cuceu, *Ritualuri de nunta in Transilvania IV Strigaturi ceremoniale de nunta*, 258 p., Cluj-Napoca, Editura Fundatiei pentru Studii Europene, 2009, vezi. pag.136; pag.140-141; pag.250.

7. Ion Șeuleanu, *Nunta in Transilvania*, Editura Viitorul Românesc, Buc., 2000, m-a inclus în bibliografia lucrării.

Privind pe internet, se poate afla că numele meu e menționat și-n alte studii ori lucrări bibliografice românești (cele internaționale pot fi văzute în „Acolada”, numărul precedent): v.Stelian Mandrut, *Bibliografia istorica a Romaniei*, vol IX; Nicolae Constantinescu,

Etnologia Si Folclorul Relatiilor de Rudenie, pag.12; Puscas Lobonț Maria Magdalena *Arhitectură și mentalitate țărănească în nord-vestul Transilvaniei*, – teză de doctorat; Theodor Codreanu, *Controverse eminesciene*; Ion Sărbătoare, *Viața lui Zamolxe*; Iordan Datcu, *Dictionarul etnologilor români*; ****Bibliografia etnologiei si folclorului romanesc*, vol.3; *Bibliografia națională română*: Volume 42, nr. 8, sau în publicații ca: «Steaua», «Tribuna», «Caiete Silvan», «Buletin Stințific-Filologie-U.N.B.M.», «Memoria Ethnologica», «Caiet: „Mihai Pop” - Biblioteca MM», «Anuarul Arhivei de Folclor» (al Academiei): Volumele 8 - 14, «Acolada». Dacă dorește, contestatarul Vulturescu mai poate consulta și altele, online. Apoi, cotidienele de interes local, cu zeci de articole.

Am beneficiat și de 2 burse internaționale. Un proiect al meu a fost selectat (dintre 200) de către juriul desemnat de Fundația Sörös «Pentru o Societate Deschisă». Timp de 6 ani, am beneficiat de Salariu de Merit pentru publicarea unor studii și articole în volume apărute la Editura Academiei Române. (Toate acestea doar ca reacție la suveranul dispreț vulturescian față de activitatea mea universitară!)

Sentimentele nestăpânite de antipatie față de persoana mea îi dau brânci Culturnicului Vulturescu să se pronunțe asupra unui domeniu pe care nu-l stăpânește. Se ocupă de calitățile mele de etnolog, mâniat că am deconspirat jumătatea securistică a Domniei Sale. Și conchide indeniabil, după evaluări „competente”, împrumutate din manualele deontologice, ascunse în lada de zestre a colonelesei sale: „Domnilor este nul și nici nu e în deplinătatea facultăților mintale! În raport cu POETUL DIN MINE, e un biet muritor.” „Soliditatea” afirmațiilor sale, mă îndrituiește să reproduc, la rădu-mi, un fragment dintr-un dialog sumbru, premonitoriu la adresa creației sale, din partea unui etnolog, cititor și el de poezie: «D-le, Vulturescu ăsta-i un mare grandoman, cum scriu și ăștia pe bloguri. Se crede genial. Deasupra tuturor. E bolnav de ură, complexat (vezi motivul cuțitului, al ochiului orb și al delirantului Nord, cu pietricele și bolovani pe care efebii diareici se ușurează pompos!) » Precizez: **sunt cuvintele unui avizat în poezie, tot atât cât e și Marele Poet Vulturescu în chestiuni de etnologie.**

În ce privește averea pe care aș fi acumulat-o prin obligarea studenților să-mi cumpere cărțile, este o pură poetică ficțiune. N-am obligat niciodată pe cineva să le cumpere. Studenții și le-au dorit pentru plăcerea lor. Au contribuit cu o cotă infimă la consumul de benzină investită în realizarea cărții, până în mâna lor. Mulți și-ar dori-o și astăzi. Dar nu-i. Iar publicarea unei noi ediții e supusă cenzurii economice. În general, e dificil să realizezi, în sărăcie, un studiu de etnologie. După deplasările în teren, înregistrarea subiecților, transcrierea convorbirilor (o muncă sisifică!), alcătuirea și clasificarea fișelor pe informatori, urmează deplasarea la Cluj pentru documentare în Arhiva Academiei (una dintre cele mai valoroase din Europa!) și parcurgerea completă a bibliografiei. Iar pentru un sejur de o lună la Cluj, numai cheltuielile de cazare, la hotelul cel mai apropiat de B.C.U., depășesc 60.000.000 lei vechi. Cine nu merge riscă un eseu provincial cu care nu-l va include nimeni niciodată între referințele unei lucrări științifice însemnate. Cam asta-i etnologia, coane Vulturescu! E simplu să dai ordin, ca de sute de ori până acum: „Ionică, scoate mașina Culturii, plecăm (pe benzina statului, cum facem mereu, pe salarii tot de la stat) la Iași, Suceava, Botoșani, sau oriunde, invitați sau nu, ne privește. Pe drum, de-mi vine inspirația, oprim la un motel, să mai compun o strofă despre vreun topos mitic care mă definește. Am scos chiar și revista. Ne-abatem pe la prieteni. Le-o dăruim din suflet. Și, stând la o agapă, cântăm în trei cuvinte cine sunt **securității Ulmeanu și Rogoz**. Îi știe soața mea. Aveau indicativul: «**Pericol pentru Țară! Scrisoarea se citește!**»”.

Etnologia e cu totul altceva. Astăzi, în România, ca specializare, ea este evitată. Timpurile nu sunt propice pentru studii culturale. Din nefericire, după desființarea, din lipsă de studenți, a secțiilor omoloage din Cluj-Napoca și București, am rămas singura universitate din țară care mai oferă o astfel de calificare. E adevărat, studenții sunt puțini. Le oferim cursuri de ortografie, ne adaptăm orarul după programul firmelor de prin vecini, unde unii au joburi. Cei dedicați pot însă să beneficieze de burse în străinătate. Și nu-s foarte puțini. Din fericire, dat fiind internetul, le stăm la dispoziție, oricând au nevoie, cu explicații, bibliografie, asistență la traduceri (cu o studentă, care a plecat afară, la un doctorat, am tradus integral cunoscuta: „Le langage oublié” a lui Erich Fromm!).

O altă acuză a stiharului pervertit, care, spun sincer, m-a năucit (**Câte informații poate livra o colonelă de securitate!**) a fost aceea că am intrat la

doctorat „ajutat de unul de la Securitate”. Inchizitorul mă întreabă chiar: „Mai vorbiți? Vă mai întâlniți?”. Păi, n-am de un’ să știu. Nu cunosc dacă *funcția gradul* (după toate probabilitățile, agent acoperit) este mort sau viu. Aș fi uluit să pot aduce mulțumiri publice unui binefăcător securist. Că, până azi, am devoalat toate relele din lume pe care le făceau: citeau corespondența, confiscau, ascultau, urmăreau, ucideau. Dar, de unul care să fi făcut în secret acte filantropice, n-am auzit.

Pentru a-i da curaj **purtătorului de cuvânt** al instituției – zis desființate –, în care-și făcea treaba **nevasta-colonel**, voi întreprinde un succint proces de excogitație. La vremea studenției, am urmat cursul profesorului Nicolae Bot. Un om serios. Nu lipsea niciodată. În plus, ne dăduse motiv să zăbovim la Bibliotecă. Am parcurs tot ce ne-a recomandat. Unele lucrări nu se găseau. Mi-a dăruit o copie prescurtată după originalul în franceză al „Crengii de Aur” a lui Sir James George Frazer. Mai târziu, când mi-am procurat eu însumi o ediție revăzută, i-am returnat-o și mi-a dat o alta, mie necunoscută. Profesorul, probabil motivat de pasiunea mea, a afirmat, de mai multe ori, că trebuie să mă gândesc serios la un doctorat. Am ținut legătura, după absolvirea facultății (o plecare nedorită din Cluj; aveam recomandare pentru învățământul superior sau cercetare științifică!). Dumnealui a fost cel care mi-a transmis bibliografia și lista cu acte necesare, când s-a ivit un loc la doctorat.

Al doilea care m-a ajutat a fost Dorin Sălăjan. M-a cunoscut, prin Livia Mărcan, o absolventă pe care o știam de la Cluj. I-a vorbit despre mine, voia să m-aducă-n Cetate. Dar nu s-a aprobat. Cred că, în locul vizat, era necesar unul bine ancorat politic. Însă Dorin mă vorbea de bine acolo Sus, la nuștiucine. Următoarea influență a venit din partea fostului coleg Vădan. M-a recomandat ca potențial reprezentant al județului la un concurs televizat: «Cel mai bun continuă». Am refuzat oferta (era, în bibliografie, Congresul P.C.R. și alte anodine!). În acele împrejurări, „mă remarcase tovarășul Caița”. Când **mi s-a respins Dosarul de-nscriere la Doctorat**, directorul Stațiunii de Cercetări Livada mi-a recomandat să mă duc în audiență la acest tovarăș „cu propagandă”. Mi-am pregătit un discurs bine articulat despre importanța cercetării structurilor de rudenie într-un ținut uitat, de unde auzisem că și el provine.

În fine, într-o zi de toamnă târzie, în timp ce mă aflam cu elevii la recoltat de cânepă, a sosit radios directorul Vlăduțu și mi-a înmănat dosarul cu toate aprobările. I-am spus că e zadarnic. Termenul de înscriere fusese depășit. Am aflat că șeful meu, Z. Racoțu, fusese respins. Directorul Vlăduțu m-a trimis în audiență la Rector. Știam că fusese promovată acolo profesorul Vlad. Când m-a văzut, am dedus că, cel puțin vizual, mutra mea îi spunea ceva. Mă premiase la sesiunile de comunicări. I-a spus secretarei să telefoneze la Minister, să întrebe ce pot face cu mine. Răspunsul a fost: „Trimiteți urgent dosarul!”. Procedura de avizare trenase. Cei care iscăleau avuseseră un congres sau cam așa. Acestea au fost persoanele implicate în înscrierea mea la doctorat. Care dintre ei a fost influentul agent secret, urmează să află, Vulturescule, de la nevastă-ta.

Cât privește „labilitatea” de care „medicul” Vulturesc mă acuză, după același tipic securist, trebuie să adaug că – oricum am lua-o –, tovil introduce în discuție o mare doză de risc. Șeful său politic a fost diagnosticat cu aceeași deficiență și, trebuie să recunoștem, nu de un singur jurnalist. Îți mai amintești, oportunistule director de cultură, cunoscutule: «Dragă Stolo...», «Să-ți fie rușine, Dinu Patriciu...» și altele tot atât de profund umane? Insinuiez că și eu aș fi din stirpea lui Zeus, că i-aș putea sta, în Olimp, alături. Îți cobori idolul până la nivelul unor practicanți de penis captiv? Mai ești vrednic de acel benemerent, în grad de „ofițer”, cu care, pentru loialitate, șeful suprem te-a gratificat?

Apoi, de ce mai plânge neasemuitul Poet? Că sunt un personaj maladiv... Tot ce se poate... Am băgat boala în securista sa... Am cerut deconspirarea sursei «S3», care, în comentariile târgului, se deșartă chiar prin Poetul Georget – Soțiorul Tovarășei Colonel.

Mă mir totuși că bărbătușul ofițerei se rezumă să mă murdărească atât de puțin ca exemplar biologic. Putea să mă tecăruiască cu mai multe. Să convingă lumea că, de la naștere, n-am fost un exemplar model. Să le spună, pe lângă cele – aflate pe securiste căi –, că sunt un biet complexat chior, că, atunci când poporul striga «Moarte Securității!», din cauze familiale, am căzut într-un **nocturnus pavor** și multe altele.. Că am trei picioare, nu două. Că am coadă la spate, și chiar bifurcată. La imaginația lui, nu m-ar fi mirat nimic.

Vulturescule, si tacuisses, absconditus mansisses.

Viorel ROGOZ

Cioran pe culmile licitației

Acum 80 de ani, pe 24 ianuarie 1931, într-o scrisoare adresată lui Bucur Țincu, un prieten căruia îi destăinuia clipele petrecute la Universitatea din București, Emil Cioran se confesa: „Aici în București nu te poți ridica decât prin flatare și renunțare complectă la tine. Noi, ardelenii, cari, dacă nu reprezentăm o superioritate de inteligență extraordinară, dispunem de o tenacitate de caracter, care ne face improprii pentru orice parvenire... Sunt de trei ani în București și nu mă cunoaște bine nici un profesor, desigur, din vina mea. Nu-mi place să mă simt inferior nimănui și din acest motiv mă feresc de aroganța și suficiența cu cari tratează profesorii pe studenți. Singurul lucru care mă susține este o ambiție pe care am întâlnit-o la puțini oameni. Că ea este congenitală, aceasta este un lucru evident și tot așa este de evident că toate lucrurile pleacă din ea, cu toate că stilul meu interior se caracterizează prin dezabuzare și deziluzionare. Dacă ași fi un temperament mai elastic și mai adaptabil, probabil că ași ajunge departe, dar, așa cum sunt, orice iluzii sunt interzise” (Vol. „12 scrisori de pe culmile disperării”, Ed. Apostrof, 1995).

Acum câteva săptămâni România a fost traversată de un tsunami emoțional la auzul veștii că manuscrite și alte obiecte aparținând lui Emil Cioran, din perioada lui românească, vor fi scoase la licitație la Paris. Îndesebi românii din București, cei care au pretenția să reprezinte majoritatea tăcută din restul țării, au simțit că în anul centenarului Cioran ar fi de datoria lor să repatrieze aceste documente care atestă o viață dedicată gândirii și meditației asupra neantului valah, a eșecului românesc perpetuu, din care omul din Râșinari a făcut un blazon spiritual al său, dar și al nostru. Din păcate.

Dar să vedem faptele, așa cum s-au prezentat. Televiziunea Română, secundată de Biblioteca Centrală Universitară (prin „agenta” Mireille Rădoi, contestata șefă a ei), a participat la licitația de la Hotelul Drouot Richelieu, într-o încercare temerară de a aduce în țară ceea ce ar putea fi o comoară națională. Academia Română și ICR, informate la timp de MAE, au susținut că nu au bani și că nu pot participa, din motive inclusiv juridice, la o astfel de licitație. Statul român, prin Ministerul Culturii, a anunțat și el același lucru: nem tudom. Însă, ceea ce s-a licitat la Paris – și aici vine lovitură de teatru – fusese expediat tot din țară. Căci, după cum ne asigură Gabriel Liiceanu, scrisorile, fotografiile, notele de studiu, dar și manuscritele originale ale cărților „Îndreptar pătimas”, „Cartea amăgirilor”, „Schimbarea la față a României” sau „Pe culmile disperării” au fost în casa fratelui gânditorului român, Aurel Cioran. Până de curând, când au fost achiziționate, hélas! de un român, George Brăiloiu, șeful unei companii numită KDF-Energy, care a anunțat că le va dona statului român, Academiei, pare-se. La schimb cu ce? Energia e scumpă, se știe.

Suma cu care au fost achiziționate aceste manuscrite se ridică la 400.000 de euro, deși inițial fusese estimată la puțin peste 100.000 de euro. E mult, e puțin? O licitație este o aventură în sine și fragmente din viața lui Cioran depusă în aceste manuscrite, dar și în agende sau cărți poștale, au fost intens disputate de colecționari. Ne bucurăm că Emil Cioran este prețuit astfel și după moartea sa, dar nu suma de bani este cea care trebuie să ne preocupe acum, ci, mai degrabă, modul în care au ajuns manuscritele să fie licitate la Paris, deși, după cum afirmă același Liiceanu, ele ar fi fost destinate de Emil Cioran și Relu Cioran Bibliotecii Astra din Sibiu. Gabriel Liiceanu susține că a fost timp de doi ani în posesia arhivei românești a lui Cioran, folosind-o pentru materia cărții „Itinerariile unei vieți”, dar și pentru documentarea filmului „Apocalipsa după Cioran”. Însă, deși a promis, Relu Cioran nu a mai apucat să le doneze, iar soția, Ecaterina Cioran, le-ar fi plasat unor rude din străinătate și astfel s-a ajuns la licitație. E drept, e moral? Întrucât nu există un testament în acest sens, proprietarul poate face ce dorește cu ele, inclusiv să le vândă. În România, de pildă. Se știe, când vrei să vinzi ceva în România, te duci la Paris. Românul de Paris nu-i românul de București, de bună seamă.

Chestiunea care aruncă o pată pe obrazul subțire al instituțiilor abilitate să negocieze în licitația desfășurată

TEXTE CU NUME

Gheorghe Iova

L-am cunoscut pe scriitorul Gelu Iova prin anii 1997-1998, la *Cenaclul de Joi*, păstorit de criticul Dan-Silviu Boerescu. Ședințele se țineau la *Muzeul Literaturii* din București, director al muzeului fiind atunci criticul Alexandru Condeescu, Dumnezeu să-l odihnească în pace! După cum știm cu toții, domnul Iova nu este o persoană foarte comodă și nici dispusă la... *politețuri*, gen: *Ce bine arăți astăzi!*... În accepțiunea mea toți bărbații care nu fac curte femeilor ar trebui să plătescă impozite sau să lăncezească în închisori, deși, fără îndoială, că domni curtenitori pot părea ușor... libidinoși. Dar mai bine așa, decât să trăiască fără nicio obligație față de ginta feminină!

Într-o bună zi, dând nas în nas cu domnia sa în incinta *Asociației Scriitorilor din București*, am îndrăznit să îi ofer cu dedicație volumul *Billclintonienii*, lansat pe data de 8 Martie 1999, la *Muzeul Literaturii*. După bunul meu obicei am strecurat în volum și o carte de vizită. Nu pot să nu fac o paranteză legată de cărțile de vizită și genul masculin, picat pe Terra de pe... Marte. Pozna se întâmplase într-un *an-poveste*, la *Festivalul de Poezie* de la Cicărlău, Maramureș, unde invitat de onoare fusese romancierul Nicolae Breban, născut în Baia Mare. În *acea zi-poveste* i se promisese zece ari de vie, pe care nu sunt sigură că i-a primit nici până în ziua de azi! Ca de obicei, la întâlnirile scriitorilor pleci înarmat cu numeroase cărți, pentru *a-i ferici* pe participanți cu câte un autograf. Lângă mine stătea un ziarist sătmărean și, deși nu îl cunoșteam, mi se părea de prost gust să nu îi ofer și lui un exemplar în care se *odihnea* cartea mea de vizită. *Ionul* respectiv, ca să îl numesc așa, cu voia *Domniilor Voastre Primăvăratice*, m-a întrebat *conspirativ*: *Doamna Florica Bud, ce să înțeleg din faptul că mi-ați oferit o carte de vizită?* Simt nevoia, ca atunci când ofer cuiva o carte de vizită să mă și explic: îmi dau doar numărul de telefon, fără alte intenții!

Dar să mă întorc la oile noastre. După un timp, l-am reîntâlnit pe Gelu Iova pe terasa de la *Uniunea Scriitorilor*, dar nu în anul în care puzderia de viermișori de pe duzii ce sprijină colțul de cer al respectivei terase dăduseră buzna. Aceste prezențe nedorite zburdau într-o veselie peste tot; pe umbrele, mese și... dacă nu erai vigilent, se prelingeau chiar și pe tine, ca într-un film horror de gradul trei. De altfel, fusese o vară fierbinte în care tocurile intrau în asfaltul încins. Dar amănuntul acesta nu este un fapt demn de consemnat! Atunci ne-am salutat politicos, iar domnia sa mi-a strigat peste umăr că *Billclintonienii* mei i s-au părut interesanți, atât ca și conținut, cât și ca formă de

ar fi tocmai inabilitatea, ca să nu-i spun altfel, a statului român, un prost demiurg și un și mai prost tezaurizator. E învățat să împrăstie banii pe te miri ce, dar nu posedă câteva sute de mii de euro (de găsit ușor în portofelul unui vameș român) să cumpere ceea ce poate face gloria oricărui stat care pretinde că-și protejează valorile. M-aș fi așteptat ca Mugur Isărescu să cumpere manuscritele și să le ofere românilor. Aș, Banca Națională nu face tranzacții și speculații cu „Schimbarea la față a României”. Bunăvătire nu intră în sarcina ei. Apocalipsa după Cioran e în toi, dar din cu totul alt unghi de abordare. Însă cum să „abordezi” Apocalipsa? Simplu, *à la roumaine*: cu nepăsare grosieră. Dacă ar fi avut ocazia să asiste la farsa asta, Cioran ar fi spus, probabil, că a fost concepută și scrisă de prietenul său, Eugen Ionescu. Ionescu însuși ar fi spus că el a scris-o, atât este de bună. Numai că ea este jucată de actori proști, din Cuțarida României: de acele instituții ale statului care se plâng de lipsa fondurilor, dar nu reușesc să capteze un industriaș care dă două milioane de euro pe un jucător de fotbal, doar ca să treacă banii din fonduri negre în conturi considerate onorabile. Cioran, traficat?

Da, dacă traficul de cultură ar fi o sfâșiere pe care vameșii români, coordonați de răul demiurg care este guvernul de iluștri necunoscuți, o pot nega cu seninătate.

prezentare, adică având două pagini întregi și o pagină numită *liberă*. Am plecat repede, ca domnul să nu se răzgândească și l-am trecut la *episoadele* nescrise... greu de verificat.

A mai trecut o bună bucată de timp și într-o dimineață de vară am primit un telefon în care o voce feminină, ce se declara doamna Iova, mă informa că era în Baia Mare și dorea să mă întâlnească. Astfel am cunoscut jumătatea simpatică și accesibilă a familiei Iova. Încet-încet am construit cu Doina o relație pe care am consolidat-o și cu ajutorul copiilor de la școala unde profesază, respectiv *Școala pentru Hipoacuzici*, din București. Această școală a devenit fiul membrilor *Secției de Tineret și Copii* a ASB-ului. Aici am cunoscut un colectiv inimos. Am fost invitată de mai multe ori, alături de Iuliu Rațiu și Crina Bocșan Decuseară.

Acum povestea noastră se va muta în Maramureș, în anul de grație în care consilierii locali au avut o revelație. Adică, mai bine spus, și-au dat seama că un scriitor de talia lui Nicolae Breban ar merita să fie numit Cetățean de Onoare al municipiului Baia Mare. În acel an s-au găsit resurse financiare și au fost invitați mai mulți scriitori cunoscuți din toată țara. Printre ei era și Gheorghe Iova. A venit cu recomandarea, din partea soției sale, Doina, că ar fi bine să locuiască la mine. Zis și făcut.

Activitatea noastră a fost bogată în evenimente și personalități, pe care nu știu când le vom revedea în această formulă în orașul nostru. Masa a fost servită la cantina internatelor de pe strada Agriculturii, o sală ce îmi aducea aminte de anii liceului. Am fost martora unui incident cu urmări răsfărânte asupra mea. Toată lumea dorea să stea la masă cât mai aproape de romancierul Nicolae Breban. Așa că a avut loc un schimb de replici între Gelu Iova și un scriitor pe care nu îl cunoșteam. Când am aflat cine este, am rămas mirată de intoleranța sa, mai ales că poetul Ioan Pinteza era și preot. Pe fondul acestei disensiuni, Gelu Iova s-a ridicat și a plecat. Când mi-am dat seama că de fapt nu a ieșit doar ca să ia o gură de aer, plecase de-a binelea.

După-amiază activitatea literară a continuat la *Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”*, cu lansări de cărți. În acest timp primesc un telefon de la Doina Iova, care mă ruga să merg la gară, deoarece soțul său dorea să se întorcă acasă. Las totul baltă și alerg într-un suflet la gară. Poetul se urcase în Rapidul de București. A urmat un dialog ciudat între noi; eu pe peron, iar Gelu în tren. Păream un cuplu ce încearcă să se împace. În cele din urmă am reușit să îl conving să coboare din tren și am plecat împreună spre bibliotecă.

Duminică seara era programată plecarea. După-amiază ne-o petrecusem pe terasă, acasă la mine, împreună cu musafirul meu și scriitorul Marian Ilea. Nimeni nu rezistă în Maramureș, fără a gusta un pahar de... horincă.

În *episodul* care urmează am avut și eu o parte de vină. Nu știam că biletele dus-întors trebuie prezentate conductorului împreună, așa că l-am sfătuit pe Gelu ca biletul de dus să îl pună la îndemână în buzunar, iar pe cel de la venire, în bagaje. Ne-am luat la revedere și el a plecat spre gară. Având o presimțire, nu m-am culcat... totuși. La ora zero primesc un telefon de la Doina Iova, care primise la rândul ei un telefon de la conductorul rapidului, că intenționează să îl dea jos din tren, în stația Jibou, pe cetățeanul Gheorghe Iova, din cauză că nu are biletul de la cursa București-Baia Mare. Îl avea doar pe cel Baia Mare-București. Ce puteam să fac? Pe cine să sun? Mi-am zis că ar trebui să contactez presa, adică pe Marian Ilea. Doina m-a sunat din nou spunându-mi că acel conductor a făcut deja gestul, în ciuda rugămintelor ei de a-i da chiar și o amendă. Trecuse de miezul nopții. Printre lucrurile care mi se par nepotrivite este și acela de a da sau de a primi telefoane în crucea nopții. Soțul meu dormea obosit. Pe cine să sun?! Mi-l inchipuiam pe Gelu singur pe peronul gării din Jibou și mă gândeam cu groază că îi va da cineva în cap sau îi va fura bagajul. În sfârșit, îmi vine un gând bun... domnul Ioan Isac, pe atunci comandantul Poliției Județene Maramureș, pe care îl cunoscusem de mai de mult timp. Îmi iau inima în dinți, sunându-l. Îl salut cu prima întrebare stupidă care îmi vine în minte: *Dormi, Ioane?* Slavă Domnului nu dormea! Îi spun pățania mea și până la urmă a găsit soluția: a sunat Poliția C.F.R., care l-a recuperat pe Gelu, oferindu-i și un culcuș. Dimineața s-a găsit și biletul. Și uite așa, în loc să călătorească noaptea, Gelu a călătorit ziua, având prilejul să cunoască frumusețile patriei, ajungând cu bine acasă.

Nicolae COANDE

Florica BUD

REEVALUĂRI

De la Rainer Biemel la „Jean Rounault” (II)

Spre sfârșitul „amintirilor din Doneț”, Rainer Biemel nu-și poate reține o pătimășă înfățișare a tabloului determinat de „fanatismul comunist al lui Stalin”. Este singura reacție directă, aș spune chiar necontrolată psihologic, expresie a disperării pe care o resimte un om liber, prins și supus nevinovat, de evenimente, unui regim de teroare ideologică, de muncă forțată și de sclavizare programată a persoanei, așa cum este acela pe care-l descrie cu deosebit simț al autenticității și impecabil talent literar, Jean Rounault, în volumul *Mon ami Vassia*. Cartea se încheie cu revenirea autorului în România, după doi ani de reclusiune ucraineană: șansă rarismă, aproape fără explicații, în justificarea acestei întoarceri spre teritoriul de unde a fost practic răpit imediat după încheierea celui de-al doilea război mondial – lucru observat și de Gabriel Marcel în prefața sa epistolară. Biemel alcătuiește un *jurnal al întoarcerii* și prezintă totul în culori la fel de aspre pînă la regăsirea sa în București. Regimul de exterminare din lagărele sovietice, trăit fără nici o soluție a scăpării, îl împinge pe autorul improvizat al acestei tragedii autobiografice să-și afle salvarea „alimentară” într-un birt obișnuit din capitala României de la sfârșitul lui 1947, unde hrana zilnică constituia încă atunci poate singura dovadă a „normalității”.

Este, probabil, clipa în care Jean Rounault redevine, indiferent de situație, Rainer Biemel, deși nimic nu ne îndreptățește să bănuim drumul din viitor al românului spre o Franță „eliberată” și visată de spiritul latin al răsăritului european, drept una posibilă a dobîndirii *eliberării* reale. Iluzie, evident, a unei tragedii inconștient acceptată, care astăzi, după atîta vreme de la consumarea ei în chingile nemiloase ale „coexistenței pașnice” ni se înfățișează ca o monstruoasă alternativă adoptată de speranțele deșarte ale exilului nostru anticomunist.

Jurnalul din România, publicat în *Terre Roumaine*, supliment al revistei *Preuves* din 1953, justifică în bună parte presimțirea unei ample trădări a României, prin „arestarea” ei și introducerea în zona de influență a Moscovei, în fond, cum constata Mircea Eliade în câteva dintre articolele sale „pariziene” din acei ani o extragere silită din Europa a populațiilor de la Carpați, Dunăre și Mare în fața asediului agresiv al comunismului de expresie asiatică.

Și realitatea „istorică” nu ne lasă să înțelegem altceva de aici decît obligația lui Rainer Biemel de a redeveni, în momentul imediat următor, ca un întors la viață, pseudo... Jean Rounault.

Nicolae FLORESCU

Fragmente din *Jurnal din România*
Aragon, Elsa și Eluard la București

București, ianuarie 1947. Expoziția de carte franceză, organizată de Institutul francez cu concursul marilor librării din București, a avut un succes răsunător. Cu două ore înaintea deschiderii, pe un ger de minus douăzeci de grade, tineri și bătrîni, bărbați și femei au făcut coadă în fața sălii Dalles. Într-o singură dimineață s-au vîndut cărți în valoare de mai mult de cinci milioane de franci. Puține romane, însă multe lucrări tehnice, științifice, medicale și de filosofie.

Inaugurarea: o aglomerație fără nume. Președintele consiliului de miniștri Groza era prezent și, de asemenea, ruși. Un român mi-a spus: „Aveți un succes prea mare. Nu o să dureze. Rușii nu ne iartă pentru faptul că ne place mult Franța.”

În timp ce se aștepta, au putut fi văzuți membri ai ambasadei sovietice venind să cumpere dicționare Larousse. Erau conduși de ambasadoarea care vorbește o franceză superbă. Prințesă georgiană cîndva, a fost la Smolny în perioada în care acest nume desemna institutul pentru tinere nobile.

Mai 1947. După cererile care s-au făcut, sînt cîteva vagoane de carte franceză pe care studenții și profesorii români ar dori să le cumpere (valoarea în franci francezi: între cincizeci și șaiszeci de milioane). Cînd s-a încercat obținerea sălii Dalles pentru o nouă expoziție a cărții franceze, Academia Română, proprietarul imobilului, a răspuns că Ministerul Informației a închiriat Fundația Dalles și și-a rezervat dreptul exclusiv de folosință. (Am aflat că o expoziție de carte sovietică este în curs de pregătire.) Dar Ministerul Informației refuză să acorde sala Institutului francez, sub pretextul că nu este „liberă”. Nu trebuie niciodată să spui „nu”. Metoda constă în a zice: reveniți peste un an! Și poate dura un secol. Decepția este mare pentru toți aceia pentru care cartea franceză este un instrument de lucru. Universitățile și laboratoarele primesc cataloage cu cărțile franceze publicate. Relațiile Culturale promit că le furnizează cărțile cerute „pentru a veni în sprijinul științei românești, privată de către naziști, în timpul războiului, de orice contact cu Franța!”

(Cîteva luni mai tîrziu, cărțile sosesc și sînt distribuite. Dar, la puțin timp după aceea, un ordin guvernamental, a cărui executare e asigurată de poliție, obligă toate instituțiile să *inapoieze* Institutului francez cărțile primite. În același timp, li se recomandă acestora să-și procure cărți rusești. Dar nimeni nu știe rusă. Cu atît mai rău!)

Sosirea lui Aragon și a Elsei Triolet. Programul prevede două conferințe ale Elsei și una a lui Aragon. Curiozitate mare la prietenii noștri români și o speranță: Ah! Franța să vină la noi, chiar și Franța lui Thorez, asta ar fi minunat. Dar X... îmi spune: „Compatrioții dvs. fac o treabă ciudată. Rușii știu că nu *Koultoura* ne va seduce, la fel cum avea *Kultur* a lui Hitler n-a sedus Franța. Și iată doi scriitori francezi comis-voiajori ai *Koultoura* care vin să ne laude și să ne vîndă marfă staliniană.” Încerc să îl fac să revină la sentimente mai bune și îi reproșez pesimismul.

La prima conferință, Elsa a vorbit despre „fratele ei vitreg” Maiakovski. A avut cîteva efuziuni de o sinceritate

binefăcătoare:

„Mi s-a reproșat că nu am indicat suficient de precis, în prefața mea la o selecție de versuri de Maiakovski, circumstanțele sinuciderii sale. Ei bine, iată-le: nu este întotdeauna ușor să împaci poezia cu politica (sic). Pentru a se justifica în fața partidului, Maiakovski organizase o expoziție cu operele, cărțile și desenele sale. A vorbit colegilor din partid și le-a cerut un singur lucru, un loc liniștit cu o masă de scris. A fost muștrat pentru călătoriile lui în străinătate, pentru faptul că nu a aderat la Partid. A doua zi s-a sinucis...”. „Anul trecut, vizitînd muzeul Maiakovski din Moscova, frumoasa casă ce îi adăpostește operele...”

Fața lui Aragon în timpul acestor gafe. Publicul era încîntat.

Conferința Elsei despre „Scriitorul public” nu era prea interesantă. Dar, la un moment dat, D-na Triolet a pronunțat numele lui Koestler, adăugînd apoi: „chiar și unii dintre prietenii noștri gîndesc că Koestler are talent”. Din liniștea ciudată din sală ea a înțeles că, datorită ei, bucureștenii auzeau pentru prima oară de numele autorului *Întuneric la amiază*. S-a oprit și a întrebat: îl cunoașteți pe Koestler?

Imediat, Aragon, care stătea alături, îi face semn cu piciorul. Elsa continuă: „autor detestabil, fără nici o importanță”.

Publicul avea dreptul să pună întrebări. Aragon răspundea. Ca să se răzbune pe Elsa, cineva îl întreabă cum se înrudește cu regii din Aragon.

„Sunt primul cu acest nume”, strigă el cu un glas zgomotos și complet ridicol, gîndindu-se probabil că acești bucureșteni sunt complet neinformați, fără să bănuiască cît de mult este luată în zeflemea latura sa de înavuțit.

Nu-i prea tandru cu compatrioții lui, acest președinte

al *Gindirii franceze*. La întrebarea unui auditor dacă Sartre poate fi văzut ca *scriitor public*, după definiția Elsei, adică un scriitor care exprimă dorința de libertate a maselor, Aragon răspunde: „Sartre poate fi numit public doar în sensul atribuit acestui cuvînt atunci cînd se vorbește de anumite fete”.

Acest răspuns, pronunțat pe un ton de ură, i-a cîștigat mulți prieteni lui Sartre și a făcut ca autorul *Ochilor Elsei* să fie și mai detestat.

La sfârșitul conferinței, autografe. O tînără aduce un album al bunicii sale în care, de aproape o sută de ani, toate personalitățile Europei și-au lăsat semnătura. Punînd frumoasa carte aurită în fața lui Aragon, fata o deschide din întîmplare la o pagină unde se găseau cuvintele „Moarte nemților!”, semnate de Generalul Boulanger. Încurcată, își cere scuze și caută altă pagină.

„Nu s-ar fi putut deschide mai bine ca aici”, îi zice Aragon, care scrie, dedesubt, „Nu greșea” și semnează...

În toate ziarele, declarațiile lui Aragon despre șeful genial, literatura genială etc. Mă aștept la o conferință banală. Degeaba își etalează Aragon cu complezență cunoștințele de rusă (un accent groaznic), rămîne oricum un scriitor de limbă franceză care nu îndrăznește să supraviețuiască decît dacă limba supraviețuiește. Oare a simțit acea uimitoare simpatie care leagă românul de Franța, pe care ar fi trebuit s-o observe, în care ar fi trebuit să se regăsească, gîndind-o în spirit mediteranean într-un mediu hungro-slav? Nu știu, însă în timpul conferinței a avut o izbucnire violentă împotriva lui Vasili Grossman (?), critic sovietic ce i-a contestat originalitatea inspirației sale poetice în *Hourra l'Oural*.

Unii au încercat să concluzioneze că o oarecare independență față de Moscova era permisă. Conferința despre Rezistență și rolul catolicilor francezi provoacă cuiva de lîngă mine următorul comentariu: „Aplicat situației românești, sensul discursului lui Aragon este: aliați-vă cu național-țărăniștii și alungați ocupantul stalinian afară din țară.”

Nu știu dacă Aragon a încercat cu adevărat să înțeleagă situația românească; cel mai probabil s-a gîndit numai la ceea ce Montherlant numea „gonfling”. Pentru că voia să-și prezinte filmul despre Rezistență, a ajuns să vorbească despre „catolicii din Franța”.

Cel mai frumos rezultat al acestui voiaj franțuzesc de propagandă moscovită a fost dîneul de încheiere de la Pescărușul, oferit de ministrul Franței, care voia să dovedească faptul că era perfect capabil să aplice, în ceea ce-l privește, metoda staliniană a celor două clase. Așadar, principiul ierarhic al societății zisă fără clase este excelent ilustrat cu ocazia fiecărei recepții sovietice, fie că are loc într-o ambasadă, minister sau întreprindere comercială ori industrială. Avem sala directorilor, bufetul privilegiaților și sala și bufetul exploataților.

Astfel, pe terasa Pescărușului, ce se află lîngă un lac [Herăstrău], la cîteva kilometri de București, ministrul Franței stabilise două bufete pentru cinci sute de invitați ce stăteau în picioare și, în mijloc, cincizeci de locuri pe scaune. Autocare speciale transportau pietonii; privilegiații regimului soseau în mașini americane de ultimul model. Ana Pauker avea un Zis 101, mașină sovietică făcută după o licență americană.

Invitații din mijloc, ce stăteau împreună cu cuplul Louis-Elsa, au fost serviți la ora nouă; invitații din picioare au asistat timp de jumătate de oră la spectacolul grașilor ce înghițeau caviar și alte delicatose, înainte de a putea lua cu asalt propriile bufete. Mulți au rămas cu buza umflată și n-au avut de ales decît între a urmări un dîneul fastuos care se prelungea pînă la miezul nopții și a se întoarce pe jos la București.

Octombrie 1948. Eluard a vorbit la sala Dalles. Conferința a început cu o întîrziere de două ore. Mobilizarea publicului, compus din figuranți, n-a fost perfectă. N-au fost persoane oficiale. Publicul *normal* nu era acceptat. (Eluard avea să fie ultimul conferențiar francez venit la București)

Notez exagerările:

„Vin dintr-o țară unde nu se mai ride, unde nu se mai cîntă. Franța este în umbră. Dar voi ați descoperit soarele fericii.”

Jean ROUNAULT

Versiune românească de Liviu SOLTUZU

(Continuare în pag. 26)

RADAR

Fenomenul mediatic

Scandalul *WikiLeaks*, ajuns și pe meleaguri mioritice prin șirul de „dezvăluiri” (informații cancaniere, de regulă, livrate generos de țatele politice de la noi, spovedindu-se fostului ambasador Nicholas Taubman) nu oferă informații șocante. Dacă aceste cablograme „vorbesc de la sine” (cum crede actualul ambasador, dl. Mark H. Gitenstein), atunci cel puțin două concluzii se impun: că asistăm la ceea ce Andrei Pleșu numea, inspirat, „tabloidizarea democrației” (la scară planetară) și că maldărul de telegrame, doldora de bârfe, confirmă (dacă mai era nevoie) lipsa de predictibilitate a României, în care, pe scena politică, s-au cocoțat sifonari, înși specializați în turnătorii și găinării, de o îngrijorătoare flexibilitate morală. Or, haita „sconșilor intelectuali” rămâne străină de durerea țării. Dincolo de scurgerea de informații, cam jenantă pentru „analizii” americani, mari colecționari de picanterii (vânat fiind, desigur, Julian Assange), întâmplarea, abundant comentată, repune în discuție fenomenul mediatic în lumea de azi. Încât asupra lui încercăm a stăruim. Mai cu seamă că războiul aparent stins dintre cultura înaltă și cea joasă pare a se fi reactivat, opunând *noile media* (în numele populismului cultural, „democratizant”, uzurpând monopolul de opinie prin invazia bloggerilor) celor tradiționale.

Este neîndoelnic că galopanta inovare tehnologică și presiunea media, în extensie planetară, conduc la „dominația spectaculară”. În astfel de tendințe, McLuhan sesiza cursa spre *irațional*, după ce anunțase euforic apariția *satului global*. Întrebuințarea forței spectaculare îl îndreptăța pe Debord să vorbească de „vulgaritatea planetei spectaculare” în *Comentariile la societatea spectacolului* (completări redactate în februarie-aprilie 1988), recunoscând, totuși, în McLuhan „primul apologet al spectacolului”. Trebuie apoi să menționăm că, întemeiat, Debord afla rădăcina spectacolului în solul economiei devenită abundentă, conducând la „organizarea consensuală a pieței mondiale”. *Piața spectaculară*, devenită o lume „fără memorie” ne instalează într-un prezent continuu. Chiar metodele democrației spectaculare sunt îndatorate „călcăului de fier al spectacolului” de vreme ce stilul subtil-represiv și rețelele de supraveghere-dezinformare conspiră acum în favoarea status-quo-ului, menținând tocmai „sistemul de dominație spectaculară” printr-un monolog elogios. Tezele lui Debord converg înspre critica societății spectaculare, denunțând într-un limbaj eseistic, privat de aparat bibliografic imensa acumularea de spectacole și puterea suplimentară pe care o procură. Evident, impulsul se află în „dominația autocratică a economiei de piață”, bucurându-se de o „suveranitate iresponsabilă”. Dar Guy Debord, constatând coerența societății spectacolului (aflând în spectacol, pe de o parte, un eficient instrument de unificare și, pe de altă parte, un factor de anihilare a tendințelor criticist-revoluționare) evită polemismul (pe care, de altminteri, îl consideră, în acest caz, „facil și inutil”). El înregistrează doar, fără a moraliza. E atent la ceea ce fac „proprietarii lumii” sub pretextul „invaziei civilizatoare” și incriminează această *dominație spectaculară*, aservind publicul planetar. Mai mult, cum *voința rațiunii comerciale* a devenit „stăpânul necontrolat al proiectelor”, Debord contemplă, cu pusee criticiste, puterea despotică a spectacolului și excesele lui mediatic, inclusiv în *politica-spectacol*. El vorbește despre „spectaculul integrat”, ceea ce înseamnă nu doar inserția în realitate ci și reformularea ei. Și, mai important, sesizează simultaneismul celor două „forme” ale spectacularului (concentrată și, respectiv, difuză), observând înlocuirea personalităților dictatoriale și a regimurilor totalitariste cu centre oculte, subjugând masele prin ideologia subliminală a culturii media. Asupra acestei chestiuni, cerând chiar „alfabetizarea” publicului media insista și Douglas Kellner.

În ultimul timp, mass-media au devenit un mediu de existență sau poate chiar „aerul social” al epocii noastre. Mass-media nu mai pot fi contestate dar noul tip de intimitate desocializează și prin superficialitatea excitantă a noilor modele. Mass-media par a umple vidul – spunea Jean Cazaneuve – iar consumul media mărește gradul de

dependență. Totodată, media creează ruptura cu societatea tradițională, acuzată de un organicism neguros, invitându-ne în hiperrealitate.

Dacă blamata limbă de lemn slujea ca mijloc de mascare a realității, nu mai puțin epoca mediatică produce, prin standardizare și infantilizare, *teleintelctuali*, aspirând la planetarizare. Răvnitul caracter universal al limbii de lemn primește o ciudată concretizare în societatea „de supraveghere”, ivită sub paradigma vulnerabilității. Cultura eroică recunoștea apartenența clasică; azi, piața

Julian Assange

mondializată a societății de consum ne instalează în *civilizația confortului*.

Instituția media stărnește interesul roiiilor de analiști, fiind o sursă de putere și chiar o industrie. Ea instituie un câmp cultural, aflat în expansiune; și mai grav este faptul că impune „propriile sale constrângeri”. De acord, apariția tehnicilor de comunicare moderne asigură democratizarea culturii. Deoarece media condiționează opinia publică și uniformizează gusturile, implicit slujește, cu egală devoțiune, fenomenelor de masificare și mediocrizare pe fundalul alienării.

Sintagma *mass-media* este atât de folosită în contemporaneitate încât am putea spune că a devenit o prezență obligatorie în viața noastră. Aviditatea cu care oamenii citesc ziarul de dimineață, ascultă radioul în automobilul personal, în autobuz în drum spre sau de la serviciu și, în final, plăcerea cu care privesc la televizor în fiecare seară, toate acestea devenind reale deprinderi, ne obligă să acceptăm media ca fenomen. Insidios sau nu, toate mijloacele de comunicare în masă încep să devină din medii de informare, *mediu de existență*.

Mass-media acaparează în așa măsură încât, realmente, am putea spune că programează vieți, că sunt un reper absolut, asimilat de bună voie. Așadar, indivizii își adaptează activitățile pentru a urmări știrile de la o anumită oră, o emisiune de divertisment sau un serial.

În sprijinul ideii că privitul la televizor, ascultarea radioului și citirea ziarelor nu sunt un proces pasiv, John B. Thompson susținea că „receptarea produselor media este în mod fundamental un proces hermeneutic”. Adică, oamenii folosesc informațiile din media ca pe un vehicul pentru reflecție și autorefecție, ca pe o bază de a se gândi la ei înșiși, la ceilalți și la lumea căreia îi aparțin. „A-ți apropia un mesaj înseamnă a sesiza conținutul său semnificativ și a-ți însuși”, sublinia și Paul Ricoeur. Deci, apropiindu-se un mesaj, noi îl adaptăm propriilor vieți și contexte de viață.

Dezvoltarea mass-media transformă procesul formării sinelui, nefiind vorba neapărat despre o îmbogățire, ci despre crearea unui nou tip de intimitate, care diferă complet de formele caracteristice interacțiunii față în față. Este vorba despre o *intimitate mediată*, nonreciprocă, deci comodă și lipsită de riscuri. Ea poate fi relaxantă pentru că nu presupune obligațiile specifice interacțiunii *face to face*. Dar, poate, totodată, să devină o formă de dependență în care indivizii ajung să se bazeze pe alții, a căror absență și inaccesibilitate îi transformă într-un obiect de venerație (relația dintre fan și star).

Comunicarea mediatică creează condiții pentru intruziunea mesajelor ideologice în contextele practice ale vieții de zi cu zi. Dar sunt oare aceste mesaje purtătoare de

ideologii? Dacă răspunsul este afirmativ, depinde doar de modul în care acestea sunt preluate de indivizi și încorporate reflexiv în sistemele lor de valori pentru că textele și programele mass-media ce abundă în imagini stereotipe pot să fie folosite de destinatari în moduri diferite, chiar neașteptate.

Într-adevăr, mass-media pot îmbogăți universul fiecăruia dintre noi, pot accentua organizarea reflexivă a sinelui, dar reversul medaliei este cel puțin la fel de important pentru că aspectele negative ale relației individ-mass-media dau bătaie de cap analiștilor.

Deși disponibilitatea produselor media servește multor nevoi, ea face ca împlinirea lor să fie tot mai dependentă de sistemele asupra cărora indivizii au un control limitat. Este ceea ce John B. Thompson numește „dubla legătură a dependenței mediate: cu cât procesul de formare a sinelui este îmbogățit cu forme simbolice mediate, cu atât sinele devine mai dependent de sistemele mass-media care se află dincolo de controlul lui”. Dar reflexivitatea și dependența nu se opun necesar, mai ales că această dependență nu este singulară; avem exercițiul ei, confruntându-ne zilnic, în aproape toate aspectele vieții.

Comunicarea mediatică poate avea și un efect de dezorientare. Varietatea și multitudinea mesajelor difuzate non-stop dau naștere la o *supraincercare simbolică*. Indivizii se confruntă cu nenumărate „narațiuni” de formare a sinelui, cu o mulțime de viziuni

asupra lumii care, cu siguranță, nu pot fi asimilate coerent.

Efectele acțiunii mass-media, exercitate asupra receptorilor, nu se resimt nici total, nici uniform și, bineînțeles, nici imediat. Sistemul mediatic contribuie mai degrabă la *consolidarea, la întărirea* unor opinii și comportamente preexistente decât la schimbarea lor. Totuși, din unghi cultural, oferta mediatică – construită, aproape exclusivist, pe calapodul divertismentului – nu se poate să nu inducă, pe termen lung, efecte indezirabile. Prin mass-media (prezentarea vieții și a performanțelor vedetelor, a izbucnirilor de violență, a celor mai seducătoare forme de viață, a evenimentelor de excepție), publicul larg are ocazia de a „trăi prin procură”, simbolic, ceea ce îi este refuzat cotidian.

Televiziunea exercită acest rol mai ales prin oferta masivă de *divertisment*, media răspunzând unor nevoi compensatorii reale: contribuie la restabilirea securității și echilibrului psihologic al individului, îl ajută pe omul de rând să se elibereze de refulări. Toate acestea reprezintă „satisfacții compensatorii”. Așa fiind, ne putem întreba: oare *cultura media* este o nouă formă de cultură sau rămâne doar un mijloc de difuzare? Să ne amintim că Marshall McLuhan scria (în 1964) că „medium-ul este mesajul”; el atrăgea, astfel, atenția criticilor că accentul pus pe conținutul comunicării ignora nepermis rolul canalelor de transmitere, minimalizând influența lor specifică. Încât, sociologul canadian afirma fără să ezite că astăzi comunicarea a devenit „un fenomen de civilizație totală” iar sub impactul noilor media omul însuși se schimbă (și, o dată cu el, și societatea). Mai mult, McLuhan e tranșant: „societățile au fost totdeauna remodelate mai mult de natura mijloacelor de comunicare decât prin conținutul comunicării”. Mijlocul, așadar, are valoare de „mesaj formativ”. Iar noile media au modificat echilibrul simțurilor umane recompunând identitatea umană: „orice schimbare la nivelul unui mijloc de comunicare va antrena un lanț de consecințe revoluționare la fiecare palier al politicii și culturii”. Dincolo de exagerările teoriei sale (înscrisă paradigmă tehnologică, reducând devenirea societății umane la un singur agent cauzal, cel al *medium-ului tehnologic*), McLuhan a revoluționat teoria comunicării, obligând – cum demonstrează E. Katz – la *regândirea problematicii media*. Cu deosebire chestiunea devine presantă când examinăm destinul cultural al umanității, aflată azi sub „bombardament” mediatic.

Adrian Dinu RACHIERU

Malraux, Arta și veșnicia

110 ani de la naștere, 35 de la moarte (II)

Sub semnul lui Thanatos

În scrierile lui Malraux, cu precădere în *Antimemorii*, revine obsesiv leit-motivul morții și ideea sinuciderii. Este paradoxal că acest lucru a ajuns să persecute o personalitate atât de agitată și energică precum el, care s-a luptat în toate felurile și sub pretextele cele mai diferite cu viața și pentru viață. Cu toate acestea, faptul devine explicabil când se vede cu câte morți a fost jalonată existența sa. Ideea sinuciderii pare să aibă un fond genetic: bunicul său s-a sinucis, tatăl său s-a sinucis și nici lui Malraux nu i-a fost străin acest gând, atâta doar că, așa cum mărturisea, s-a tras destul de des asupra sa ca s-o mai facă el însuși. A cochetat însă periculos cu gândul sinuciderii din moment ce a încercat să găsească argumente care să justifice gestul: *Cum e oare cu puțință ca în nici o civilizație, în nici una, oamenii să nu fi hotărât că au dreptul să-și aleagă moartea...? Ca și cum n-ar fi de-ajuns că nimeni nu poate alege dacă să se nască sau nu.* Felul de viață dus de Malraux a fost pe muchie de cuțit, sinucigaș. Ar fi putut fi ucis de nenumărate ori, iar de două a fost pe cale de a fi executat. Prins de naziști în 1944, colonelul Berger, alias André Malraux, a avut parte de un simulacru de execuție. A doua oară, într-o închisoare de la Toulouse, unde urma să fie executat, a fost salvat doar de plecarea precipitată a nemților. Pe el Cea fără de Nume l-a ocolit, nu însă și pe ai săi. Să fi fost existența lui Malraux pusă sub semnul lui Thanatos, zeul morții? Deși nu cred în așa ceva, prea multe coincidențe par să confirme o astfel de ipoteză. În 1944, Josette Clotis, tovarășa de viață a scriitorului, a pierdut sub roțile trenului. În 1961 i s-au alăturat în mormânt cei doi fii ai cuplului, Gauthier și Vincent, dispăruți tragic într-un accident de mașină. În timpul războiului și-a pierdut cei doi frați deportați în Germania: Claude a fost executat, iar Roland a dispărut în bombardamentul experimental nazist asupra unui cargo plin cu deținuți. În fine, nici sfârșitul vieții n-a fost sub auspicii mai bune. După un scurt interludiu sentimental (1963-1969) cu o iubire de tinerețe regăsită, scriitoarea Louise Vilmorin, a pierdut-o și pe aceasta. În 1970 s-a retras în istorie și idolul său, omul pe care l-a respectat și admirat cel mai mult, generalul de Gaulle. La șirul lung de morți din propria-i familie, trebuie adăugați tovarășii de luptă de pe frontul republican din Spania, pe cei din brigada *Alsacia și Lorrena* alături de care a luptat pentru eliberarea Franței. Egoismul și insensibilitatea, ori o tărie sufletească excepțională pot face posibilă supraviețuirea după interminabilul șir de morți care i-au marcat viața. Cum de insensibilitate nu poate fi vorba – a luptat de atâtea ori pentru cauzele celor nedreptățiți încât ideea aceasta nu intră în discuție –, rămâne de luat în considerare forța interioară și urmărirea perseverentă a unui țel în viață. Malraux nu era neliniștit de apropierea morții, ci mai degrabă curios, asemeni tatălui său care înainte de a se sinucide a lăsat deschisă o carte pe a cărei pagină subliniaser următoarea propoziție: *Cine știe ce vom descoperi după moarte?* În capitolul ultim al *Antimemoriilor*, rescrie trăirile din spital când viața i-a atârnat de un fir de păr și se miră că moartea, față de care s-a aflat la un pas, nu-l făcea să sufere. Lui Méry, despre care vorbește în *Antimemorii*, îi pune în gură sfidarea ironică la adresa morții: *Aș vrea să-i spun morții, care nu-i departe: Mare noroc cu oamenii că nu înțeleg nimic, absolut nimic!* Malraux, care a jucat ruleta rusească cu moartea, a încercat să înțeleagă *acel monstru apocaliptic, mai hulpav decât orice flagel sau decât bomba atomică, deoarece i-a înghițit pe toți. Mîntea omenească* – scrie el în ultimul capitol al *Antimemoriilor* – *a dat din belșug formele ei ineputabile lumii de dincolo, chiar și sufletul nemuritor; dacă neantul se află în balotaj, tot conștiința cea mai adâncă – aceea de a fi în viață – va fi aservită de inconștient pentru a-l lega pe om de cadavrul său. (...) Orice dialog cu moartea începe pe planul iraționalului. Se știe că moartea este de neconceput: nimeni nu are conștiința acestui lucru.* Singurul lucru care poate învinge moartea și care înseamnă prelungirea existenței umane dincolo de limitele sale biologice este, în opinia sa, arta. *Sont morts les batisseurs...* Dar catedralele ridicate de *măinile de țărăniță*, cum expresiv se exprima un cronicar, stăruie de veacuri, iar turlele lor imponderabile veghează încă orașele. Opera de artă sfidează moartea, iar această idee este însăși substanța scrierilor despre artă ale lui Malraux. A fost însuși felul său de a exorciza nenumăratele morți survenite în familia sa de la încheierea războiului și până la sfârșitul existenței sale. Ca romancier, după război a încetat să mai existe, în schimb în tragicul interval 1944-1976, a scris o serie de eseuri pe teme artistice. Dacă în romane pare să fie obsedat de muzică, în 1944 atenția sa se mută pe pictură și, în mod special, pe sculptură care, prin durabilitate i-a oferit exemplul optim al demonstrațiilor privind relația artă-moarte. Începând cu anul 1947, două edituri prestigioase, Skira și Gallimard, au publicat ritmic scrierile sale despre artă: *La Psychologie de l'art* – 1947: *Le Musée imaginaire* – tot 1947; o altă *La Psychologie de l'art. La Création artistique* – 1948; al treilea volum din *La Psychologie de l'art*, subintitulat *La Monnaie de l'absolut* – 1949; *Saturne. Essay sur Goya* – 1950; *Les Voix du silence* – 1951; *Le Musée imaginaire de la sculpture mondiale* – 1952. Au urmat alte

două volume din același ciclu, primul subintitulat *Le Bas – reliefs aux grottes sacrées*, celălalt *Le Monde chrétien* – 1954; *La Métamorphose des dieux* – 1957; *Le Triangle noir, Laclos, Goya, Saint-Just* – 1970; *La Tête d'obsidienne* – 1974; *L'Irréel* – 1974; *L'Intemporel* – 1976; postum, a apărut *Le Surnaturel* – 1976. Seria scrierilor despre artă n-a fost întreruptă decât de redactarea *Antimemoriilor* (volumul I, *Les Miroir de Limbes* – 1967, și *La Corde et les souris* – 1976). O obsesie de aproape trei decenii, în care a renunțat la calitatea de romancier pentru cea de pledant al cauzei artei spune mult de sensibilitatea și modul de a gândi al lui Malraux.

Malraux și lumea artei

Marile iubiri au ceva violent în ele, iar cunoașterea seamănă uneori cu un viol. A fost și cazul relației dintre Malraux și artă. În 1923, ajuns în Indochina, deocamdată aventurierul Malraux a pornit însoțit de soția sa Clara și un fost coleg de școală pe nume Louis Chevasson într-o „expediție” în jungla cambodgiană. Nu interesul arheologic l-a mânat până la templul Banteai Srey, ci mult mai prozaica cupiditate. A furat *câteva pietre*, cum ar fi zis lordul Elgin, cel care a vandalizat sculpturile de pe frontonul Parthenonului, cu intenția prozaică și deloc ascunsă de a le vinde unor colecționari împătimiti de arta khmeră. Prinși asupra faptului, cei trei au fost arestați și duși la Phnom Penh unde au fost inculpați și judecați: Malraux – trei ani închisoare; Louis Chevasson – un an și jumătate. Soția, eliberată, a dat fuga la Paris unde i-a montat pe prietenii lui Malraux, printre care Max Jacob și André Gide, să protesteze împotriva condamnării. După mult vacarm, cazul a ajuns să fie rejudecat: un an pușcărie pentru Malraux și opt luni pentru Chevasson. În cele din urmă nici unul dintre cei doi n-a fost încarcerat și s-au întors la Paris. Dar din acel moment Asia a devenit pentru Malraux un adevărat miraj la care s-a întors de fiecare dată încă și mai subjugat. Hoțul de opere de artă s-a convertit din acel ceas în protector și iubitor al artei.

Se pune întrebarea firească: ce-l făcuse pe parizianul Malraux să se aventureze tocmai în necunoscuta și îndepărtata Indochina? Asia a exercitat o adevărată fascinație asupra Occidentului începând cu jumătatea secolului al XIX-lea și mai cu seamă la începutul secolului XX. Pictorii descoperiseră în stampele japoneze o viziune complet diferită față de cea europeană, ceea ce a dus la modificarea felului de a gândi. Valuri de arheologi și etnografi ori de aventurieri s-au simțit atrași de exotismul asiatic. Incitați de descoperirea poeziei de tip *haikai* sau *tanka*, poeții au renunțat la versificarea cantativă în favoarea versului scurt. Mișcarea Art Nouveau s-a alimentat masiv din motivele asiatice. Succesul dansatoarei exotice Mata Hari – în fapt era o olandeză care învățase dansurile indiene și javaneze –, care îi înnebunise pe parizieni, ținea tot de tropismul pentru Asia. Ea își susținea spectacolele adeseori în decorul Muzeului Guimet, printre sculpturi indiene sau khmere. Fondatorul muzeului, Emile Guimet, un industriaș lionez, bogat și erudit, mare amator de artă asiatică, adunase din călătoriile sale o cantitate uriașă de sculpturi și obiecte de artă care, neîncăpând în muzeul deschis la Lyon, a avut nevoie de un nou spațiu și așa a pus bazele Muzeului Guimet de la Paris. Ca una care am avut ocazia de a le vizita pe amândouă, pot depune mărturie pentru calitatea excepțională a exponatelor. Cel puțin în materie de sculptură, ele au opere de artă excepționale. Nici nu-i de mirare că Brâncuși, sătul de atâtea artă greacă, a întors spatele Luvrului, înmulțindu-și vizitele la Muzeul Guimet, unde a aflat răspunsuri la multe din întrebările care îl bântuiau. Se adaugă la toate astea călătoriile Alexandrei David-Niel, expedițiile la Serindia ale lui Aurel Stein și ale lui Sven Hedin, romanele, cam superficiale, e drept, ale lui Pierre Loti, printre care *Un pelerin la Angkor* și încă multe-multe altele care au întreținut interesul pentru Asia. Îmbătat de mirajul necunoscutului, cu instinctul călătorului neobosit în sânge, Malraux a fost o pradă ușoară.

Malraux întinerește Parisul

Dacă începuturile relației scriitorului cu arta au stat sub semnul lui Mercur, zeul neguțătorilor, dar și al hoților, ulterior ea a intrat sub semnul zeului frumosului și al artelor, Apollo. Îndrăgostit de artă, în calitate de ministru al Culturii, Malraux a făcut toate eforturile – în scris, verbal, prin decizii ministeriale – pentru a salva și proteja patrimoniul artistic francez, dar și pe cel mondial. A făcut totul pentru salvarea vechilor monumente, dar a fost, concomitent, și avocatul pledant al avangardei artistice a secolului XX. În calitatea oficială pe care o deținea în guvernele gauliste dintre 1959 și 1969, a luat măsuri de curățare a monumentelor Parisului de rapănul industrial depus pe ele în ultima sută de ani, rapăn care devenise atât de gros, încât volumele deveniseră imposibil de descifrat – în masa neagră și densă, umbrele erau greu de distins. Cartierul Marais, un complex de *hôtels* (reședințe urbane ale unor persoane bogate, n.n.) era într-atât de degradat, încât urbanității și arhitecturii au cerut demolarea lui. Pe deasupra, locul era infestat și insalubru – așa cum îi arată numele (*marais* înseamnă în limba franceză mlaștină), în schimb, istoric și cultural, locul era de o densitate fără pereche. Perioada de

glorie a cartierului fusese secolul al XVII-lea, însă odată cu mutarea centrului de interes către cartierul Saint-Germain și Île Saint-Louis, în secolul următor, a început să decadă. Evenimentele de la 14 iulie 1789, care au culminat cu căderea Bastiliei, aflată în proximitatea cartierului, i-au dat lovitura de grație. Când Malraux a decis să-l salveze era o paragină, cu *hôtels* degradate, locuit de neguțători mărunti, fief al lumii interlope și ghetou evreiesc. Astăzi, în palatele salvate sunt organizate muzee și nu-i plăcere mai mare decât să hălăduiești prin Marais. *Hôtel Carnavalet*, locuit odinioară de *divina marchiză de Sevigné*, este Muzeul de istorie al Parisului; *hôtel Guénégaud*, construit de arhitectul Mansart adăpostește Muzeul Vânătorii și Naturii; Muzeului de istorie al Franței i-a fost destinat *hôtel Rohan-Soubise*; donația succesorală Picasso ocupă *hôtel Salé*; Institutul suedez Tessin ocupă fostul *hôtel Merle*; Muzeului incuierilor, alias Bricard, i-a fost dat în folosință *hôtel de Liberal Bruant*. În imediata apropiere se află unul din cele mai încântătoare locuri din Paris, *Place des Vosges*, un ansamblu arhitectural de o rară armonie, frumusețe și unitate. Pe o latură a celebrei piețe, în *hôtel Rohan-Guéméné*, la etajul doi, unde a locuit o vreme Victor Hugo s-a organizat muzeul omonim. Salvând Cartierul Marais, Malraux și-a spălat păcatele nesăbuite ale tinereții sale aventuroase.

Concomitent cu cosmetizarea și întinerirea bătrânului Paris, Malraux s-a arătat preocupat de arta contemporană ca un element viu, în perpetuă mișcare și schimbare. La dispariția marilor pictori ai primei jumătăți a secolului trecut, Braque, Le Corbusier și Picasso, nu atât în calitate de ministru, cât în cea de admirator și prieten al acestora, a adus omagiul celor dispăruți. În 1974, la un an de la dispariția lui Picasso, la invitația văduvei artistului, Jacqueline, a participat la o selecție a picturilor rămase de la pictor. Toate observațiile făcute atunci, precum și reluarea unui text referitor la Picasso, au fost incluse în volumul *Capul de obsidian*.

Arta, moartea și nemurirea

Războiul a creat o falie în creația lui Malraux, iar romancierul a făcut loc iubitorului de artă. Până și *Antimemoriile*, singura lui scriere în proză de după 1944, amestec de viață trăită, politică, amintiri ale anabasisului personal, ale luptelor la care a participat, ale întâlnirilor sale cu personalitățile cele mai importante ale secolului XX, sunt întrerupte de mari pasaje dedicate artei. Rămâne tulburătoarea întrebare: ce anume a determinat această schimbare de direcție în preocupările sale? Ce anume l-a returnat de la destinul său literar care i-a adus succes și popularitate determinându-l să se preocupe aproape în exclusivitate de artă?

Senectutea aduce, odată cu inconvenientele biologice, avantajul înțelepciunii, dar și obsedantul gând al morții care răvășește totul. Or, Malraux a fost permanent obsedat de moarte în sensul finitudinii. Singura care poate exorciza moartea, o poate amâna cu secole sau milenii, este arta care supraviețuiește creatorului, limitelor sale biologice, generației căreia i-a aparținut, timpului istoric dat. Arta transcende moartea și prelungeste existența spirituală a creatorului, însă o dată cu trecerea timpului se și sustrage destinației ei inițiale căpătând cu totul alte valențe. Malraux nu este primul care a gândit despre artă în acest fel. Latiniile aveau dictonul *Ars longa, vita brevis*. Brâncuși dorea să lase și el urme pe nisipul eternității. În secret, artistul speră să supraviețuiască prin opera sa și să învingă necruțătorul timp, *mai puternic decât cele șapte faceri* cum spuneau zoroastrienii. Deși adresabilitatea ei pe termen scurt este destinată contemporanilor, în fapt ținta operii de artă este eternitatea. Artistul visează la înveșnicirea sa prin intermediul ei. *Metafora se joacă cu nemurirea*, scria Malraux. Prin *metamorfoză*, termen ce revine frecvent în scrierile despre artă ale lui Malraux, acesta înțelegea abandonarea crisalidei în favoarea fluturului, mai explicit îndepărtarea oricăror date de ordin istoric și religios ori de altă natură care încurcă judecata valorică și înțelegerea prin elementele intrinseci ale artei.

În *Muzeul Imaginar*, sculpturi în marmură grecești sunt alăturate unor cioplituri în lemn africane, sfinții creștini dialoghează cu sculpturile în piatră khmere și măștile nu mai știu cărui trib se confruntă cu portrete din sculptura modernă. Metoda folosită de Malraux în acest caz a fost comparația, singura în măsură să le pună în evidență calitățile. Numitorul comun al tuturor operelor cuprinse în *Muzeul Imaginar* este doar arta și nimic altceva. Toți idoli și sfinții și-au pierdut coordonatele temporale și religioase, geografice și istorice inițiale pentru ca într-o frățietate de forme și volume să alcătuiască o unitate indestructibilă – Arta. Cele trei volume dedicate de Malraux *Muzeului imaginar al sculpturii* încearcă să evite capcanele în care riscă să cadă o astfel de alcătuire – subiectivitatea – nu este un muzeu personal; prejudecățile acumulate de-a lungul timpului, judecata prin intermediul unor

Mariana ȘENILĂ-VASILIU

(Continuare în pag. 26)

* Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări *

Epistolarul Ioanei Pârvulescu

cu prea puține resurse. *Așa ceva scrie oricine*, și-ar fi spus buna cititoare a anului 1916. Dacă asta e poezie, eu mă împușc /cu plumb/ ar fi spus și onestul cititor al vremii de război și e foarte probabil că n-ar mai fi deschis niciodată volumul) dar venind de la un acord cu aproape toți exegeții, că în „poemele volumului din 1916” se resimte „dominația concretului”, Ioana Pârvulescu are ambiția (inspirația) de a descifra acest concret, de a-l identifica în viața curentă a poetului și astfel, din aproape în aproape, sensurile metaforice ale *plumbului* din poezia lui Bacovia se modifică, primesc o altă încărcătură ideatică, poate mai banală dar mai... reală: „Singurul sens concret și adecvat contextului poetic al cuvântului plumb e, în anul 1916, *pumbul literei*, tiparul”. Și „dintr-odată totul devine coerent. «Dormea întors amorul meu de plumb» capătă sens. Oricine a vizitat o tipografie știe că litera e întoarsă, poemul întreg e întors (priviți o ștampilă sau literele de pe brațele mașinii de scris). Florile de plumb devin o fotografie a literelor. Povestea cu «dormea» (cam metaforică pentru Bacovia, dar, să fim serioși, e o metaforă banală, din aceea de care se abuzează în limbajul obișnuit, o catahreză) e confirmată în alte poeme și în același context, al cărții care e tipărită (...) În cavoul impus în poezie de Baudelaire, Bacovia și-a pus propriile sicrie de plumb, literele”. Astfel încât, „din poet de noaptea”, Bacovia devine „un puternic poet de sugestie, aproape ermetic” – fapt sugerat și de G. Călinescu. Demonstrația, de subtilă interpretare metaforică a creației bacoviene, o duce pe Ioana Pârvulescu la concluzia că „pentru Bacovia *plumb* e perfect sinonim cu *poezie*”. Și încheie: „Poezia modernă e incremenire în plumb, e somnul de moarte al tiparului. Depinde însă de cititor dacă o învie sau nu”.

Alte nuanțări în sensul poetic (consacrat) al poeziei lui Ion Barbu, avem în scrisoarea pe care i-o adresează lui Șerban Foartă, și acesta un *practicant* al *șaradei* literare. Dar, în fapt, ce e *șarada*?, de factura căreia a fost taxat Ion Barbu adesea, cu intenții de discreditare. Ioana Pârvulescu intuiește aici, în această „capacitate de invenție și de alegorizare a lumii” cheia ermetismului poeziei barbiene („poezia ermetică barbiană se ascunde de cititor ca obiectul șaradei sau scapă adversarului ca luptătorul al cărui trup e uns cu ulei”). Analiza pe cuvânt a câtorva poezii – cu elegante pîruete de argumentație oarecum colaterală – ajunge la *esența* actului creator al lui Ion Barbu: „un poet cu conștiința clară a divinității”, descoperind aici „o componentă mistică asupra căreia nimeni n-a stăruit îndeajuns”. Nici *corespondenta* nu are pretenția de a rezolva definitiv această *șaradă* propusă de autorul *Jocului secund*, însă indică cert o cale de acces înspre acolo. Discursul ei demonstrativ-analitic deschide, indubitabil, calea de acces către misticul liricii barbiene („Grupajul *Joc secund* este unul mistic, este echivalentul abstract al psalmilor”). Evidența acestui fapt rezultă și din comparația cu Arghezi: „la Arghezi lucrurile sunt spuse «curat», limpede, într-un dialog al omului cu Dumnezeu, sau cu cerul, sau chiar cu el însuși, pe când la Barbu poemele sunt ermetice, încifrate, sunt vitralii, nu ferestre”. Așa încât, *Joc secund* este „o copie a lumii jocului prim, care este creația lui Dumnezeu, Geneza”.

Pentru Mihai Zamfir reia, dintr-o altă perspectivă, drama lui Al. Macedonski lovit de „urmările epigramei” scrise la adresa lui M. Eminescu, când „căuta soluții disperate de supraviețuire”, jucând la loterie cu „obsesia câștigului picat din cer”; lui Vlad Zografi îi *povestește* cum a ajuns, din întâmplare (!), Mihail Sebastian să scrie teatru (anecdota pariului cu Leny Caller) pentru ca să se refere apoi la „neliniștea personajelor” din dramaturgia acestuia, atât de legată de atmosfera epocii („tributar aerului timpului”) și încheind cu întrebarea la care, probabil, (nu) așează un răspuns din partea corespondentului: „Mai are azi șanse tipul de teatru pe care îl scrie Sebastian?”

În scrisoarea adresată doamnei Anca Manolescu, îngrijitoare colecției „Întelepciune și credință”, de la Editura Humanitas, Ioana Pârvulescu se întreabă „care dintre cei patru evangheliști se dovedește cel mai convingător, literar vorbind?” Chestiunea odată lansată o solicită pe autoare în judecarea textelor evanghelice, dincolo de valoarea lor teologică, în grila de interpretare... beletristică (această „lectură paralelă”). Întregul eseu, ce nu este deloc speculativ, demonstrează că unele *procedee* literare moderne se pot găsi, *in nuce*, aici, în textele biblice („literatura psihologică iese din cutele scrierii” lui Ioan; versiunea lui Luca are „adresă epistolară” și este „frumos articulată didactic”; „întreaga literatură existențialistă ar putea porni de aici, de la un *de ce* etern nererzolvabil” aflat

la Marcu; în fine, Matei, de altminteri cel dintâi evanghelist, „a scis pentru auz”, utilizând formulări de o *frumusețe autentică a simplității expresiei*), o exemplară demonstrație de analiză stilistică. Ș.a.m.d.

Ioana Pârvulescu oferă în acest epistolar din *Cartea întrebărilor* o remarcabilă, în totul, invitație la veritabile excursiuni... hermeneutice (la o adică) pe nesfârșitul teritoriu al literaturii, ca într-o cuceritoare carte de povești pentru... inițiați.

Constantin CUBLEȘAN

Tablouri dintr-o expoziție

Toate astea s-au petrecut în vremea când Tomiță era elev în clasele primare. Numai că timpurile s-au schimbat și poate că Ali s-ar mai fi aflat și astăzi în curtea Școlii de băieți cu fesul său roșcat, cu mâncile suflecate și șorțul agățat de gât, pătat de bragă sau miere sau halva, dacă într-o seară poliția n-ar fi descins pe negândite în casa de sub pădure unde locuia, nu l-ar fi smotocit un pic, că micul său comerț încalcă regulile de igienă în vigoare, că e un pericol pentru sănătatea sărmanilor copii expuși să se îmbolnăvească și nu i-ar fi confiscat căruțul, rostul existenței lui de turc bătrân, sărac, și fără sprijin. De ce nu cauți de lucru undeva și stai ca o momâie lipit de gardul școlii? I-a întrebat odată pe bătrân, și el aici e locul meu, nu vezi? Pe urmă a tăcut și lui Tomiță îi păruse rău că l-a întrebat ce caută acolo, deși tot nu înțelegea de ce venea Mahmud în fiecare zi la școală și se așeza pe trepidul ăla nenorocit și rămânea acolo ore în șir privind departe, dincolo de apele murdare ale Hinței.

Și într-o zi, când puștii au ieșit în recreația mare și se jucau cum știu ei să se joace făcând o hărmălaie de poveste, un pici din clasa a doua a zărit de partea cealaltă a gardului o umbră prăbușită pe trotuar, a dat alarma și în câteva clipe toată școala a aflat că moșul ăla care stătea aiurea pe un scăunel nenorocit, lângă zăplazuri, și mai schimba o vorbă cu câte un trecător care-l băga în seamă, își dăduse duhul, zburase în lumea veșnică a lui Alah. Nu s-au găsit în locuința lui decât un sfert de pâine, vreo douăzeci de lei, o carte scrisă cu niște semne fistichii și poza unei fete palide, sfrijite, cu un vâl pe cap.

La înmormântarea lui, în cimitirul protestant din marginea orașului, n-au fost de față decât el, Tomiță, proprietărea casei unde locuia și un trimis al Primăriei îmbrăcat în negru. Nici nu trecuse anul de când i se luase căruciorul și copiii îl și uitaseră pe turcul bătrân, adus de spate, de la care cumpărau cu câțiva franci sugiuc, susan, covrigi cu sare, baclavale și bragă rece, bineînțeles.

Constantin MATEESCU

Zigzaguri

scurt, calendarul e busola omului modern. Indivizii (la fel și popoarele) care au dobândit deprinderea s-o utilizeze progresează. Pentru Gheorghe Marinescu educația trecea însă dincolo de scopurile „materialiste”, era pravilă și principiu. În 1912, înaintea plecării într-o călătorie la Paris, el își redactează testamentul. Referitor la copii, scrie: „li se va da o educațiune morală bună, li se va inspira iubirea cea mai caldă de patrie și umanitate”. (*Ib.*, p.39)

Constantin CĂLIN

Am renunțat la toate plăcerile

cuvintele lui Croce pe marginea poeziei lui Dante: „glas uimit și emoționat, care perpetuează sufletul omenesc în creația lumii, într-una reinnoită”. De unde rezultă că poezia e o componentă a Creației, dar se pune întrebarea: e una care o completează adorator sau o concurează? Aici putem vorbi despre esența mistică a actului artistic sau despre natura sa demonică, sacrilegă. Ambele teze au fost susținute de condeie de seamă. În ce mă privește, întrucât oricum n-am putea penetra taina creației omenești căreia se cuvine a-i recunoaște simburile de transcendență, pot mărturisi o oscilație între numitele antinomii. Există momente în care simt poezia (a altora, a mea) ca o înălțare purificatoare, ca o extazie, și altele în care o percep cu resemnarea cu care putem trăi un act de damnare.

Reevaluări

Și culmile:

„În ultimul timp s-au folosit excesiv uralele, însă cele pe care le voi pronunța acum nu trebuie căutate prea departe, pentru că le citesc în ochii voștri: «Trăiască admirabila republică populară română, țara fericirilor, țara tuturor libertăților!»”

„Trăiască magnifica Uniune Sovietică, țara progresului, țara muncitorilor!”

„Trăiască cel mai bun prieten pe care oamenii l-au avut vreodată, Mareșalul Stalin!”

Cineva mi-a spus: „Eluard s-a ramolit. Chiar și cei mai fanatici comuniști români au impresia că cel care a scris *Îți scriu numele: Libertate își bate joc de ei.*”

De ce a mințit Eluard? Au putut să-l inducă atât de tare în eroare apartamentul somptuos de la Athénée [Palace], mașina americană, ovațiile spontane? N-a văzut nimic din mizeria poporului? Nu știe că închisorile sunt pline de comuniști [autentici] și de muncitori?

Jean ROUNAULT

Versiune românească de Liviu SOLTUZU

Malraux

elemente extraartistice. Deasemeni, evită să cadă în capcana îmbătării cu cuvinte așa cum procedează scriitorii când însăilă idei literare peste opera de artă. Încercarea temerară i-a reușit. Prin scrierile sale despre artă a modificat modul de percepere a operei de artă și reflecție asupra morții. În volumul dedicat lui Malraux, Jeanine Mossuz-Laveau nota că *punând în scenă puterea supraomenească a creației artistice, care, în ceasurile cele mai grele, ale închisorii sau ale bolii, de la război la doliu, (acesta) arată că ea este mai puternică decât moartea, mai tare decât suferința*. Pentru a susține ideea unității artei, Malraux face remarca după care un sculptor care cioplește o zeitate, nu se gândește în timp ce cioplește la zeitatea în sine, ci la sculptură. El nu supraviețuiește timpului prin semnificația sculpturii, ci prin arta sa. André Lothe numea această constantă a gândirii formelor artistice *invariante* și chiar a scris un eseu pe această temă. Malraux, în schimb, considera actul artistic *antidestin*, formă prin care creatorul demult devenit țărăna – *Unde e olarul, unde oare?* se întreba Omar Khayamm și tot el răspundea *Oale și urcioare!* – supraviețuiește biologicului, își depășește timpul și se înveșnicește. Deasupra imensului osuar uman, operele de artă stau mărturie puterii creatorului de a învinge și moartea și de a transcende timpul. I se datorează lui Malraux această filosofie consolatoare care face spiritualitatea să-și continue drumul ei spinos și sinuos prin istorie. Creatorul supraviețuiește și lumea continuă să existe cât timp opera de artă durează.

Mariana ȘENILĂ-VASILIU

O farsă metafizică

coborîrea lui Dumnezeu la bicisnica treaptă omenească, mizericordia față de condiția umană fiind doar o prefață a egolatriei ce nu cunoaște frîu. Drogul e un instrument al iluziei axiologice, nu al realității axiologice. Perfid, oferă ce nu are, simulînd o mirifică disponibilitate valorică, fără nici o acoperire. Drogatului i se pare că i se deschid cerurile, însă euforia eratzului e plătită scump la „ieșirea din tunel”, prin chinuri fizice și psihice, prin degradarea ființei. Transcendența apare trucată, e drept, cu destulă abilitate, de vreme ce, adesea, înșeală „spiritele alese”, dar avînd un astfel de obiect suprem, falsul se răscumpără într-un chip teribil. Demonia narcomaniei e o escrocherie ontologică, o manieră de sinucidere: „Îl numesc escroc, precizează autorul *Florilor Răului*, pe jucătorul care a găsit modalitatea de-a juca la sigur; cum să-l numim pe cel care vrea să cumpere pe cițiva bănuți fericirea și geniul?”. În consens, André Gide vorbește, în *Jurnal*, despre „un substitut al fericirii”, în situația în care „achiziționezi visul unui lucru cînd n-ai banii pe care îi cere achiziționarea materială a lucrului visat”. Incontestabila euforie indusă de substanțele chimice e nemeritată, e frauduloasă deoarece nu corespunde vocației sau inițierii, eforturilor trudei sau jertfei. E precum însușirea unui bun ce nu ți se cuvine, a unei stări ilegiteime, a unei vieți care nu e a ta. Nefăcînd parte din destinul ființei, drogul nu e decît un destin artificial, deci o farsă metafizică.

Gheorghe GRIGURCU

Voci pe mapamond: Maria BENNETT

De mai bine de două decenii Maria Bennett predă în calitate de conferențiar la Hostos Community College, City University, New York limba engleză și 'creative writing'. Poemele ei originale au fost publicate în multe reviste periodice și ziare precum *California Quarterly*, *Timber Creek Review* sau *Gargozle*. Preocuparea îndelungată pentru traducerea operelor poezilor Nancy Morejon, Ernesto Cardenal și Cintio Vitier a fost semnalată în câteva publicații cunoscute: *Nexus*, *Crab Creek Review*, *Esprit*; curând va încheia traducerea operelor poetului spaniol Carlos Edmundo de Ory. Opera ei de factură critică, *The Unfractured Idiom: Hart Crane and Modernism / Idioma Nefracturat: Hart Crane și Modernismul* a fost publicată de Peter Lang Press în 1987.

Editura *Cross-Cultural Communication*, care împlinește anul acesta 40 de ani de activitate asiduă, sub coordonarea poetului și editorului Stanley Barkan, a publicat de curând volumul de versuri al Mariei Bennett, intitulat *because you love / fiindcă iubești*/ din care oferim spre lectură câteva poeme traduse.

fiindcă iubești

fiindcă iubești
trăiești
visând

în această odaie fără fereastră
acolo unde
inima copleșită
nu e premiu de consolare

ținând către înalțuri
povara

acestor fărâme
de frumusețe
călătoare
de care
te agăți
și care
nu pot fi
tănuite
nici măcar
de
vălul de frică
ce te acoperă
ca o piele

fiindcă iubești
trăiești
visând
și în această visare
îți găsești
mântuirea

din pricina ta

mereu mă opresc
să ridic brațele
și să alung lumina
cuibărită în trup

aripi mijind
cum mugurii odinioară stingheri
lovind timpul
pe muzica albastră de nepătruns
a ochilor tăi
asemeni unui copil de cinci ani
mereu
de crăciun

patru metafore pentru trup

o plută pe valuri zburciomate
un colier al trebuințelor
un plan al științei zădărnicit
o biserică cuprinsă de flăcări

istoria întunericului

am venit aici să scriu
istoria întunericului

precum rimbard în abisina
cu instinctele unui hoț
care îmi fură trecutul
din dorința cea spulberată
poate s-a înșelat
la vrai vie n'est pas absente
dar glasul ucigașului amuțit
trebuie descătușat

în mintea lui

am venit aici să scriu
istoria întunericului
litania mea va limpezi autismul inimii mele
prin arderea versului și a mâinii
lucrurile nerostite vor fi atinse
și cele nepângărite vor primi un glas nou

am venit aici să scriu
istoria întunericului
după ce am spus prea multe
despre lumină
știind, totuși,
că încântarea mereu va fi aceeași
iar lucrurile vătămate
se pot
îndrepta

iată-te

iată-te
acolo unde începe
timpul meu

ceasul se oprește
când pleci

și totul
e
așteptare

cădere mai ușoară

fii copacul meu
așa ca să mă cuibăresc
ușor
la subsuoara
crengilor tale
răsucite

rezistând îndemnului
de zbor
în vreme ce gravitatea înlesnește
acum
o cădere
mai ușoară

chemarea bobului de strugure

chemarea
bobului de strugure
primăvara
te deșteaptă
zgâlțându-te
precum
chemarea rugăciunii

mugurii crapă
dinaintea privirii tale

visele tale
zădărnice
se vor întoarce
cu ei

poem pentru viața mea searbădă

horoscopul spune
că a sosit ziua
să îți schimbi
viața
neînsemnată
și vrednică de milă

și citez:
ține-te după lumina lunii
pleacă-ți urechea la bătaia cea nouă
îmbracă alte culori

pare să fie un sfat înțelept
cred

dar mai târziu îmi dau seamă
că plouă
și că nu va mai fi nici o lună diseară
iar noua bătaie
va fi
schimbarea postului de radio preferat
și că în încheiere
culorile noi
înseamnă haine noi
iar eu chiar că sunt lefter

așadar îi spun astrologului
că fiecare
ar trebui
să mă vadă
altfel mai degrabă

Traduceri:

Olimpia IACOB

Comedia numelor (14)

Interlopi sau interlupi?
x
Vorbind despre Paul Georgescu, Zaharia Stancu
zicea: „Paul, fie și Georgescu”.
x
Un critic cu buci în nume: Marian Victor Buciu.
x
La Iași, s-a preparat recent o mare tocăniță
pentru Cartea Recordurilor. Bucătar șef: Roman Fript.
x
Se zice că spectatorii meciurilor de fotbal în
care joacă Roberto Kaka stau cu batista la nas.
x
Pe plan politic, Al.Piru s-a distins prin piruete.
x
Prea puțin le-a păsat colegilor săi de partid de
potlogăriile deputatului Dan Păsat.
x
Sper să nu-l găsesc pe poetul Liviu Capșa cu
capșa pusă.
x
Adina-Irina (Keneres?) Romoșan Fornă, nu-i
așa că acest nume lung n-ar avea haz dacă, în cele din
urmă, n-ar începe să furnăie?
x
Un rom mi-a mărturisit în taină că vrea să-și
boteze copilul cu numele, atât de actual, de *Wikileaks*.

Ștefan LAVU

O farsă metafizică

Drogul: o temă tot mai presantă a societății contemporane. Un pendant al terorismului, care bîntuie pe toate meridianele, sancționat de majoritatea legislațiilor statale, însă care nu încetează a prolifera. Un bau-bau la adresa întregii omeniri, cu toate că preferă, cu perversitate, victimele fragede, adolescenții și oamenii tineri. Să recunoaștem că portretul-robot al narcomanului trădează un anume rafinement, un gust ales al Demonului chimic. Se află în chestiune, după cum arată Baudelaire, în speță tipul pe care secolul al XVIII-lea îl numea „omul sensibil”, pe care romanticii îl socoteau „neînțeles”, iar familiile burgheze îl „măgulesc” cu epitetul de „original”. Așadar individul abstras din mulțime grație interiorizării, a unei vieți psihice mai intense și mai pline de culoare și din această pricină evident mai vulnerabil. Înclinat spre solitudine, hipersensibil, labil în emoții și comportament, abulic și astenic, e mai întâi de toate victima propriei structuri care-l aruncă în zona dificultăților adaptării la mediul comunitar în toată diversitatea lui de aspecte. Psihanaliștii îl acuză de-o imaturitate care poate fi un stigmat, dar și o condiție favorizantă a aventurii creatoare, întrucât, nu ezită a specifica bardul francez amintit, „geniul nu este altceva decît copilăria clar formulată”. Sau, mai exact: „O mică durere, o mică bucurie de copil, nemăsurat amplificate de-o sensibilitate deosebită, devin mai tîrziu în omul adult, chiar fără știrea lui, germenele unei opere de artă”. Știm bine că sunt destui creatori care mărturisesc aceeași orientare a viziunii lor către mirajul original, infantil. Sub raport sexual, se înregistrează frecvent o efeminare, o „delicatețe” de factură androginică, accentuată în cazurile în care persoana în cauză a fost crescută în lumea exclusiv feminină (*mundi muliebris*) a mamelor, bunicilor, doicilor, surorilor. Factori ce, explicabil, amplifică inadaptația...

Cum se apără personalitatea astfel alcătuită împotriva unui mediu pe care-l simte inadecvat, dacă nu de-a dreptul ostil? În esență, printr-o strategie egocentrică. Frustrărilor sociale și erotice le răspunde o concentrare a eului care, la nivel elementar, poate îmbrăca forme negative, de la nerecunoașterea autorității la agresivitate, iar la nivel superior se poate manifesta prin creație (aceasta fiind de asemenea un factor de diferențiere, deci de „împotrivire” la categorie, fie și o „împotrivire” pasivă). În acest bulion psihologic tensionat se conturează nu o dată personalitatea artistică, în sensul în care înțelegem arta ca o replică, un corectiv transfigurant al unor insuficiențe, o compensație a vieții nerealizate în parametrii săi standardizați. Dar există și o cale deviantă, vicioasă. Acea cale pe care ne-o oferă substanțele halucinogene, simulind întâlnirea „perfectiunii” refuzate de real, a unor trăiri conjectural paradiziace. Calea *Paradisurilor artificiale*, botezată astfel, printr-un titlu celebru, de către Baudelaire, de ale cărui observații făcute dinăuntru, căci a fost un practicant al stupefiantelor, ne vom sluji cu precădere în însemnările de față. Drogul prezintă avantajul specios al unei „realizări” cu alură compensatorie, în câteva direcții pe care le vom trece în revistă.

Mai întâi înfățișează tentația creației prin idealizarea intensă a realului, ca și prin exaltarea facultăților subiectului, ducînd la „dezvoltarea poetică excesivă a omului”: „El aspiră întotdeauna să-și reaprindă speranțele și să se înalțe către infinit”. Hașșul, ca și opiul, ca și vinul, specifică Baudelaire, tind a dilata ființa, creînd, „ca să spunem așa, o a treia persoană, operație mistică, în care omul primitiv și vinul, zeul animal și zeul vegetal, joacă rolul Tatălui și al Fiului din Sfînta Treime; ei zămislesc Duhul Sfînt, omul superior, cel ce izvorăște deopotrivă din amîndoi”. E o metaforă „sacrilăgă” ce exprimă, desigur, nu potența creației, ci *starea* de creație amăgitoare, deschisă spre nicăieri, promisiunea doar a creației, pe cît de copleșitoare pe atît de vană. E un fel de creație neîmplinită, o mincinoasă propunere a unei imposibilități. Nu credem că există probe demne de luat în seamă cum că halucinogenele ori alcoolul ar fi alimentat, pe cale nemijlocită, creația, că s-ar fi scris literatură ori compus muzică ori pictat sub imperiul lor, cu rezultate valide. În schimb, ele ajung a mima emoția estetică prin pseudosimțămîntul unor extraordinare asociații ideatice ori senzoriale, prin simulacru speculativ ori sinestezic, în episoadele de halucinație produse de administrarea lor în exces: „Obiectele exterioare iau aparențe monstruoase. Ți se revelează sub forme necunoscute pînă atunci. Apoi se deformează, se transformă, și în sfîrșit pătrund în ființa ta, sau mai bine spus te pătrunzi în ele. Au loc cele mai ciudate echivocuri, cele mai inexplicabile răsturnări de idei. Sunetele au culoare, culorile sunt muzicale”. Să mai menționăm și un efect franc „suprarealist” al beției cu opiu, în terifiantul tablou ce se desfășura obsedant în mintea lui Thomas de Quincey, așa cum e relatat în faimoasele sale *Confesiuni ale unui fumător de opiu*: „Atunci, pe apele mișcătoare ale Oceanului începu să se înalțe chipul omului; marea îmi apărui pardosită cu nenumărate capete răsucite către cer; chipuri furioase, rugătoare, disperate, începeau să danseze la suprafață, cu miile, cu miliardele, generații întregi, secole de-a rîndul; tulburarea mea deveni infinită și spiritul îmi tresăltă și se rostogoli ca talazurile Oceanului”.

În al doilea rînd, cu aceeași amăgitoare strategie a elevației, intervine extazul. Acea mirabilă ieșire a sufletului din trup spre a se cufunda în principiul a tot ce ființează, în armonia cosmică, sugerînd suspendarea eului în favoarea unei beatitudini panteiste. Iluzia e îmbătătoare la culme, cutremurător eliberatoare: „Contemplarea obiectelor exterioare te face să uiți de propria ta existență și să te confunzi cu ele. Privirea ți se fixează asupra unui copac armonios arcuit de vînt; în câteva secunde ceea ce în mintea unui poet n-ar fi decît o comparație foarte normală devine în mintea ta realitate. Îți împrumuți copacului pasiunile, dorința sau melancolia ta; gemetele și legănările lui devin ale tale, și în curînd ești chiar copacul”. Obiectele ce-ți apar în raza privirii devin lesnicios simboluri, pîrînd a ilustra, după cum remarcă bardul francez, analogiile lui Fourier și corespondențele lui Swedenborg, „și, în loc să te învețe vorbindu-ți, te îndoctrinează prin formă și culoare”.

În al treilea rînd, putem vorbi despre un surogat al iluminării. Drogul dezvoltă o „excitație angelică”, o „fericire absolută”, rezultatul aparent din împăcarea contrariilor (*coincidentia oppositorum*), din contopirea cu Divinitatea. O sinteză purificatoare, absolută, a tuturor datelor lumii se desfășoară în fața ochilor drogatului, de pe care cad, își imaginează acesta, solzii necunoașterii, precum au căzut de pe ochii lui Saul pe drumul Damascului: „Este o beatitudine calmă și imobilă. Toate problemele filosofice sunt rezolvate. Toate problemele anevoioase asupra cărora se străduie teologii și care duc la disperare umanitatea rațională sunt limpezi și clare. Orice contradicție a devenit unitate. Omul a trecut în Dumnezeu”. Contrafacerea e atît de avansată încît conține și impulsul iubirii, îndurarea pentru întreaga umanitate suferîndă, care, din păcate, nu înțelege superioritatea divină la care a acces narcomanul. Dar acesta nu e dispus a-i urî pe semeni pentru această opacitate, legîndu-se inclusiv în mirajul generozității: „Ei nu pot nici măcar înțelege imensa iubire ce le-o porți. Dar nu trebuie să-î urăști pentru asta; trebuie să-ți fie milă de ei. Un necuprins al fericirii și virtuții se deschide în fața ta. Nimeni nu va ști niciodată la ce nivel de virtute și inteligență ai ajuns. Trăiește în singurătatea gîndului tău și evită să mîhnești oamenii”.

Însă de sub vălul desăvîrșirii aparente nu întîrzie a-și scoate capul satisfacția tenebroasă a uzurpării, deliciul impur al imposturii. Părelnică morală pură a creației, a extazului și a iluminării se topește ca un bulgăre de zăpadă în amoralitatea luciferică ce se învederează a alcătui surogatul absolutului livrat de drog. Un absolut înscenat, în spatele căruia se cascadează neantul: „Remușcarea, ingredient neobișnuit al plăcerii, e cit de curînd înecat în deliciile contemplării remușcărilor, într-un fel de analiză voluptuoasă; și această analiză este atît de rapidă, încît omul, acest diavol natural,

O lume clonată

Nu am nici blog, nici cont pe facebook și nici timp să navighez la întîmplare pe internet. Pentru mine, internetul – acest univers, care s-a adăugat nu demult realității, începînd prin a o îmbogăți aproape miraculos și amenințînd tot mai precipitat să o înlocuiască și chiar s-o desființeze – este, în primul rînd, un înlocuitor al poștei, menit să simplifice, pe de o parte, comunicarea (nu mai trebuie să iei plicuri, să pui timbre, să cauți o o cutie sau un oficiu postal) și, pe de altă parte, să o complice (deoarece comoditatea soluției duce la o inflație adesea sufocantă). În al doilea rînd, internetul este pentru mine o formă de verificare, ține locul tuturor dicționarelor (deși nu se poate compara cu plăcerea de a deschide un Larousse) și o modalitate de asistență practică în hățșul

tuturor informațiilor necesare pentru a te putea mișca în viața cotidiană care, cu ajutorul simplificărilor tehnice, a devenit tot mai complicată.

Am simțit nevoia să fac aceste precizări pentru a se putea înțelege nuanțat întîmplarea pe care vreau să o relatez:

O prietenă mi-a telefonat zilele trecute ca să-mi spună că, primind un mesaj tip („Do you want to be my friend?”) semnat Ana Blandiana, a intrat în joc acceptînd propunerea. Mare i-a fost mirarea însă, atunci când a descoperit o persoană virtuală care purta numele meu, dar care avea o cu totul altă înfățișare în fotografia etalată și cu totul alte coordonate (se născuse în anii 90 la Focșani, trăia în Florida etc.). „Dumneata nu ești Ana Blandiana, i-a scris revoltată prietena mea. Eu o cunosc.” Iar răspunsul a venit năucitor: „Dumneata îți închipui că în lume există o singură Ana Blandiana?”

Tulburată, am deschis la rîndul meu computerul și, într-adevăr, am descoperit că pe facebook (adică în lume?) existau mai mult de 50 de Ana Blandiana. Cu diverse înfățișări, cu date personale dintre cele mai diverse, locuind în cele mai neobișnuite colțuri ale pămîntului, ființele virtuale care îmi foloseau numele nu dădeau vreun semn că ar ști cine sunt eu, *ediția princeps* (dacă nu cumva formula mea este prea demodată). Am spus doar *în majoritate*, pentru că două dintre ele postaseră și câte o poezie a mea alături. Dar puteam eu susține că mai era a mea, din moment ce autoarea avea alături o poză în care nu eram eu și date personale care nu erau ale mele, iar textul nu avea nici o trimitere bibliografică? În plus – culme a culmilor – printre nenumăratele Ana Blandiana, exista și una care era eu însămi, adică avea o fotografie a mea și coordonatele mele aproximative luate de pe Wikipedia. Atunci mi s-a făcut frică.

Cred că am deschis computerul cu gîndul de a găsi o metodă să mă apăr. L-am închis convinsă că nu există nici o formă de apărare. Dar depresiunea m-a cuprins abia cînd, povestind unor tineri întîmplarea, au fost mirați nu de ea, ci de reacția mea la ea. Era singurul lucru care li se părea nefiresc.

„Există o libertate totală, mi-au explicat. Fiecare poate să-și ia orice nume dorește, să facă și să spună orice îi trece prin cap. Iar faptul că atît de multe sau mulți (nu aveți de unde să știți că sunt numai femei, pentru că și fotografiile pot fi la fel de fanteziste) ar trebui să vă încante și să-l interpretați ca pe o dovadă de celebritate.”

...Și deodată am înțeles că nu doar eu eram amenințată, ci întreaga lume era în pericol, și nu numai pericolul de a-și pierde identitatea clonată la nesfîrșit, ci și

Ana BLANDIANA

ca să vorbim ca swedenborgienii, nu-și dă seama cît este de involuntară și cum, cu fiecare secundă, el se apropie de perfecțiunea diabolică”. Perfecțiune care, departe de-a fi o eliberare, reprezintă o captivitate: „Își admiră remușcărilor și se slăvește în timp ce-i pe cale să-și piardă libertatea”. Demonia ajunsă la paroxism nu ezită a șterge granița dintre adevăr și minciună, dintre bine și rău, răsfiindu-se în sentimentul puterii nelimitate. În locul contopirii cu Dumnezeu, apare impulsul substituirii lui Dumnezeu. Mistica e așadar întoarsă cu capul în jos: „Nimeni nu se va mira că un gînd final, suprem, țîșnește din creierul celui ce visează: «Am devenit Dumnezeu!», că un strigăt sălbatic, focos, se înalță din pieptul lui cu o asemenea energie, cu o asemenea putere de proiecție încît, dacă voința și credința unui om beat ar avea o virtute eficace, acest strigăt ar prăvăli ingerii presărați pe drumurile cerului: «Sunt un Dumnezeu!»”. Patetismul frazei baudelairene prevestește masivele neguri doctrinare, înscrise însă pe un portativ istoric, ale *Demonilor* lui Dostoievski (dar n-are oare și istoria drogației săi, la figurat? ce sunt altceva exponenții totalitarismelor decît drogați ai ideologiilor, torționari și deopotrivă victime în demența puterii nelimitate ce-i stăpînește?).

Prin urmare, chiar dacă au o anume justificare terapeutică (prin utilizarea lor sub strict control medical) și li s-a acordat în trecut o justificare ritualică (așa-zisele droguri sacre, socotite a înlesni clarviziunea, divinația, telepatia), stupefiantele se cuvin blamate, privite, în extensia lor socială (*de facto*, o însumare a unor drame individuale), nu altminteri decît un flagel. Un lucru cumplit, întrucît atentează la esențele spiritului uman, mistificîndu-le. În egală măsură, sunt falsificate catharsisul provocat de creație, contopirea cu divinitatea cuprinsă în clipele de iluminare, iubirea, mila, morală. Ascensiunii omului spre Dumnezeu îi ia locul

Gheorghe GRIGURCU

(Continuare în p. 26)